

[illegible][illegible]

ZARNOVICA NASA

ZAVÉROM!

podielat na

DREZOVÁ ZÁPACHOVÁ UZÁVERA
S VENTILOM Z NEHRDZAVÉJUJICEJ OCELE
PRE DV

T 712 C 1 1/1A"

Číslo jednotnej
klasifikácie:

51621 188100

Hmotnost:

изделии (щипки для радиоприемников и для портативной техники).

af-ogur p-pm

REDAKCIA KONTAKTU BLAHOŽELÁ

LECHOVI WALESOWI K UDELENIU

NOBELOVEJ CENY MIERU 1983

STO LAT LESZKU !

KONTAKT 7 KONTAKT 7 KONTAKT 7 KONTAKT 7 KONTAKT 7 KONTAKT 7
KONTAKT 7 KONTAKT 7 KONTAKT 7 KONTAKT 7 KONTAKT 7 KONTAKT 7

O B S A H

T. RAW O čo ide 1983

CZESLAW MILOSZ Záchrana /dokončenie/

T r i o t á z k y p r e V á c l a v e H a v l a

T. RAW Thermidor A. Wajdu

MATĚJ KRČMA Čtyři strany

T. RAW Tisícročná včela

I n t e r v i e w s C h i c k o m C o r e o m

ICEK MERJET Verše

ROBERTA WEINEROVÁ Poviedky

+++++

Uzávierka ôsmeho čísla KONTAKTU bude 30. marca 1984 !!!

+++++

7. číslo KONTAKTU vyšlo 8. decembra 1983

KONTAKT 7 KONTAKT 7 KONTAKT 7 KONTAKT 7 KONTAKT 7 KONTAKT 7
KONTAKT 7 KONTAKT 7 KONTAKT 7 KONTAKT 7 KONTAKT 7 KONTAKT 7

T. RAW

O ČO IDE 1983

/Nad článkom M.Šimečku VÁLKA JE VŮL, nad bratislavskou Pravdou a washingtonským Time, nad mapou sveta a niekedy i trochu nad vecou/

Náš život je dnes osvetlený len dvojím svetlom politiky /ať se nám to líbí nebo nelíbí/ a lásky neboť život a smrt příliš ztratily na své dôležitosti

Egon Bondy

I. PROLÓG /Realita/

Od júna 1983, kedy v 6. čísle kontaktu vyšiel článok Milana Šimečku Válka je vůl, ubehlo iba niekoľko mesiacov, ale mnohé sa odvtedy zmenilo. Napríklad obraz dievčat vrhajúcich sa pod vojenské autá "u nás, u nejakej domácej alebo spojeneckej základni" už nie je iba hypotetickou možnosťou: v decentnom balení bolo oznámené rozmiestňovanie rakiet SS-20 na našom území a Greenham Common sa stalo praktickou výzvou; jedinou odpoveďou národa bolo však zopár hesiel na múroch /v Bratislave som narátal tri nápisy, všetky tým istým sprayom, tou istou rukou a ten najlapidárnejší renovoval "augustovské" ZSSR, takže si nerobím ilúzie o generačnej príslušnosti autora/ a - ako zvyčajne /podpisová petícia Charty 77. Iným príkladom by mohla byť záležitosť s juho-kórejským lietadlom: šokujúca ako smrť 179 cestujúcich bola pre mňa skutočnosť, že Sovietsky zväz považoval všetko za vysvetlené v prípade, že sa mu podarí dokázať "narušiteľský a špionážny charakter letu". Ako keby sebeodhalujúcejšia snímka sebestlepšej utajenej základne stála za to, ako keby prezradenie skéhosi - nepochybujem že dôležitého - vojenského tajomstva bolo hodné jedného ľudského života! Chorý je svet, ktorý takto rozmýšľa a malú nádej

majú tí, ktorí sa ani z takejto lekcie nepoučia.

A ešte čosi sa zmenilo: v hurá atmosfére Svetového zhromaždenia za mier a život si ktosi spomenul na to, že Válka je vúl a tento temer dvadsať rokov starý hit skupiny Synkopy 61 sa v novej úprave dostal na pulty gramopredajní, aby napokon ozvučil i príslušný filmový týždenník a príslušné rozhlasové relácie. Možno to potešilo bigbítových veteránov a zberateľov disko-kuriozít; ja však nemôžem zabudnúť na inú melódiu: bolo to - myslím - v posledný septembrový deň, keď som sa - viacmenej náhodou - ocitol na Hlavnej stanici. Mimoriadny vlak, peróny beznádejne preplnené, paradoxne nerušený zvuk gitár, cvengot rozbíjaných fliaš, plačúce dievčatá, rodičia, ktorí ostali radšej bokom, rozjarení kamaráti, ktorým sa tentokrát podarilo uniknúť povolávaciemu rozkazu. A branci: ožratí, nevyspatí, nadávajúci, postrkovaní nervóznymi policajtmi do vagónov... Sem-tam zasiahol obušok... A potom zborový spev na rozlúčku .. Ó bomba, bomba, neutrón bomba... a v tomto zúrivom, krčovite radostnom pospevovaní bolo viac bezmocnosti ako recesie, viac šialeného zmierenia sa ako vzdoru...

II. V HLAVNÝCH ÚLOHÁCH

Nateraz však nejde o neutrónovú bombu, aj keď sa jej obraz tak často objavoval na transparentoch našich oficiálnych manifestantov za mier: šlo zrejme o racionalizačné opatrenie: transparenty od roku 1977 uložené kdesi v skladoch bez úhony vydržali a bolo by málo efektívne nahrádzať ich aktuálnejšími; pre tých však, čo by chceli nabudúce manifestovať poučenejši, uveďme, že obe supervelmoci v hlavných úlohách uvádzajú:

a/ Trojstupňová raketa na tuhé palivo Pershing II. Oproti svojej predchodkyňi Pershing I. vybavená radarovou sekciou a zdokonaleným "first stage" i "second stage" motorom. Navádzacia a kontrolná sekcia je umiestnená priamo v bojovej hlavici /250 kiloton, 15- násobok hirošimskej bomby/. Design? štíhla, elegantná:, vkusná i keď trochu vyzývavá farebná kombinácia /čierna a biela, žltá a oranžová/. U jednej mojej priateľky vyprovokovala falické asociácie. Výška: 32 stôp, 9 palcov, Hrúbka: 3 stopy, 3 palce. Dosah: 1850 km, podľa iných údajov 2750 km. Čas 10 minút. Presnosť zásahu: tolerancia 30 yardov. V NSR ich má byť rozmiešaných 108 kusov.

b/ Križujúca strela s plochou dráhou letu, familiárne nazývaná "cruise", oficiálne Tomahawk. Tí, čo v detstve čítali Winnetou, vedia prečo. Dĺžka 18 stôp, hrúbka 2 stopy, 3 palce. Bojová hlavica: 200 kt. Dosah: 1500 km. Čas: 3 hodiny /rýchlosť iba 500 km/h/. Prispôsobivosť terénu: 50-200 stôp nad zemským povrchom. Presnosť zásahu: tolerancia 10-20 yardov. Design: cruise pôsobí decentnejšie i dôstojnejšie. Tvarom pripomína cigaru, farebné ladenie je menej krikľavé ako u Pershingu II.: sivá a červená, s koketnou bielou čiapočkou. V NSR ich má byť rozmiestnených 96, v Holandsku a Belgicku po 48, vo Veľkej Británii 160 a v Taliansku 112.

Dohromady 464.

c/ Trojstupňová raketa na tuhé palivo SS-20. Výška: 36 stôp, hrúbka 5 stôp, 6 palcov. Dosah 4500 km. Čas 20 minút. Tri /1/ bojové hlavice, každá 150 kt, každá s vlastným nezávislým programom. Odpaľovacia rampa je mobilnejšia ako u americkej rakety, presnosť zásahu je však nižšia. Niemenej SS-20 je "jedinečnou hrozbou" /Time/. Design: ako rozmery napovedajú. SS-20 je baculatejšia a pôsobí moletnejšie ako Pershing II. Sfarbenie nepoznáme. Podľa údajov z februára 1983 ich má ZSSR v európskej časti rozmiestnených 250 a v ázijskej časti 83, v susedstve zastaralejších SS4 a SS5 /dohromady 280 kusov/.

d/ K tomu treba prirátat - podľa údajov bratislavskej Pravdy z 15.9.1983 - 857 už rozmiestnených nosičov jadrových zbraní stredného doletu: z toho 650 pripadá na americké bombardéry. F 111 a F4 v NSR a Veľkej Británii a na bombardéry A6 a A7 na palubách amerických lietadlových lodí; ďalej 64 rakiet Polaris A-3TK /britské ponorky/ a napokon 98 rakiet S-2 a S-3 ako i 44 lietadiel Mirage IV vo Francúzsku. Dosah: 1000 - 4500 km. /Timu sa ale Pravda prerátala pretože 650+64+98+44 je chválabohu! iba 856!/ Nezabudnúť, prirodzene, ani na bližšie neuvedené, ale približne adekvátne prostriedky ZSSR, predovšetkým povestné bombardéry TU-26 s dosahom 4000 km.

e/ 1 červený telefón - horúca linka medzi Moskvou a Washingtonom.

nd if possible, cut a last-minute deal he U.S. on INF. But they have at as much hope for success through a sign of pressure and propaganda di- at the Europeans.

omyko's four-day visit to West any marked yet another Soviet to European public opinion. His was no accident: West German mentary elections will be held on 6 (see box), and the arms-control may swing the outcome. The elec- results, in turn, could determine er the American missile deploy- proceeds on schedule, not only in Germany but in the other NATO es as well. Gromyko strove to be in Bonn, though he did drop an oc- l note of menace. "We cannot ig- e fact," he warned, "that the Fed- ublic is the only state due for ment of Pershing II rockets, which ch strategic targets deep in the So- ion in a few minutes."

the other side of the Atlantic, Rea- nplained at his press conference he Soviets, "promises are like pie- made to be broken." Be that as it is clear that the Soviets' skillful nda—stressing their peaceful in- , their willingness to reduce their s of missiles aimed at Western Eu- l their flexibility at the bargaining as convinced many Europeans Soviet disarmament goals are

from the Kremlin: not naive people."

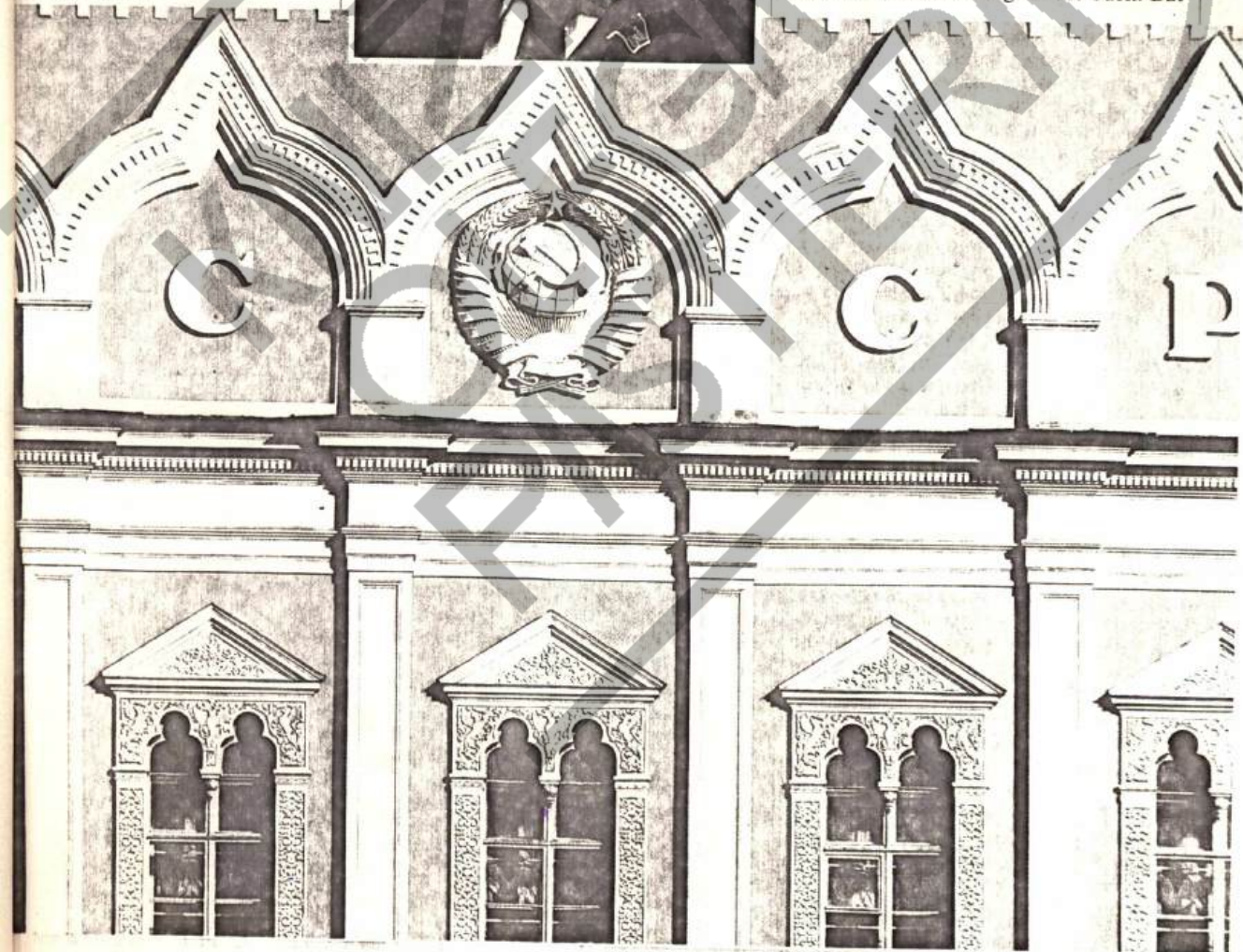
genuine. The U.S., known for its Madison Avenue genius, has been put on the defensive. Acknowledging as much, the White House last week announced the formation of a task force that will try to get America's arms-control message across to the Europeans. Heading the task force: former West Coast Advertising Executive and present Ambassador to Ireland Peter Dailey.

Bush's trip represents another facet of the belated U.S. public relations coun- teroffensive. At every stop during his two-

week, seven-nation tour, the Vice Pres- ident will emphasize America's commitment to peace and to reducing nu- clear weapons. He will assure the allies that the Administration is serious about trying to reach a negotiated settlement, pointing out that one will not be possible unless the West Europeans stand firm on deployment. "His intention," says his chief of staff, Admiral Daniel Murphy, "is to listen to just what is on their minds and how they see the problem."

As so often in Soviet-American re- lations, the superpowers are play- ing a form of poker. The U.S. is trying to use the threat of new missiles in Europe as a bargaining chip to force the Soviets to discard the most pow- erful and modern of their intermediate- range missiles already in place. The prospective U.S. arsenal includes 108 Pershing IIs, all bound for West Germa- ny, to replace the shorter-range Pershing Is that have been there since 1969, plus 464 Tomahawk ground-launched cruise missiles (GLCMs) that are earmarked for Britain, Belgium, Italy and The Nether- lands as well as West Germany. The Per- shing IIs would arc up to the edge of space and unleash earth-penetrating warheads that can destroy concrete-reinforced bun- kers 100 ft. underground; the slow but elu- sive cruise missiles home in on their tar- gets with pinpoint accuracy (see box).

Together, the two missile systems rep- resent the state of the art in Yankee inge- nuity, the ultimate bang for the buck. But

III. KTO Z KOHO?

1./ ZSSR

Keď človek číta Milana Šimečku má pocit, že ZSSR je vlastne akési veľké decko, neposlušne a bez rozmyslu mlátiace okolo seba, ale v podstate neškodné a - ak aj nie priamo dobromyseľné - rozhodne aspoň neagresívne. Morálku takéhoto správania, za aké by decko vlastne malo dostať poriadne po zadku, je "lepšie príliš nerozoberať", ale autor ponúka riešenie okamžite a bez mihnutia oka: ahápme to ako konštanty! Mimochodom, je i sporné, či vôbec máme právo posudzovať správanie sa decka eticky: je predsa ešte tak mladé, tak nevzdialené od "vášni sociálnej mladosti a mladíckej blbosti", tak blízko dobe "revolúcií a hrdinských činov". Navyše, jeho detstvo sa nevyvíja práve priaznivo, malý človečik je stíhaný neistotou a destabilizáciou, hračky ho nechcú poslúchať a dospelí ho nerozumejú, takže je mierne neurotický a trochu zoširoka si vykladá pojem obrany.

O to väčšie porozumenie musia mať tí starší a usadnutejší, o to väčšiu zhovievavosť by mali preukazovať; napokon, oni to sú - a to je myšlienkové vyústenie Šimečkovho textu - ktorí majú väčšiu zodpovednosť! Preto viac než čokoľvek iné by bolo radno pomáhať decku z jeho ťažkostí, stabilizovať jeho vnútorný život, predehádzať krízy, ktoré mu hrozia, veriť, že decko to s nami zle nemyslí a neohrozí naše gateways, nechať ho pekne vyblbnúť sa a nebrať vážne jeho infantilné - či ornamentálne - reči, veď ono je v podstate rade našej stabilite, o to menšou záťažou bude pre nás ponúkať ho cukríkmi. Stačí prižmúriť oko nad tým-ktorým výčinom veľkého decka a hlavne ho, preboha! neprovozkovať! Už aj preto nie, že decko má prostriedky na to, aby zničilo celý svet.

Prevedené do suchej reči politiky, Šimečka v článku Válka je vúl, o ZSSR tvrdí:

- ZSSR nemá v úmysle vojensky ohroziť Západ. "Sovietske tanky vtiahli do Paríža, Amerika je jediným spáleniskom a Briti prosia o milosť ... javí sa mi to ako produkt chorebnej fantázie... nie sme schopní prijať túto predstavu o sovietskej agresivite."
- ZSSR nie je bytostne agresívny, jeho vojenské akcie v krajinách tretieho sveta, resp. u satelitov typu ČSSR, sú len výsledkom "úzkostlivého zmyslu pre vlastnú bezpečnosť", pričom

"pojem ohrozenia bezpečnosti nevníma sovietske vedenie územne ako za starých čias, ale politicky a sociálne."

- Prípadné verbálne invectívy Šimečka doporučuje chápať ako "ornamentálnu povahu sovietskej ideológie". V skutočnosti sa "prestal Sovietsky zväz spoliehať na svetovú revolúciu.. od tých čias, ako sa Stalin rozhodol vybudovať socializmus v jednej krajine."
- ZSSR si vlastne želá silný a stabilný Západ. "Praje im tajne vnútorný klud a prosperitu a vôbec si neželá, aby v týchto krajinách, kde vlaky jazdia presne, pošta doručí list behom dňa a kde sa nemusí stáť fronta na mandarinky, zvíťazil socializmus so svojim neporiadkom. Jediné, čo si socialistické krajiny prajú, je, aby im Západ v mierovej spolupráci pomáhal budovať socializmus..."

Nesúhlasím, prirodzene, ani s jednou z týchto šimečkovských teoríí, ničmenej prizrieme sa na ich problematiku detailnejšie.

"Podstatou ruského komunizmu je jeho otvorená snaha o ovládnutie sveta. V tom je jeho sila, jeho skutočný význam, preto je dôležitý pre naše dejiny. Nemecký fašizmus, napriek zdaniu, ktoré sa pokúšal vyvolať, nikdy neveril v budúcnosť. Bol to len primitívny impulz, kde akékoľvek skutočné snahy prevýšila deštrukcia. Naproti tomu ruský komunizmus je schopný naplniť metafyzickú ambíciu ľudstva a zjednotiť svet bez Boha..." napísal v roku 1950 Albert Camus. To ešte žil Stalin a bojovní francúzski komunisti sa zaklínali striedavo Trockým a Detskou nemocou ľavičiarstva. ZSSR bol však iba na prehu svojich dobrodružstiev v Afrike, svet ešte nepoznal meno Lumumba ani Násir a Fidel Castro bol študenstom práv. Napriek tomu už bolo možné vziať do ruky mapu sveta a zakružkovať krajiny, kde sa ZSSR pokúšal vytvoriť svoju piatu kolónu. Nie, nechcem dokazovať tézu "primitívneho antikomunizmu" o tom, že všetky partizánske či národnoslobodzovacie hnutia sú riadené Moskvou. Rád uznám, že väčšina z nich bola alebo aspoň začínala ako autentický prejav, ktorý vyrástol "zo sicálneho zúfalstva, biedy a z barbarstva násilníckych režimov, často pred prahom bohatých, ale ľahostajných krajín." Na druhej strane neverím, že existovalo či existuje jediné, s ktorým by sa ZSSR nepokúsil nadviazať spojenie. Nepochybujem, že dotyční agenti si neraz vypočuli i čosi o revizionistoch, sociálnimperalistoch alebo možno celkom jednoducho iba o belechoch - to záviselo od povahy toho ktorého hnutia; na dru-

nej strane nepochybujem, že každému, i sebeautonómnejšiemu hnutiu jedného dňa došla munícia. Práve tak nepochybujem, že v príslušných sovietskych úradovniach sa zhromažďovali čo najpresnejšie hlásenia, fakty sa starostlivo vyhodnocovali, robili sa psychologické analýzy jednotlivých osobností, vypracovávali varianty pre rôzne etapy príslušného hnutia - najčastejšie však pre obdobie po víťazstve. To bola hodina H. pre Medzinárodné oddelenie ÚV KSSZ či pre povestný Výbor pre africko-ázijskú solidariťtu, spadajúci priamo pod K.G.B. Spočiatku sluby, lákadlá zdanlivo nezištnej hospodárskej pomoci, bezúrokové pôžičky a bezplatné štúdium pre deti kmeňových náčelníkov, vetovanie rezolúcií v Rade bezpečnosti. Učitelia - dobrovoľníci odstraňujú negramotnosť usmievaví vojenský inštruktori pomáhajú premeniť nedisciplinovaných partizánov na pravidelnú armádu... Neskôr potom nenápadné odstránenie revolučných ale nespoľahlivých kádrov a konkrétne rady, ako vyčistiť ten augiášov chliev... Che Guevara sa "dobrovoľne" vzdá kresla ministra, pročínska frakcia vo Vietname sa zlikviduje, afgánsky premiér sa vyhlási za agenta CIA... Verné kádre sa potvrdia vo svojej - väčšinou doživotnej - funkcii, zároveň sa im však dá najavo, od koho to všetko závisí.. Ekonomika krajiny sa postupne dostane pod kontrolu mocnejšieho spojenca, i keď to nevylučuje, že spojenec na celú vec musí doplácať. Môže však za to rátať s jej hlasom v OSN či Hnutí nezúčastnených, v najlepšie sa vyvíjajúcich prípadoch napokon i so zásahom ich armád tam, kde by priamy sovietsky zásah bol spoločensky neúnosný... Keby sme sa na onú mapu sveta pozreli dnes, zistili by sme, že mnohé zakrúžkované krajiny si v Kremli môžu pectivo vyšrafovať: Etiópiu, Mozambik, Angolu... Južný Jemen, Afganistan, Vietnam, Laos, Kambodžu... Mongolsko, Kubu .. s prižmúrením oboch očí Nikaraguu... pravda, niekoľkokrát bolo treba s ťažkým povzdy-
chom vziať gumu a šrafy vygumovať: Egypt, Chile--asi najťažšie sa gumevala Čína... inde však je ceruzka pripravená a ruka, ktorá ju drží, sa chveje od netrpezlivosti: Namíbia, Salvador... inde vlastne ani nevie, na čom je: Irak, Severná Kórea a najnovšie Sýria... a pochopiteľne nevyspytateľný Kadáfí... a mnohé krajiny ostávajú stále iba zakrúžkované: India, Alžírsko, Uganda, Zimbabwe.. krúžok s otáznikom a veľký výkričník k tomu pri Iráne..

Nakoľko možno pri tom všetkom hovoriť o "pomocnej ruke, ktorú podal Východ" či dokonca o "podpore revolučnému hnutiu"? Pravda, veľa sa narozpráva o protiimperialistickej jednote a o

budovaní spoločnej fronty, v skutočnosti sa však Sovietsky zväz v krajinách, ktoré ekonomicky a politicky /resp. priamo vojensky / ovládol, pokúša etablovať systém, ktorý akosi chabé konverguje s našim reálnym socializmom, napomerne vulgárnejšie však zdôrazňuje úplnú centralizáciu moci a kontrolu ekonomických zdrojov. V praxi je to väčšinou polovojenská diktatúra, niekedy kombinovaná s feudalizmom. Ideologická záťaž sa dávno vyhodila. Po temer 40-ročných kontaktoch s krajinami tretieho sveta Sovietskom už dávno otrnulo a tak nehnu brvou, ani keď Babrak Karmal vyhlasuje príchod Červenej armády do Afganistanu za vôľu Allahovu a Idi Amín chce dať postaviť sochu Hitlerovi... Zelená kniha vedľa spisov raného Mao-Ce-tunga a zobraných ód na Kim-Ir-Sena... na pytačkách u perzského šacha, obchody s argentínskou juntou...

Stručne povedané, považujem politiku ZSSR voči krajinám tretieho sveta za praktický imperializmus veľmoci s koloniálnymi ambíciami, veľmoci, ktorej sa v minulosti s rôznymi príčinami nedostalo historickej imperiálnej satisfakcie a ktorá teraz doháňa tento komplex, veľmoci mladej /a to je aj jediný styčný bod so šimečkovským "veľkým deckom"/ a dravej, ktorá je momentálne na vrchole svojich možností a síl. Prirodzene i ona sa prispôbiť modernej kolonialistickej konvекcii /miesto otvorenej územnej anexie politické a ekonomické ovládnutie zdanlivo suverénneho štátu, ktorého zástupcovia opreteký rečnia v celosvetových organizáciách a ktorého prezidenti resp. šejkovia resp. plukovníci sa prijímajú s plnoprávnymi poctami ako hlavy krajiny/, prirodzene, i ZSSR sa snaží pravý stav vecí kamuflovať, vyvarovať sa ška ndáľom akéhokoľvek druhu a vojensky intervenovať len v krajíných prípadoch. Ničmenej, interpretovať zásah v Afganistane či intervencie "v zastúpení" v Angole a Kambodži /nevratiac o "kolonizovaní v zastúpení" - pomocou kubánskych vojenských poradcov v Nikaragui či na Grenade/ ako výraz "úzkostlivého zmyslu pre vlastnú bezpečnosť" - to je viac ako smiešne. Lepšie povedané: v ústach sovietskych predstaviteľov je to demagogia; v článku Milana Šimečku v najlepšom prípade naivnosť, ktorú pre-

konáva len jeho úvaha o tom, nakoľko je sovietska agresivita viazaná na ideu svetovej revolúcie. Áno, Sovietsky zväz naozaj odložil túto ideu ad acta ešte v dobách Kominterny, ale to neznamená, že odložil tiež svoju ideu svetovlády, vzdal sa svojich mocenských ambícií a prestal byť expanzívny a agresívny! Padol len

jeden idylický motív. Ostala holá dobyvačnosť podriadená taktike, ktorá z "heroických" čias V.O.S.R prevzala len Leninovu koncepciu totálneho politického oportunizmu.

2./ USA & spol.

Niekedy na jeseň roku 1980 som mal možnosť vidieť na veľvyslanectve Spojených štátov v Prahe video záznam niekoľkých spravodajských relácií spoločnosti CBS. Každý deň mali americké "televízne noviny" rovnaký záver: podľa príkladu Catona Staršieho, ktorý neukončil žiaden prejav inak, ako konštatovaním, že Kerthágo musí byť zničené, završoval redaktor svoju reláciu asi takto: Dobrú noc, vážení televízni diváci, a nezabudnite, že dnes je to už X-tý deň. čo v Iráne zadržujú amerických rukojemníkov. A na pozadí nabehol obraz veľkého amerického orla, zavretého v kletke zdobenej islamským polmesiacom.. A toto každodenné extempore, ktoré snáď v pôvodnom zámere tvorcov malo byť mobilizujúcou výzvou - podobne ako kedysi Pearl Harbour - pôsobila na mňa len ako prejav bezmocnej trpkosti - tú napokon bolo cítiť i z úsmevu hlásateľa - ako rozkladná, výsmešná sebaíronia, dusivé skeptické flagelanstvo, ako prejav bezprecedentného národného masochizmu.

Byť americkým televíznym divákom, asi by mi už liezlo krkom to večné beďákanie toho-ktorého zvrhnutého monarchu alebo diktátora, ktorého na poslednú chvíľu zachránili výsadkári US-Army, či veliteľa vojensky nie príliš úspešnej skupiny "protikomunistického odboja". Asi by ma nudilo to neustále meditovanie, ako sa mohlo stať, že šách sa zrazu ocitol v Egypte, Somoza sa dočkal svojho zaslúženého konca až v exile u kamaráta Stroessnera, Norodom Sihanuk nie je schopný dať dohromady koalíciu, afgánskeji partizáni nemajú na to, dobyť Kábul a UNITA - až na zajatých Čechoslovákov-tiež nevykazuje patričné výsledky. O nič povzbudivejšie však na druhej strane neznejú ani krvilačné výroky všetkých tých šéfov vojenských junt a lokálnych satrapov, ktorí s neochvejnosťou sebevlastnou sľubujú vernosť Bielemu domu a zaprisahávajú sa že situáciu majú pevne v rukách, prípadne, že národ ich miluje. Najmä ak vzápätí nasleduje i zopár T.V. šotov z príslušnej krajiny a divák má možnosť triezvo odhadnúť, aké šance má asi tak Zijául Hak v Paistane, Čon Du-hwan v Soule, Pinochet v Chile /nevraviac o jeho kolegoch v Paraguai, Guatemale či Salvadore - ten by si mal, myslím, najviac hladieť amerických parašutistov/ a

Special Report

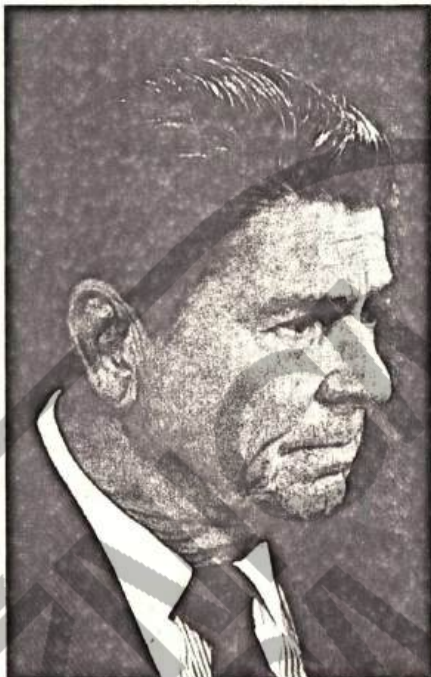
TIME/JANUARY 31, 1983

Playing Nuclear Poker

The stakes get higher and higher in the showdown over missiles in Europe

The Year of the Missile is barely a month gone, yet already the sense of urgency is intense, the diplomatic activity frenzied. French President François Mitterrand and Soviet Foreign Minister Andrei Gromyko were in missions to Bonn last week, and Vice President George Bush will arrive in the West German capital next week. In Britain, Prime Minister Margaret Thatcher set forth her position in the House of Commons; in Rome, the Pope outlined his address to the Vatican diplomatic corps. With pressure building on all sides, President Reagan defended his record on arms control at an impromptu press conference and held a publicized meeting the next day with his chief negotiators. "Arms control is the next big issue," said a senior White House aide. "It has to be decided." If anything, he was understating the case.

The issue of such rising prominence— and potentially deadly consequences—

hinges on two related enterprises: the North Atlantic Treaty Organization's beleaguered plans to deploy 572 new American missiles in Western Europe, and the superpowers' deadlocked negotiations on Intermediate-range Nuclear Forces (INF). Barring a breakthrough in those talks, which resume this week in Geneva, NATO is committed to begin deploying its missiles by the end of this year. If it fails to meet that deadline, the Western Alliance will have demonstrated to itself and to its adversaries that it is incapable of carrying out the most important collective decision it has made in many years.

Nothing would please the Kremlin more. The single highest priority of Soviet foreign policy in the months ahead is to stop most if not all of the new American weapons from crossing the Atlantic. Toward that end, the Soviets might, if neces-

The view from the White House:
"They want us to remain at zero."

ako to vlastne myslia s autoritou USA trebárs na Filipínach, keď ich chránenca dajú chladnokrvne odstrániť päť minút po pristáaní na letisku.

Inak povedané, imperialismus USA - a s ním i imperialismus jeho spojencov, - sa ocitol v hlbokkej kríze. Imperializmus, pretože nepochybujem, že ten v podstate - tj. v tajných túžbach ľudí, ktorí rozhodujú o zahraničnej politike - ešte stále motivuje väčšinu činov washingtonského State Departmentu, včítane činov tak vnútorne protirečivých, ako je udržiavanie anachronického režimu na Tchaj-wane a krajne nepopulárna invázia na Grenadu. Príčin krízy je viacero: najlapidárnejšie konštatovanie, že americký imperialismus, tento typ amerického imperialismu - nehovoriac o bývalých koloniálnych veľmociach ako Veľká Británia a Francúzsko - sa jednoducho prežil, bude asi najsprávnejšie. Tak, ako o trápnej vojne na Falklandských ostrovoch - vojne, v ktorej sa bezohľadné fanfarónstvo a "poďme sa hrať na vojačkov" malých argentínskych napoleonov zrazilo s hurá vlasteneckým spleenom bývalej námornej veľmoci č. 1 nad hlavami nič netušiacich pastierov oviec - to povedal J.L.Borges: "Dvaja plešatí sa bili o hrebeň."

USA a západné mocnosti na to už prosto nestačia. Nemajú dost energie, aby vo svojej záujmovej sfére, udržali moc pevne v rukách, dost súdnosti, aby sa dokázali dištancovať aspoň od najnemožnejších režimov, dost prezieravosti, aby včas obrúsili trecie plochy silou politického kompromisu, ani dost rozšafnosti a predstavivosti, aby našli odvahu riskovať a stavať na nekonvenčnejšie, ale aspoň čiastočne autentické riešenia. Čestnou výnimkou by mohol byť prípad Zimbabwe, kde sa Angličanom podarilo dekolonizovať krajinu bez toho, aby ju vohnali do náručia Sovietskeho zväzu. Naproti tomu angažovanie sa USA v krajinách tretieho sveta, to už nie sú len prislovečné omyly slona v porceláne, ale séria porážok - od Indočíny až po ten typ nepružnej politiky, ktorý spôsobil, že antiamerikanizmus sa stal temer celosvetovou ideológiou - ktoré sú v porovnaní s ofenzívnou politikou ZSSR tak očividné, že USA dnes robia dobrému menu imperialismu iba hambu.

Veď jediný efektívny a pre USA prijateľný sa ukazuje vývoj na Blízkom Východe a aj tam musel to vybojovať Izrael. K ďalším "úspechom" - pretože pre Spojené štáty dnes musí byť úspechom každý neúspech ZSSR - už prišli Američania ako slepé kura k zrnú. Roztžka medzi Moskvou a Pekingom s doterajšia autonómna

politika Iránu, ktorý sa napriek svojmu zúrivému antiamerikanizmu zatiaľ nespojil so ZSSR /aj keď - podľa môjho názoru - sa práve v týchto častiach sveta rodia nové pohromy pre USA. A nielen pre ne./

Kde hľadať korene tejto situácie? Prečo sa "klasický imperializmus" Spojených štátov prežil?

Myslím, že veľký, možno rozhodujúci podiel na tomto stave - predviadam búrku nesúhlasu - má americká závislosť na demokracii. Ohľad na verejnú mienku, povinnosť konzultovať všetky závažné kroky s kongresom a senátom, nevyhnutnosť podriaďiť sa im, skladanie účtov masovokomunikačným prostriedkov tvárov v tvár a celý rad ďalších demokratických vymožeností - to všetko sú limity americkej politiky, limity bezosporu sympatické, avšak z cynického nadhľadu politického pozorovateľa je nemožné nekonštatovať, že tento model - nech je inak akokoľvek obdivuhodný - nemá šancu obstáť v konkurencii voči sovietskemu systému absolútneho mocenského monopolu.

Inou "demokratickou záťažou" je - ako som už spomenul - úzkostlivé lipnutie USA na tradičných spojeneckých zväzkoch, čo v praxi často znamená, že Spojené štáty udržiavajú pri moci zkostnatý, ľudom nenávidený režim a nie sú schopné ho "protiústavne", ale účelne zrušiť a nahradiť iným, prijateľnejším i keď -paradoxne - práve to by bolo pre dotýčaný národ demokratickejšie - a v rámci globálnej politiky aj nepomerne zmysluplnejšie riešenie.

Myslím si, že tento problém bude úholným kameňom cdej budúcej politiky Spojených štátov v Južnej a Strednej Amerike, v Pakistane, Thajsku, Južnej Kórei atď.

Ďalšou, nesporne pozitívnou, ale z hľadiska dnešnej medzinárodnej politiky nemenej handicapujúcou záležitosťou je vzťah USA ku krajinám Západnej Európy, resp. Japonsku. Relatívne otvorené spojenecké zväzky, rovnoprávne ekonomické a finančné väzby, partnerské a nenásilné riešenia vzniknuvších problémov sú prirodzene impozantnejšie a príťažlivejšie ako systém satelitných vzťahov u krajín Varšavskej zmluvy a RVHP, náčímenej ony umožnili a umožňujú trucovité špekulácie generála de Gaullea, hranie na všetky strany a la Willie Brandt, holandské "stavenie sa na zadné", škandinávské dištancovanie sa, ultraľavičiarske AMI GO HOME! athénske koketovanie so socializmom, multiprojekty André HELLERA, trestuhodnú politickú naivitu hnutia Grünen a vôbec celý ten dnešný pacifistický ošial, jedným slovom konfúznosť a nejednotnosť, vďaka ktorej - v kontraste so žulovitým monolitom sovietskeho blo-

ku - pôsobí dnes Západ ako hejno vyplašených vrabcov. Keď medzi ne strelia. Slúži ku cti USA spol., že v ich dejinách by len ťažko mohol svitnúť 21. august alebo 13. december; ich dilemu však, žiaľ, je možno definovať až príliš jasne: pokračovať v doterajšej politike, ktorá je jednoducho neadekvátna tempu a bezškrupulóznosti politiky Sovietskeho zväzu, alebo pristúpiť na inú, pragmatickejšiu, schopnú sledovať bez ostychu okamžité politické a mocenské ciele, konajúcu nekompromisne, avšak - a to treba povedať priamo - za cenu rezignácie na určité demokratické tradície.

Inými slovami: rozpor medzi demokratizmom a efektívnou veľmocenskou politikou sa natoľko prehĺbil, že sa zdá byť nevyhnutné prekročiť tieň Kennedyho a Roosevelta, Palmestrona a Disraeliho.

Už nežijeme vo svete, v ktorom sa Franklin Delano objímal s Jozefom Visarionovičom a John Fitzgerald si podával ruku s Nikitom Sergejevičom, ani v gentlemanskej idyle viktoriánskej Anglie kde sa systém demokracie upevňoval priamo úmerne s koloniálnymi výbojmi Johna Bulla.

Zdá sa však, že USA si túto dilemu naplno uvedomili. Za päť minút dvanásť táto krajina "prežitého imperialismu" predsa len pochopila, že má jedinou šancu: spamätať sa, vzchopiť sa, riskovať nové poňatie veľmocenskej politiky.

Pravda, časy sa menia pomaly. Ale rok 1983 nás je rokom 1973 ani rokom 1975. Už nežijeme v pokryteckom a cirkusáckom období helsinského detenté, letu Sojuz-Apollo a Modrého vtáka Georga Cukora. Žaden záverečný akt či iný zdrap papiera už nemôže v ústraní a elegantne odobriť sovietsky militarizmus. Ani Kazaček, do omrzenia vyhrávaný v parížskych bistrách počiatkom 70-tych rokov, už nemôže prehlušiť potláčanie ľudských práv v krajinách východného bloku.

Situácia sa stáva prehľadnejšou.

Karty sa musia vyložiť na stôl a platí sa hotovými. Mnohé ilúzie uplynulého desaťročia padli. Začína čosi nové, nejasné, hroziace.

Masové spoločenské vedomie, na oboch stranách otupevané propagandou, brain-washingom a prívalom celkom zbytočných informácií, si pre to našlo svoje zjednodušujúce synonymum: Reagan.

3./ Reagan

Amerika - to je Anglia pred Churchillom - vraví jedna z postáv Vaculíkovho Českého snáře. To bolo v roku 1979. O rok neskôr bol republikán Ronald Reagan zvolený za 40. prezidenta USA.

Pamätám sa ešte na to stuedené, sychravé, daždivé novembrové ráno. Zašiel som za svojim priateľom-výtvarníkom do práce a ten nad stránkami čerstvých novín sucho komentujúcich výsledky prezidentských volieb a šálkou vychladnutej nedopitej kávy, ktorou ma vzápätí ponúkol, prežíval nadšenie, ktorému dal priechod neproložitelnou jadrnosťou: "Konečne niekdo, kto natrhne bolševikům prdel!" A nebol to osamelý vox populi. O niekoľko dní neskôr sa ma iný priateľ spýtal, či dávam prednosť komunistickej nadvláde nad svetom alebo jadrovej vojne. Ktoré zlo je menšie? Zhodli sme sa, že to druhé! /Ako paradoxne s tým kontrastuje výkrik študenta manchesterskej univerzity, ktorý postriekal červeným spray-om ministra obrany Heseltina: "Better read than dead!"/ Dostal sa ku mne verš ktoréhosi undergroundového básnika: "Kdyby nad Mírovem bouchla neutronová puma, puklo by mi srdce radostí." A vo vzduchu bolo cítiť nástožčivé dusno otázky, ktorá bola vmetená do tváre našej potenciálnej i praktizujúcej emigrácie: "Vole, kam budete utíkat, až budú Rusové v Austrálii?"

Keď bilancujeme doterajšie tri roky Reaganovho úradovania v Bielom dome, nemôžeme mu nepriznať jedno: je to po rokoch prvý prezident, ktorý skoncoval s defenzívnou politikou v oblastiach spadajúcich do sféry amerického mocenského vlivu. Kennedy vzdal Kubu, Johnson neubránil Vietnam a Nixon napokon stratil celú Indočínu, Ford rezignoval v Angole, Carter pripustil Irán, Nikaragu a Afghanistan, ale Reaganovi sa zatiaľ darí neustúpiť Sovietskemu zväzu ani o piach. I keď chute sú veľké! Ani to však nerieši celkovú neefektívnosť a strnulosť americkej zahraničnej politiky. Dilema zostáva.

Napísal som pred chvíľou čosi o "vnútornej protirečivosti" v súvislosti s Tchaj-wanom a Grenadou. Chcel by som teraz bližšie rozviesť povahu týchto dvoch reprezentatívnych artefaktov Reaganovho prezidentovania.

V prvom prípade bola viac-menej zavrhnutá Kissingerovská politika nadbiehania Teng-Siao-Pingovi a zelenú dostala koncepcia úzkeho zväzku s čankajškovými pohrobkami, aj keď medzinárodne

strategický význam takéhoto spojenia je prakticky nulový, najmä v porovnaní s netušenými možnosťami "čínskej karty", ktorá svojho času tak učarovala Nixonovi, až sa zdalo, že Tchaj-wan bude úplne nesentimentálne hodený cez palubu v prospech výhodnejšieho koaličného partnera. A tu prichádza Reagan, ktorý s nostalgickou úctou a v plnom lesku obnovuje tradičné vzťahy, riskujúc ochladnutie sympatií potencionálneho spojenca, význam ktorého sa nedá ani doceniť /čím nevravím, že USA sa majú alebo nemajú usilovať o spojenectvo s ČLR, to je osobitná a nesmierne zložitá otázka/. Pritom reakcia je viac ako hysterická: i tento mesiac Peking prskal a výhražne zdôrazňoval, že nepripustí "politiku dvoch Čín", o chaotickom, trucovitom "koketovaní" so ZSSR ani nehovoriac /ničmenej o konfúznosti celej veci najlepšie svedčí fakt, že minister zahraničných vecí ČLR, ktorý počas Brežnevovho pohrebu - bezpochyby v súlade s pekingskými direktívami - nadhodil možnosť bilaterálnych rozhovorov, bol ihneď po návrate do Číny zbavený funkcie/. Myslím, že Reaganov postup nemožno hodnotiť inak, ako snahu o morálne gesto, praktickú ukážku americkej zásadovosti: USA neopúšťajú verného spojenca, ani keď je zdanlivo nevýhodné pokračovať v spojenectve s ním. /I keď sa možno mylím a to všetko je iba konzekventná súčasť Reaganovej vízie Ameriky natoľko silnej, že sa nepotrebuje uchádzať o pochybnú priazeň pomaoistickej Číny. Ale pravdu povediac, skôr dám prednosť tomu, že ide o výraz politicky "nelogickej" etiky/.

Na druhej strane invázia na Grenadu je čin z hľadiska etiky medzinárodných politických vzťahov neospravedlniteľný, povedzme rovno: chrapúnsky /Fidel Castro hrmel: "Ani tisíc lekcií marxizmu by nás nepoučilo o agresívnej podstate imperializmu lepšie, než agresia rozpútaná 25. októbra"/, ktorý sa svojou holou utilitárnosťou vymyká i bežnej americkej praxi, prinajmenej praxi, prinajmenej praxi posledných rokov /invázia sa nielenže nekonzultovala so spojencami v USA, ale nebol informovaný ani kongres, resp, dokonca ani niektoré ministerstvá; dodajme, že s najväčšou pravdepodobnosťou nebol použitý ani červený telefón, čo by bol v americkej zahraničnej politike naozaj "kvalitatívne" nový prvok/. Grenada je plne pochopiteľná iba ako čisto účelný, pragmatický akt, ktorý bol z hľadiska americkej mocenskej politiky nevyhnutný. /Šlo prirodzene o prítomnosť kubánskych vojakov na ostrove, ktorou sa Fidel Castro už tak nechválil. Keď potom človek číta v našej tlači o "kubánskych internacionáloch", má temer

dojem, že šlo o futbalistov/. Ničmenej i tí, ktorí inváziu schvaľujú, ako napr. Američania žijúci v Trinidade, či - mám pred sebou rubriku "listy čitateľov" Time-u - Gloria de Villaneueva z Caracasu, sa netaja tým, že "USA urobili špinavú prácu /dirty work/ za nás a za iné krajiny", i keď za to Američanom ďakujú.

Myslím, že tieto dva príklady prehľadne ilustrujú oba póly americkej imperiálnej dilemy. Ako Reagan vyrieši túto politickú schizofreniu, či sa rozhodne pre kontinuitu konvencie ako na Tchaj-wane alebo pre ofenzívne akcie a' la Grenada, ukáže budúcnosť. Dnes môžeme konštatovať len toľko: Reagan urobil všetko, aby prekonal "vietnamsky syndrom", ktorý celé 70-te roky strašil Američanov a menil ich na poľutovaniahodných úbožiakov, prepadávajúcich sa od hanby pri sebemenšej zmienke o Indočíne /zažil som amerického študenta, ktorému letný pohľad na časopis "Viet-Nam" v mojej taške bol dostatočným impulzom pre 20-minútovú sebaospravedlňujúcu tirádu/ - a dal rozhodne najavo, že sa nemieni ďalej bezmocne prizerať vivisekcii národnej hrdosti v podobe orla zamknutého v šifrskej klietke. Tak, ako to napísal iný čitateľ Time-u "Prezident Reagan slúbil, že USA sa viac nestanú subjektom rukojemníckej krízy. Na Grenade dodržal slovo".

Reaganovi sa podarilo i čosi viac. Ráznym stop! zabrzdil ostro zastrúhanú a šrafovanú chtivú kremelskú ceruzku. Ukázalo sa, že mapu sveta majú i vo Washingtone. A majú tam už po krk gumovania. Možno sa im ďalších gum ani nedostáva. Možno by si tiež radi opäť zašrafovali.

Medzinárodné vzťahy sa tým, pravda, vyhrotili na ostrie meča. "Kto z koho" sa priblížilo svojmu rozuzleniu.

4./ Konfrontácia

Niekoľko týždňov po dovŕšení izraelskej invázie do Libanonu bol v americkom týždenníku Newsweek publikovaný rozhovor s Andrejom Gromykom. Reportér netajil svoje uspokojenie nad vývojom situácie, hlasom mu prebleskovala iba formálne utajovaná pýcha a chvíľami dával ostentatívne najavo stav mne nepochopiteľný - politickú eufóriu. S najvyššou mierou škodoredostnosti, ktorá je ešte prípustná v rozhovore s tak významným štátnikom, sa Gromyka spýtal, ako sa vyrovnáva s faktom, že po porážke ODP a konfúznom postoji Sýrie vplyv Sovietskeho zväzu na Blízkom východe povážlivo klesá. Minister zahraničných vecí ZSSR, ktorý do tej doby chrľil frázy o solidarite s obetami sionistickej agresie, o práve

na sebaurčenie, o zásadách nezasahovania do vnútorných vecí iných krajín atď., sa vtedy blahosklonne usmial a mierne rezignovane, s náznakom uznania, reportérovi odpovedal: "Urobili sme všetko, aby ste nás odtiaľ dostali."

Bolo by asi dobre, keby štátnici dokázali z času na čas hovoriť aspoň takto otvorene. Možno by bolo dokonca lepšie, keby existovala akási nová Jaltská dohoda, na základe ktorej by si ZSSR a USA sporiadane vyšrafovali svet, nenúteným gestom si vyšli v ústrety v najhorúcejších záujmových sférach a korektne patričné krajiny ovládli. Bolo by to prirodzené vyústenie ich reálnych politických ambícií a my by sme boli ušetrení toho, aby sa z tak triviálnej záležitosti, ako je nepriznaný boj o nové rozdelenie sveta permanentne vytvárali krízy neúmerne stupňujúce globálne napätie.

Pravda, takýto postup by asi nevhodne asocioval klasického koloniála 19. storočia, s ktorým ani jedna z veľmocí, plná nefalšovaného rozhorčenia, nechce byť zamieňaná. "Je to absurdné, veď náš štát vznikol ako výsledok prvého vedomého protikolonialistického odboja v dejinách" - volala by jedna z nich, zatiaľ čo druhá by nemenej presvedčivo dokazovala, že práve ona je zástevníko, nádejou a ideovým rezervoárom celého súčasného protikolonialistického diania. Je však veľmi pravdepodobné, že ani kolonialista klasický - nie je tak ťažké si ho predstaviť ako tu sedí vo svojom sviatočnom bielom safari obleku, na hlave široký klobúk alebo vyleštená, nedeľná tropická prilba - by sa v ich spoločnosti necítil práve najlepšie. Ošíval by sa vo svojom prútenom kresle, fajčil jednu cigaru za druhou. /"kubánska, kubánska?" - ironicky by nadhodila jedna z veľmocí, zatiaľ čo druhá by sa v duchu modlila, aby koloniál vytiahol egyptskú vodnú fajku/ a nerozumel by celému tomu zmätenému jazyku propagandy a ideológií. Nechápal by, prečo sa tu na jednej strane hovorí o obrane demokratických vymožeností a na druhej strane o zvrhávaní jarmu útlaku, keď je predsa jasné, že národ, ktorý sa ocitol v dosahu veľmocenskej hry, má odzvonené akýmkoľvek nádejiam na nezávislosť a môže iba dúfať vo víťazstvo liberálnejšieho alebo totalitnejšieho protektora. Nechápal by celé to poklonkovanie okolo prezidentov a šéfov vlád zdanlivo samostatných štátov, ktoré tá-ktorá veľmoc deň predtým vymyslela kdesi vo svojej pracovni a asi by mu bol odporný celý ten rituál formálnej rovnoprávnosti, so štátnickými pectami a vojenskými prehliadkami a najvyššími význameniami, ktorými si veľmoci navykli častovať predstaviteľov

svojich bábkových režimov. Pravda, i oni mali svojich negušov a maharadžov, s ktorými rok čo rok obnovovali slávnostné zmluvy, ale to bola predsa exotická operetka, buffoniáda, sen o rozprávke z Tisíc a jednej noci - a nie skutočná politika. Možno by sa z neúctivosťou jemu vlastnou priamo a drzo spýtal, či sa hanbia za to, že pre jeho generáciu bolo najvyššou ctou a rozkošou a odplul by si nad touto úbohous komédiou. S najväčšou pravdepodobnosťou by sa však snažil čo najskôr dostať z dosahu myslenia, ktoré mu je natolko cudzie. Nemohol by však nezačuť, ako mu obe v elmcoci v odpovedi zúrivo kričia, že dnešný svet, to už nie je Kipling a ležérne získavanie zásluh kdesi, v Indii, ale boj, o akom sa jeho storočiu ani nesnilo, boj, v ktorom ide O VŠETKO.

Dostali sme sa k ústrednej otázke: Je tento problém naozaj tak intenzívny? Možno výboje v krajinách tretieho sveta považovať za boj o všetko? Naozaj sa môže Západ cítiť týmito výbojmi ohrozený? Ergo: ohrozuje ZSSR Západ?

Milan Šimečka sa domnieva, že nie: "Od týchto čínov /Afghanistan, Angola/ je však dosť ďaleko k bezprostrednému ohrozeniu atlantic gateways." A: "V žiadnom prípade však nie je možné Angolu ani Nikaraguu počítať k baštám svetovej revolúcie a myslieť si, že sa tak uskutočňuje tajný sen o konečnom víťazstve."

Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že Milan Šimečka má pravdu. Veď v prísnom protiklade k avantúram v Afrike, Ázii a Latinskej Amerike sa v Európe dodržiava úzkostlivé status quo, v Európe vec veru nebývalá a Jalta či Postupim sa nespochybňuje ani v najodvážnejších eskamotérskych kúskoch, tej-ktorej propagandy. Napokon nie je tomu ani tak dávno, čo na kontinente rašila myšlienka vzájomného uvoľňovania napätia, ani dnes sa nedá hovoriť o prerušení kultúrnych a vedeckých stykov, o obchodných nehovoriac... buduje sa plynoved... medzinárodné právo slávi svoj triumf a veľmoci sa nechopia ani tých najslubnejších príležitostí, aby zvrátili situáciu v zóne protivníka. Železná opona je viac než železnou oponou, je to tabu pre obe supervelmoci. Rubikon, pre ktorý by sa len ťažko hľadal Caesar. Čo sú proti tomuto hlboko zakorenenému zmyslu pre realitu a rovnováhu konflikty pre akési krajiny pánu-bohu za chrbtom, boje o dediny s chatrčami pozliepanými z blata a zastrešenými bambusom, o mestá bez elektriny a kanalizácie, či o skalnaté hniezda v horách ovládaných akýmsi partizánmi, boje vedené beztak väčšinou v zastúpení? Čo je proti tomu vpád do akejsi polopúštnej oblasti či invázia naliliputánsky ostrovček v karib-

skom mori? Naozaj toto by mohlo rozhodovať o svetovej politike? Domnievam sa, že áno.

V októbri 1981 som sa v jednom bratislavskom byte viacmenej náhodou stretol s bývalým spolužiakom z gymnázia. Ten krátko predtým absolvoval štúdium medzinárodného práva, jeho otec zastával vysokú vládnu funkciu, on sám bol inteligentný a mal prehľad - právom som očakával fundovaný názor na medzinárodnú situáciu. Rozhovorili sme sa. Diskusia sa čoskoro - inak to vtedy ani nebolo možné - stočila na udalosti v Poľsku. On ma chvíľu pobavene počúval a potom tónom, akým sa vyvádza z omylu nenapraviteľný rojko alebo akým sa vysvetľuje malá násobilka mentálne zaostalému dieťaťu mi povedal asi takto: "Situácia v Poľsku je z hľadiska medzinárodného práva úplne nezaujímavá. Poľsko podlieha takým zmluvám, ktoré majú obe strany záujem rešpektovať, že všetky pokusy o zmenu, i tie najgrandióznejšie, sú vopred odsúdené na neúspech. Situácia v Indonézii je pre mňa zaujímavejšia ako Poľsko!"

O dvamesiace neskôr mu generál Jaruzelski, kancelár Schmidt a napokon i prezident Reagan dali zapravdu.

Asi to naozaj bude tak: pre "zákony džungle" či "voľný trh imperialismu" sú zatiaľ vyhradené určité oblasti, ktoré zmierňujú nudu a ničnerobenie európskeho statu quo. Iba tu možno nateraz hrať - povedané slovami Ronalda Reagana - veľmocenské domino, na ktorom však naďalej ostáva sen - či metafyzická ambícia - o ovládnutí sveta.

Eurázia zatiaľ odkladá útok na Oceániu a oba sa vyžívajú v bojoch na "území nikoho", čakajúc, na čiu stranu sa pridá Eas-tasia.

O aké úspechy v tejto hre, v týchto lokálnych bojoch, však idú?

Náš klasický kolonialista, z 19. storočia, ktorý nečítal Orwella, by sa poponáhľal s odpoveďou, ktorá sa logicky ponúka sama: ide o ekonomické zisky. Napokon USA sa neraz v tomto smere i otvorene vyjadrili. Pod dramatickou frázou o "ohrození amerických životných záujmov" sa skrýval obyčajný strach z hrozivej emergetickej krízy, kolísajúcich cien ropy, z nedostatku "strategických" surovín. I národohospodárskemu laikovi je zrejмый ekonomický význam Iránu, či Saudskej Arábie, Kuvajtu či Venezuely. Je tu však háčik. Sú to práve tieto bohaté krajiny, ktoré si udržiavajú relatívnu samostatnosť vo vzťahu k superveľmociam, či dokonca im otvorene vzdorujú /Irán/, hoci podľa železnej logiky

kolonializmu by mali byť lákavejšou korisťou. Naproti tomu najzúrivejšie a narcherčenejšie boje sa vedú a viedli o pozície v krajinách tak beznádejne nerentabilných, ako je Kuba a Nikaragua, Sálvador a Afghanistan, Etiopia a Kambodža. Keby klasickí kolonialisti videli štatistiky, asi by ostali poriadne šokovaní.: Čo je to za kolónie, na ktoré sa musí doplácať! Nevraviac o tom, že energia vynaložená na ich ovládnutie je väčšinou neúmerná i ziskom predpokladaným v budúcnosti. Pritom to robí zlú krv i doma: viď zaručene overené správy o lodiach plných mäsa, šatstva a bicyklov do Havany či do Hanoja, ktoré patria k najvďačnejším výtvorom našej "šepkanej propagandy". Alebo samotné boje! Tu iba by sa mohol klasický koloniál právom spýtať, či celá civilizácia, ktorú on tak sebavedomo pomáhal vybudovať, nepotratila rozum a neutopila sa vo svojom ideologickom zmätku. Pravda, i oni mali svoje Oranžsko a Transvaal a iné krízy, ale tie nikdy nevyústili v blokádu, ktorá temer vyvolala svetovú vojnu a ktorá bola nákladnejšia ako vývoz cukrovej trstiny za celé desaťročie; ani v nezmyselná a patologicky krutú vojnu o kus bambusovej džungle a pár biednych ryžových polí, ktorá sa stala nočnou morou celej generácie a prakticky zrazila jednu z veľmocí duchovne i morálne na kolena. A napriek tomu Kuba i Vietnam sú politickým faktom a nič sa nedalo vyriešiť poklepaním po ramenách a gentlemanskou dohodou o prerozdelení majetku, ako kedysi pri Viktoriínych vodopádoch či na Suez.

Ekonomické zisky zjavne nie sú hlavnou príčinou hry v domino.

Dopracovali sme sa k najťažšej úlohe tohto textu: ako vysvetliť nášmu kolonialistovi, že cieľom toho, čo som nazval "nepriзнaným bojom o nové rozdelenie sveta" a čo sa nazýva tiež "obranou demokratických vymožeností" alebo "národoslobodzovacím hnutím" nie je nič, čo by bolo podobné klasickým kolonialistickým cieľom? Že ekonomický význam "kolónií" je až druhoradý, alebo sa naň vôbec neberie ohľad? A že i napriek tomu je možné to všetko chápať ako svojráznu analógiu k ich koloniálnym výbojom? S tým rozdielom, že dnes sú rozhodujúce kategórie ako "strategická poloha" či "geopolitická výhoda". Že naozaj sa vytvorila situácia, v ktorej sú obe supervelmoci presvedčené, že ich existencia priamo úmerne závisí od počtu krajín, ktoré majú vyšrafované na mape sveta. Že v medzinárodnej politike naozaj rozhoduje, kto má koľko mŕtvych. duší. Môžeme o tom pochybovať, môžeme v to neveriť, môžeme to vysmiať ako iracionalizmus zmrzačujúci rozum,

ale faktom ostáva, že to je dnes reálne politikum tvoriace podstatu vzťahov medzi štátmi, ideologickými sústavami, mocenskými blokmi. Pravda, nejde iba o ješitnosť supervelmocí, o ich prestíž a namrzené hundranie, ak v niektorej oblasti druhoradú zohrajú úlohu. Situácia je oveľa vážnejšia. To vypaľovanie rybníka druhej veľmoci priamo pred očami, to vyfukovanie jednej krajiny za druhou - to zďaleka nie je iba skotečením nevybúreného mláďaťa s prebytočnou energiou. Tu ide naozaj o strategické polohy a geopolitické výhody a nie je to, žiaľ, iba permanentná reprodukcia podmienok, keď sa vlastne nevie, k čomu sa podmienky vytvárajú; ani prostriedky svätené opäť len prostriedkom; účel sa zlovestne vynára na pozadí slávnostných prejavov, tvrdia i keď tie opak. Ide naozaj o získanie čo najvýhodnejších pozícií pred konečnou konfrontáciou ZSSR a USA, ktorú obe veľmoci prirodzene vehementne popierajú - resp. vzájomne sa obviňujú z príprav k nej - ku ktorej ale svetový vývoj objektívne smerujú, da ktorou sme sa viac-menej už fatálne zmierili a pre ktorú sú úspechy na "voľnom trhu imperialismu" nevyhnutným predpokladom. Ony sú napokon skutočnou a určujúcou zmenou v povojnovom usporiadaní sveta. Nie je možné ich odbiť propagandistickým úskokom alebo hrou na Hnutie nezúčastnených. Nie sú náhodné, ale vznikli ako výsledok cielavedomej politiky. Veľmocenské domino v treťom svete nikdy nebolo nevinné!

Ani ja si, prirodzene, nemyslím, že sovietske tanky zajtra vtiahnu do Paríža, Amerika zhorí na popol a Briti budú žadoniť o milosť. Celá vec sa predsa dá previesť oveľa elegantnejšie. Západ je možné ohroziť - vojensky ohroziť - v okrajových záujmových oblastiach rovnako citeľne ako v centrálnych metropoliach a Západ to i tak smrteľne vážne berie, ohrozenie v Islamabadě či v Bagkoku by bolo preň práve tak autentické ako v Paríži či v Londýne. Pri Madride sa bojovalo o Prahu, o Bonn a Washington sa možno bojuje pri Kábule či San Salvadore; pretože nepísané, ale uznávané a v politickom vedomí pevne zakotvené pravidlá veľmocenského domina jasne hovoria o tom, že tá veľmoc, ktorá dokáže vyšrafovať celé "územie nikoho" - zvíťazí. A tá druhá prehrá. Taktiež si nemyslím, že ZSSR by mal v úmysle urýchliť globálnu konfrontáciu; čas predsa - aspoň zatiaľ - pracuje pre neho. Ak by priebeh dominovej partie pokračoval ako doteraz, má nádej, že mu Paríž i Londýn, Bonn i Washington spadnú k nohám ako zrelé hrušky. Ostáva len vyčkať, ale s trpezlivosťou nemala Moskva nikdy problémy. Svoju koncepciu ovládnutia sveta vždy chápala ako úlohu pre generácie...

Myslím, že sa môžem pokúsiť o resumé: Nevidím príčiny potenciálnej či hrozacej či blížiacej sa konfrontácie medzi ZSSR a USA v konflikte rôznych ideológií či dokonca v šémantických dôvodoch". Nemyslím, že sa pripravujeme na vojnu pre "rozdielnú mienku o tom, čo je lepšie" a že sa chystáme bojovať o "to, kto má pravdu", či o iné veci, o aká "sa dosiaľ nebojovalo". Oficiálne ideológie oboch superveľmocí sú totiž tak prežité, že by sa iba ťažko namáhali a vnucovali ich iným. Napokon obe prechádzajú na akúsi novú, pragmatickú militaristicko-konzumnú orientáciu, ktorá ich zbližuje viac, ako by si ich štátni ideológovia mohli priať. A čo sa krajín tretieho sveta týka, tu už vôbec nemožno hovoriť o súperení dvoch rôznych modelov štátotvornosti: veď napalm páli rovnako v Salvadore i v Afghanistane; pochybujem, že úder obuškom menej bolí v Angole než v Južnej Kóreji; nemyslím, že ostnatý drôt v Thajsku sa podstatnejšie líši od toho v Kambodži; skôr by som tipoval na toho istého výrobcu; Kádafi by si rozhodne mal čo povedať s Pinochetom a dôstojník CIA sa rovnako teší na dovolenku ako dôstojník KGB; vietnamskí utečenci to mali rovnako ťažké v roku 1970 ako v roku 1975 a sýrska popravná četa je na nerozoznanie od izraelskej; ak sa tu čosi stáva ideológiou, potom je to samotná idea agresie a expanzivnosti, ktorá nachádza naplnenie, význam a uspokojenie sama v sebe, bez ohľadu na to, akú cenu za to musí platiť.

Taktiež si nemyslím, že by konfrontácia mohla vyprovokovať politickú a hospodársku destabilizáciu niektorej z krajín východného bloku, "sociálna explózia" či dokonca "občianska vojna". Roky 1953 /NDR/, 1956 /Maďarsko, Poľsko/ 1968 /Československo, Poľsko/ a napokon 1970, 1976 a najmä 1980-81 /Poľsko/ dostatočne ukázali - ako som už o tom hovoril - rešpekt Západu pred jaltskými a postupimskými dohodami a "úctu" voči medzinárodnému právu. Krajiny Varšavskej zmluvy nie sú "územím nikoho".

Domnievam sa však, že reálnym zdrojom konfrontácie bude - či mohla by byť - popisovaná situácia v tých oblastiach tretieho sveta, kde sa zrážajú veľmocenské záujmy ZSSR a USA. Za posledné desaťročie sa váhy totiž príliš vychýlili v prospech Sovietskeho zväzu a je namieste sa obávať, či Západu nezlyhajú nervy, ktoré sú beztak napnuté do krsjnosti. Zdá sa, že Nikaragua a Afghanistan boli posle dñé kvapky, po ktorých pohár trpezlivosti pretiekol. Prípadná nová agresia ZSSR či iná, pre Západ nepriaznivá zmena, by mohla byť úplne dostačujúcim impulzom.

A to je ešte povedané veľmi mierne. Situácia je dnes taká, že vojna môže vypuknúť zajtra len preto, že v Salvadore zvíťazí Front Farabunda Martího, Mubarak zistí, že mu viac vyhovuje Násirov ako Sadatov odkaz, v Iráne sa zmocní vlády strana TÚDE alebo si Peking uvedomí, že vlastne vždy patrila do rodiny Marx-leninistov. A na druhej strane, približne rovnakým zdrojom napätia by bola prípadná invázia USA do Nikaragui či Izraela do Sýrie, i keď ZSSR po desaťročia "tučných rokov" by skôr mohol preniesť cez ň srdce nejakú tú stratu...

Nechcem však ani domyslieť, čo by sa stalo, ke by Červená armáda vtiahla do Pakistanu, Vietnamci do Thajska alebo Kreml by uzavrel pakt s Indírou Ghándiovou...

Vravieť v tejto situácii o tom, že ZSSR si vlastne praje silný a prosperujúci Západ, mi pripadá ako archaický vtip. I keď nepochybujem, že Andropov má rád mandarinky.

Aj keď sa obávam, že Západ to bude, komu prvému zlyhajú nervy, nevychádza mi, z toho, že by mal on väčšiu zodpovednosť za svetový mier. Je to podľa môjho názoru ZSSR, ktorý sústavne a premyslene narušuje globálne status quo a svojím dravým, agresívnym prístupom sa stal aktuálnou hrozbou prakticky pre celý svet. Niet oblasti, do ktorej by sa nesnažil vniknúť, zachytiť sa v nej, vybudovať tam svoju piatu kolónu. a nechať veci prebehnúť podľa známeho scénara. USA sja mu musia postaviť na odpor, brániť sa, zastaviť jeho výboje. V Moskve sa často hovorí, že základom mieru je rovnováha síl. Túto paritu však treba dodržiavať nielen v oblasti strategických jadrových zbraní /kde ju ZSSR napokon tiež nedodržiava/ ale v celom komplexe zahraničnopolitickej aktivity. Sovietsky zväz - ak mu naozaj ide o svetový mier - by mal okamžite uznať a rešpektovať jestvujúce veľmocenské status quo a znížením napätia v oblastiach treťieho sveta prispieť k celkovému obmedzeniu možných zdrojov konfrontácie. Inak hrozí vypuknúť vojna na život a na smrť. V dejinách sa totiž napokon, vždy vytvorila koalícia, ktorá našla odvahu postaviť sa agresorovi a všetko sekundárne sa podriaďovalo prvoradámu. Počiatkom roku 1979, počas návštevy v USA, Tenq Siao Ping volal po takej koalícii a naznačoval, že by mohla byť zomknutejšia a mocnejšia ako tá proti Hitlerovi. Západ zatiaľ na podobnú myšlienku neprišiel; nepochybujem však, že - ak by sa mala situácia ešte viac priostriť, a vyčerpali sa všetky možnosti civilizovaného jednania so ZSSR - Západ je pripravený riskovať i globálnu konfrontáciu a

staviť na kartu omnoho nebezpečnejšiu, ako je čínska karta... Napríklad na Perahingy a Tomahawky.

Je na Sovietskom zväze, aké stanovisko zaujme, v tejto kritickej situácii.

Je môžeme urobiť iba to, že prapustím nášho kolonialistu, ktorý sa tak veľmi nehodí do 20. storočia a pokúsim sa zodpovedať jeho otázku, ktorú zašomral, než definitívne zabuchol dvere: "Keď je to tak, prečo si to potom nevybavia tam v Ázii a Afrike, hoc aj za pomoci negušov a maharadžov, a načo stavajú v Európe rachejtľe, ktoré beztak nemôžu vojensky nič vyriešiť?" - a ktorou iba potvrdil, že nepochopil z dnešného sveta zhola nič.

IV. ROVNOVÁHA STRACHU

Áno, prečo rakety v Európe? V Európe, ktorá tak poctivo dodržiava Jaltskú a Postupimskú dohodu a sporiadanie lipne na udržení veľmocenského status quo?

Už niekoľko rokov nosím v hlave námet na sci-fi poviedku. Nikdy som ju nenapísal, i keď som pre ňu, s odkazom na istý lennonovský film, vymyslel i názov: Ako nevyhrať vojnu. Šlo by v nej o toto: dve armády bojujúce najmodernejšími konvenčnými zbraňami, stoja už dlhé mesiace proti sebe a nie sú schopné urobiť prielom do radov protivníka. Tanky útočia, lietadlá vytrvalo bombardujú, delostrelecká palba neutícha - ale všetko je márne. Nakoniec sa však jednej z armád podarí vytvoriť si natoľko priaznivú pozíciu, že bez problémov môže - so zárukou temer stopercentného úspechu - atakovať centrálnu sídlo nepriateľa. Ostáva len zaútočiť. Víťazstvo je prakticky isté. Hodinu pred rozhodujúcim úderom hľavné veliteľstvo útok odvoláva, v obave, že protivník v panike použije atomové zbrane: "Neslobodno ho pritlačiť k stene! Neslobodno ho zhnáť do kúta!" - znie rozkaz. Vojna sa opäť stáva pozičnou, bez nádeje na úspešný prielom...

Nie je to, pravda, žiaden prevratný námet. Chcel som len doviest ad absurdum myšlienku, ktorou sa dnes vysvetľuje prítomnosť jadrových zbraní v Európe. Ktorou sa obhajuje, ba čo viac, o ktorej sa hovorí ako o posvätnnej záruke mieru. Myšlienku rovnováhy strachu.

Jadrová vojna bola deklarovaná v roku 1945. Vtedy boli ešte ZSSR a USA spojenci a atomové bomby boli zvrhnuté na mestá, posledného bojachtivého fašistického štátu, vďaka čomu našli porozumenie v očiach súčasníkov. To len dnes sa hovorí o neľudskosti a zbytoč-

nej krutosti a zabúda sa, že Sovietsky zväz vyhlásil vojnu Japonsku 8.8.1945, dva dni po Hirošime. Vtedy sa to schvaľovalo ako skoncovanie s posledným militantným štátom v dejinách ľudstva a záblesk z Nagasaki mal zvestovať svetu a najmä ťažko skúšanej Európe večnú periódu mieru.

Potom prišiel Fulton, odmietnutie Marshallovho plánu, Jana Masaryka vyhodili z okna, Tito sa vzbúril, v Berlíne na seba spojenci od Labe mierili samopalmi a hlavňami tankov, vzniklo NATO a Varšavská zmluva... krehký mier sa nespočetne krát otriasal v základoch, ale vždy sa podarilo udržať ono postupimské status quo zatiaľ čo ostatné svetadiely sa zmietali vo vojnách o "územia nikoho". Napriek tomu sa práve v Európe nahromadilo najviac jadrových zbraní.

Pražda, možno to povedať i v obrátenom poradí: v Európe sa nahromadilo najviac jadrových zbraní. Vďaka tomu sa podarilo uchovať status quo a mier.

To je podstata myšlienkovvej rovnováhy strachu. Idea rovnocenných možností na úplné vyhladenie toho druhého. Politicko-vojenský princíp, ktorý má zabrániť, aby sme sa na seba vrhli, ako dravci, ktorý by sa už dávno roztrhali na franforce, keby ich nedržal na uzde strach z ničivej odplaty". Praktický limit národov, ktorým v žilách vrie krv vikingských a anglosaských dobyvateľov, bojových románskych predkov, bojarov, križiakov, reformátorov a kontrareformátorov, veteránov tridsaťročnej či storočnej vojny. Ovládnutie agresívnych pudov vidinou totálnej skazy.

Nie je to nová myšlienka. Už pred prvou svetovou vojnou sa verilo, že "nové, smrtonosné zbrane" - ako idylicky to znie pri pohľade na archívne zábery ťažkopádnych guľometov a neohrabaných diel ťahaných dobytkom - kalibrom svojej ničivosti odvrátia hrozbu celokontinentálnej zrážky. Neskôr to boli zase bojové plyny, ktoré mali vojny učiniť - neuskutočniteľné.. Ale až výbuchy atomových bômb vydrali z pier vedcov a politikov naivný výkrik: "Konечно zábezpeka! Odteraz už nebude možné rozpútať vojnu! Pri existencii takejto zbrane! Toto je ultima ratio, absolútne memento!"

Hľadali sa, prirodzene, i iné riešenia. Keď sa v roku 1932 Albert Einstein obrátil na Sigmunda Freuda s otázkou, či a ako je možné zbaviť ľudstvo nebezpečenstva vojny, "otec psychoanalýzy mu odpovedal: "Jedinou úspešnou metódou je ustanoviť na základe všeobecného súhlasu ústrednú kontrolu, ktorá by mala v každom konflikte záujmov posledné slovo. Na to sú potrebné dve

veci: po prvé, vytvorenie takéhoto najvyššieho súdneho dvora; po druhé, tento súdny dvor treba vyzbrojiť patričnou výkonnou mocou." Vtedy už existovala po prvej svetovej vojne vzniknútšia Spoločnosť národov; i Freud však musel konštatovať, že "splňa prvú podmienku, nespĺňa však druhú."

Po druhej svetovej vojne však vzniklo reprezentatívne fórum OSN, s nebývalou právomocou a autoritou. Malo vlastnú vlajku, schvaľovalo vznik nových štátov a vetovalo akty bezprávia, národy prenájmali OSN poriadkové vojenské zbory. Ubehlo desaťročie či dve a z OSN sa stala fraška. Európa sa naplno spoliehala na myšlienku rovnováhy strachu.

Pozrime sa teraz na inú verziu rovnováhy strachu dovedenej ad absurdum. Herman Kahn, muž s IQ 200, "Clausewitz atomového veku", navrhol zahrabať do hĺbky 600 m. pod zemský povrch stroj, ktorého "výbuch" by s konečnou platnosťou vymazal všetok život na našej planéte." Tento stroj by bol napojený na počítač vybavený prístrojmi dokonale registrujúcimi celosvetové dianie. Program elektronického mozgu? Podrobný zoznam toho, čoho sa veľmoci nesmú dopustiť, zostavený s "údesnou jasnozrivosťou". Ak ZSSR či iná mocnosť poruší čosi z týchto položiek, "zhodia päť bômb, obsadia Berlín, urazia veľvyslanca v Laose či čokoľvek, čo na zoznam nepíšame - buchne to. Akonáhle počítač zaznamená jediný priestupok, zemeguľa letí do povetria. Ale netreba si robiť starosti, to sa nikdo neodváža."

Kahn si veľmi pochvaľuje myšlienku svojho objektívneho stroja na zničenie sveta: "Je presvedčivý, neúprosný a nikto ho nemôže vydierať. Je nezraniteľný. Nemá potiaže s humanitou. A nie je drahý." /Kahn odhaduje výrobnú sumu na desať miliárd dolárov, desatinu výdavkov na bombardovacie letectvo USA v roku 1969./

Nie je ťažké si predstaviť inú variantu Kahnovho mechanizmu. "Objektívnu" vesmírnu stanicu, ktorá by obiehala okolo Zeme a laserovými lúčmi by v zárodku zničila každú raketu v momente odpálenia, poprípade i s kusom územia obklopujúcim patričné odpáľovacie zariadenie. Nepochybujem, že v takom prípade by si superveľmoci vzájomne posielala diverzantov a sabotérov, ktorých úlohou by bolo - odpáliť nepriateľskú raketu...

Európa už 38 rokov nezažila vojnu. Znamená to, že myšlienka rovnováhy strachu bola správna? Naplnil sa výkrik z izolovanej nevadskej púšte, zrodený tvárou v tvár žiari, "jasnejšej ako tisíc slnc"? Zdanlivo áno, veď jadrová zbraň od roku 1945 nebola použitá, i keď, ako som o tom hoveril, agresívne pudy veľmocí sa

nerušene ventilujú v krajinách tretieho sveta. Všetko teda nasvedčuje tomu, že rovnováha strachu je najreálnejším východiskom zo situácie. Ale za akú cenu?

Počul som nedávno anekdotu: Čo treba urobiť, ak sa spoza obzoru vyhúpnje silueta "okrídlenej cigary", lenivo, plochodrážne letiaca "cruise"? Dobré sa dívať, pretože takú už v živote nikdy neuvidíš!

Šibeničný humor je najistejším dôkazom, že človek si na šibenicu zvykol. Ľudia sa učia žiť s raketami, nachádzať v nich zmysel. Neúnavná, neprerušovaná propaganda mass-médií začína prinášať ovocie. Ale popri legitímnych plodoch, ako je antiamerikanizmus či temer osobná nenávisť k Reaganovi a Thatcherovej som v zneurotizovaných československých uliciach a preplnených dopravných prostriedkoch začul i iné hlasy. Hlasy z rodu "bomba ó bomba, neutron bomba" či básne o srdci, ktoré by puklo radosťou v Mírove. Hlasy ako "pre mňa za mňa, nech to už prdnú" či "škoda na nás tej atomovej bomby". Bodej by to bolo zajtra. No a čo, aj tak raz musíme skapať. Aspoň bude nejaká sranda. Výkony fatálneho nenáboženského civilizračného chiliasmu.

Keby ZSSR u nás nerozmiestňoval svoje rakety, asi by došiel novej slávy starý vtíp z 50-tych rokov: Keď bude mať Československo atomovú bombu? Keď ju na nás hodia.

Idea rakety sa stáva mocnejšou ako myšlienka rovnováhy strachu. Bola to totiž od počiatku zhubná myšlienka. Splodila najintenzívnejší mýtus našej civilizácie: mýtus nukleárnych zbraní. Očarovanie človeka, ktorý je schopný načasovať sám sebe mene-tekely, je nepreceniteľné! Opojenie technickým fanfaronstvom sdráždivou pochúťkou dokonalého sebazničenia je nevykoriteľné. Prvú generáciu atomových bômb, dvojzmyselne ospievanú beatníkmi, ktorá by pre udržanie rovnováhy strachu bohato stačila, vystriedali Bikini a vodíková bomba, Pershing a N-bomba, SS4 a SS5, Pershing II a križujúca strela a trojhlavicová sovietska potvora... Rakety sa vymkli ľuďom z rúk. Nie technicky - zatiaľ nie technicky - ale duchovne. Idea rakety, možnosť technického rozvoja rakety sa stala príťažlivejšou ako potreba rovnováhy strachu. Raleta prerastá v bájne apokalyptické zviera, mýtickú polo-bytosť, polo-stroj, realizuje kategóriu nadčloveka. ... Je triumfom ateistickej vzbury kladie rovnítko medzi ľudské plemeno a Boha... Obava ustupuje extáze. bezmocný rozum fatálnemu temer radostnému odhodlaniu, pud sebazáchovy chiliastickej pripravenosti... Prastať túžba ľudstva sa splnila: potopa sveta, Jánovo zjavenie, Baal a Marduk a JHVH

ničiaci Sodomu - to všetko stratilo svoju magickú moc. Ľudia rozhodnú sami, kedy uvoľnia reťazovú reakciu deštrukcie.

Zaistie, chladní vedci z dnešných los alamos či sám Mr.Cohen by nám vysvetlili, že politická, vojenská a vedecká stratégia nepripustí ani sebemenší "chýbajúci článok" a ak rakety MX vyrobí jedna strana, druhá nesmie zaostáť, pretože prísna technická kontinuita je podstatou celého vývojového procesu - ale i tak sa nezbavím pocitu, že ťaživé mlčanie, ktoré už štyridsať rokov sprevádza genézu,atomových zbraní a tichá podpera, ktorou disponuje i dnes a ktorá prevažuje nad kriklúnskym, ale menšinovým ☺, má svoj pôvod i v pýche nad tým, že ľudstvo si dokázalo vytvoriť prostriedok k najgrandióznejšej samovražde v čase a priestore.

Nirvánu buddhi|stického nebytia, starozákonne preklínanie života, nepochopené Kristovo: Svetlo, nie svet!, Nietzscheho:Nauč sa umierať, ak si se nenaučil žiť, Kierkegaardovo oslobodenie sa cez úzkosť, Jeseninovo štvorveršie napísané krvou z prerezaných žíl, Bretonovo: Žiť i prestať žiť, to sú imaginárne riešenia - existencia je inde, quayanskú Svätynňu Ľudu a punkácke NO FUTURE možno naplniť v jedinej hodine. A nie je najvyššieho obdivu hodné, že k uskutočneniu tejto vízie absolútnej moci, neoddiskutovateľného ukončenia, totálnej skazy si môžeme poslúžiť výtvorom, ktorý bez sebemenšieho zveličovania môžeme nazvať inteligentným? A vari si nezaslúži tento prívlastok raketa, ktorá skôr, ako sa vydá na svoj neodvratný let, si starostlivo preštuduje jeho dráhu a pomocou videokazety s ktorú si premietne, si pozorne zkonfrontuje snímky terénu s mapou, ktorú má k dispozícii?

V. EPILOG /Utopia/

Je, pravda, ešte iná alternatíva: víťazstvo triezveho a pokorného rozumu, víťazstvo puďu sebazáchovy. Prekonať Thanata Erosom. Láskou zmiesť politiku a politikov z povrchu zemskeho.

Či sa nám to páči alebo nie, náš život je dnes osvetlený iba svetlom politiky a lásky. Pretože život a smrť príliš stratili na svojej dôležitosti...

Ale zatiaľ som hovoril iba o svetle politiky.Ako keby imperialistický prístup k medzinárodným vzťahom bol čímisi priredzeným a nezmeniteľným. Ako keby nebolo inej možnosti ako ho akceptovať a až potom zvažovať nebezpečenstvo toho ktorého. Ako keby rakety boli nevyhnutné. Osudovo dané. A pritom: rakety - to je iba problém svetla lásky. Atomové zbrane, nech sú akokoľvek extrémne, nech ich sprevádza sebmystickejší nimbus, nech sú akokoľvek neporovnateľné s kamennou sekerou, oštepí a halapartňami,

kušami a palcátmi, guľometmi a B-52-kami, nech ich už vnímame temer ako vlastným poslaním jestvujúce mechanizmy, sú stále iba prostriedkom. Sú viditeľnou osminou ľadovca, zatiaľ čo pod hladinou sa skrýva všetko, čo ich vyvolalo k životu: agresia a túžba po moci, komplexy a krutosť, mozgy zatemnené doktrínami a potrebou vládnúť, vojnychtivosť a demagógia, prajavujúca sa politikou. "Inštinkty ničivé a vražedné, známy protiklad nenávisťi k láske - ako napísal Freud Einsteinovi. Preto by nebolo riešením dokonca ani úplné odstránenie rakiet, to by sme sa iba zbavili najvyčnievajúcejšieho šípku v tuľajke. Preto nemôžem brať vážne žiadne dohody, zavrňujúce nechutné hádky o tom, či raketa na ponorke sa vyrovná tej v lietadle, či tri Pershingy vydajú za jednu SS20 alebo /opäť listujem v Time inektívy ako "sovietske počty sú jednoducho smiešne. Kreml stavia na jednu rovnu britský bombardér Vietnam, ktorý je prakticky kandidátom na exponát do Technického múzea a vlastný stroj Backfire, ktorý patrí medzi najvýkonnejšie lietadlá sovietskeho letectva -alebo francúzske balistickú strelu S-2 a S-3 s najmodernejšími sovietskymi raketami." atď. Práve tak riešením nemôže byť ani taktické vydávanie sa za mierotvorcov a propagandistické rečnovačky na festivaloch a kongresoch za mier a život proti jadrovej vojne. Riešenie je jediné: preniesť celú problematiku spod svetla politiky pod svetlo lásky. Z ríše politiky do ríše lásky. Čiže: hlboký, zažitý pacifizmus. Pacifizmus radikálny, nekompromisný, utopický. Pacifizmus, ktorý bude duchovnou výzvou a duchovným postojom. Pacifizmus, ktorý sa priblíži k náboženstvu. Pacifizmus, ktorý sa oslobodí spod nánosu akejkoľvek politiky. Pacifizmus, ktorý sa bude vedieť vzdať taktických a pragmatických koalícií s kompromisníkmi inštitúciami. Pacifizmus, ktorý sa pravdepodobne bude musieť očistiť obdobím neskorumpovanej, tvorivej anarchie. Pacifizmus spontánny a zodpovedný. Schopný vytvoriť zárodky novej spoločnosti. Pacifizmus, ktorý bude plhodnotnou alternatívou dnešnému militantnému a spolitizovanému svetu. Pacifizmus hodný Ghandiho. Pacifizmus hodný hippies.

Preto by som sa dnes nedokázal zúčastniť žiadnej manifestácie za mier, ani z Nórska do Francúzska, ani z Paríža do Moskvy. Ani keby bola nenariadená.

Keď sa dívam do tvári účastníkov nenariadených mierových manifestácií, dlhovlasých Grünen či solídnejších CND, uvedomujem si tragický a absurdný paradox: to politika ma prinútila sympatizovať s kancelárom a ministerskou predsedníčkou, s ktorými by som

si asi ťažko myl čo povedať pri jednom stole, to politika ma pri-
nútila držať palce prezidentovi, ktorému ako kalifornskému guver-
nérovi adresovali Jahodovú proklamáciu. Politika ma núti nesúhla-
siť s ľuďmi, ktorí prosperujú We Shall Overcome a počúvajú Clash
rovnako ako ja a majú rozodrané pláténé tašky na nerozoznanie
od mojej a objímajú dievčatá, ktoré by sa práve tak mohli objí-
mať so mnou. Dívam sa do ich tváří a viem, že keby si prečítali
tento článok, vyhlásili by ma za objektívneho spojenca amerických
imperialistov a ja ich za ľudí, ktorí si nevidia na špičku nosa
a ženú voľu na mlyn moskovským okupantom. Chvilu by sme ešte tak-
to diskutovali, pospomínali Rudi Dutschkeho a Jana Palacha a po-
tom nenávratne rozišli, nevypočujúc si spolu ani tých Clash.
Vinu za to dávam sebe i im.

Im, pretože napriek všetkým pacifistickým odznakom a zatatým
pästiam a Give Peace a Chance sú politickým hnutím, hnutím ktoré
je politicky využívané a manipulovateľné. A môj žalúdok už jedno-
ducho nie je schopný stráviť, ako generál Bastiani lezie do zad-
ku kremelským a Petra Kelly si myslí, že potrasenie pravice s
Erichom Honneckerom je mierotvorným činom a profesor Thompson
znovu a znovu podceňuje Sovietsky zväz. Im, pretože jednorozmer-
nosť ich protiamerikenizmu ich zbavuje súdnosti pri posudzovaní
akejkolvek otázky z Východu. Im, pretože ma už otravuje, ako ľah-
ko sú schopní naletieť každému komunistickému triku, na aký u
nás už nezareaguje pomaly ani školák ZŠ...

A sebe, pretože v trinástich som pohrdal Brigittou Bardot za
to, že volila de Gaullea, zatiaľ čo ja som miloval Parížsky Máj.
Sebe, pretože som mal štrnásť, keď zomrel Jimi Hendrix a šestnásť,
keď som vedel všetko o Dylanovi a Beatles. Sebe, pretože v sedem-
nástich som písal básničky proti Long Kesh-u a za Woodstock a v
osemnástich som mal jediný ideál: flower-power- Sebe, pretože dnes
síce mám v knižnici Jerry Rubina a Abbie Hoffmana a počúvam Davi-
da Peela, ale listujem si v Time a nečítam Siddharthu a píšem
tento článok, miesto toho, aby som praktizoval zen, ako som po
tom túžil a ako som si kedysi predstavzal. Sebe, pretože už nie
som ani sam sдобrý, ani čistý, ani slobodný. Som presiaknutý
skepsou, nedôverou a výsmechom ako leprou. Som uzavretý, zádrapči-
vý a temer už neďúfam. Neubránil som seba ani "to".

Dívam sa do ich tváří a netrúfam si povedať, kto z nás je viac
vinný. Oni či ja.

Neostáva mi, než prosiť, aby to bol ešte život, čo nás rozsú-
di.

Život, ktorý nám dá šancu porozumieť si skôr, ako nás smrť navždy rozdelí. Aby sme mali dosť síl nerezignovať a vstúpiť do svetla lásky. Skôr než bude úplne neskoro.

P.F. 1984

/november 1983 /

KNIŽNICA
OLEGANA
PASTIERA

CZESŁAW MIŁOŚZ

ZÁCHRANA

/dokončenie z minulého čísla/

HLASY UBOHÝCH

P í s n i ě k a o k o n c i s v ě t a

Je konec světa.

Včela krouží nad květem řerichy,
Rybář spravuje lesklou síť,
V moři skáčou veselí delfíni,
Mladí vrabci se drží okapu
A had má zlatou kůži, jakou má mít.

Je konec světa.

Ženy jdou polem pod slunečnky,
Pijan dospává na kraji trávníku,
Zelináři na ulici vykřikují,
Loďka s žlutou plachtou míří k ostrovu,
Zvuk houslí se chvěje v povětří
A vpouští hvězdnou noc.

A kdož čekali blesky a hromobití,
Jsou zklamáni.

A kdož čekali znamení a troby andělské,
Nevěří, že je to tu.

Dokud slunce a měsíc svítí na svých místech,
Dokud čmelák navštěvuje růži,
Dokud se rodí růžové děti,
Nikdo nevěří, že je to tu.

Jen šedivý stařeček, který málem byl prorokem,
Ale není prorokem, protože má jiné starosti,
Říká, když převazuje rajčata:
Jiný konec světa nebude,
Jiný konec světa nebude.

P í s e ň o b y v a t e l e

Kámen ze dna, který zažil vysychání moří
A milion ryb vyskakujících v mukách -
Já, ubohý člověk, vidím hemžení bílých nahých lidí
Nesvobodných. Vidím kraba, který se jejich těly živí.

Viděl jsem pády států a smrt národů,
Útěky králů, císařů, slyšel tyranův řev.
Teď mohu říci, v této hodině,
Kdy ještě jsem, třeba všechno hyne,
Že lepší je pes živý, nežli mrtvý lev,
Jak praví Písmo.

Já ubohý člověk ve studené lenošce se zavřenýma očima
Vzdychám a přemýšlím o hvězdaetřím nebi,
Neeuklidovském prostoru, pučení améby,
O vysokých kopcích termitů.

Když chodím, jsem jak ve snu, usnu-li, dostaví se bdění.
Zalitý potem prchám do všech stran,
Na náměstích bílých jitřním svitem
Pod mramorovými torzy rozmlácených bran
Handluji vodkou a zlatem.

Vždyť už jsem pobýval tak blízko,
Sahal na srdce kovu, duši země, ohně, vody,
A tajemství, dnes už zase cizí,
Se ukázalo jak na hladině noc.

A vítaly mne zahrady s kouzelnými plody,
Které pod dotekem mizí.

Blizoučko, hned za oknem, galerie světů,
Kde pavouk a brouček jsou rovni planetám,

Kde jako Saturn svítí toulavý atom
A vedle ženci zvedají k ústům chladný džbán
V horoucím létě.

To jsem chtěl a víc nic. Na stáří
Jak starý Goethe stanout před tváří země,
Pochopit a smířit se,
S dílem mocným jako lesní pevnost
Nad řekou mihotavých světél a proměnlivých stínů.

To jsem chtěl a víc nic. Kdo je tedy
Vinen? Kdo sebral mi
Mládí i zralý věk, kdo způsobil
Úzkost mých nejlepších let? Kdo,
Ach kdo je vinen, kdo, ó Bože?

A zas jen mohu myslet na hvězdné nebe
A vysoké kopce temitů.

U b o h ý b á s n í k

Nejdřív je zpěv.
Svobodný hlas přes hory a doly.
Nejdřív je radost.
Netrvá však dlouho.

A když léta vyměnila krev
A tisíc hvězdných soustav v těle se zrodilo a zhaslo,
Sedím, básník záluďný a zlý,
Se zlostně přimnouřenými víčky,
A třímaje v ruce pero,
Myslím na pomstu.

Odkládám pero, jež pučí, pokrývá se listím a květem.
A vůně toho stromu je nestydatá, neboť tam, na skutečné zemi
Takové stromy nerostou a je jak výsměch
Trpícím lidem vůně toho stromu.

Jedni prchají v beznaděj, která je sladká
Jak silný tabák, jak sklenka vodky vypitá v hodině zatracení.
Jiní se skrývají v naději hloupých, růžové jak erotický sen.

Ještě jiní nalézají klid ve vzývání vlasti,
Jež může vydržet dlouho,
Třeba ne příliš déle než na konec devatenáctého století.

Má naděje je cynická,
Neboť co jsem oči otevřel, neviděl jsem než plameny a jatka,
Jen křivdy, ponížení a směšnou hanbu nadutců.
Má naděje je v pomstě na jiných i na sobě samém.
Poněvadž jsem kdysi věděl
A nic jsem z toho nedokázal mít.

K a v á r n a

Od toho stolku v kavárně,
Kde v zimních poledních kvetla jinovatka,
Zbyl jsem sám.
Mohl bych tam vstoupit, kdybych chtěl,
A bubnuje prsty v chladné prázdnotě,
Vyvolávat stíny.

Nedůvěřivě se dotýkám studeného mramoru,
Nedůvěřivě se dotýkám vlastní ruky:
Vždyť - jest a já jsem ve změnách změn
A oni jsou již uzavřeni na věky věků
Ve svém posledním slově, v posledním pohledu.
Jsou vdálení jak císař Valentin,
Jak náčelníci Massagetů, o nichž není nic známo -
A přece uplynul sotva rok, dvě nebo tři léta.

Mohu být ještě drvoštěpem v lesích dalekého severu,
Mohu promlouvat z tribuny anebo natočit film
Způsobem, jaký oni neznali.
Mohu ochutnat plody z oceánských ostrovů
A mít svou fotografii v úboru z druhé poloviny století.
A oni už navždy jak poprsí v náprsenkách a fracích
Z monstrózního Larousse.

Ale občas, když červánky večera barví střechy nuzné ulice
A zahledím se v nebe - vidím tam, v oblacích,
Vznášet se stolek. Číšník víří s podnosem
A oni se na mě dívají, vybuchující ve smích.
Neboť já ještě nevím, jak se přijímá smrt z kruté lidské ruky.
Oni vědí, oni dobře vědí.

U b o h ý k ř e s t a n h l e d í n a g h e t t o

Včely obsypaly červená jatra,
Včely obsypaly černou kost,
Začíná drásání, trhání hedvábí,
Začíná rozbíjení skla, dřeva, mědi, niklu, stříbra, sádrových
Sošek, plechu, strun, trubek, listí, holí, křišťálu -
Pch! Žlutý fosforový déšť
Hltá lidské i zvířecí chlupy.

Včely obsypaly kusy plic,
Mravenci obsypali bílou kost,
Trhá se papír, kaučuk, plátno, kůže, len,
Vlákna, látky, celulóza, plyš, hadí kůže, dráty,
Do ohně se řítí střecha a zeď, žár olizuje základy.
Je už jen písčítá, zdupaná zem s jediným stromem
Bez listí.

Tunelem se pomalu prohrabává krtek - strážce
S malou červenou lampičkou na čele.
Dotýká se pohrbených těl, počítá a prodírá se dál,
Rozlišuje lidi podle rozličných vůní popela.
Každý popel podle jiné barvy duhy.
Včely obsypaly krvavé stopy,
Mravenci už obsypali mé tělo.

Bojím se, strašně se bojím krtek - strážce.
Má víčka nalitá jak patriarcha,
Který mnoho času proseděl při svíčkách
Nad velkou knihou rodu.
Co mu řeknu, já, Žid Nového zákona,
Který čeká dva tisíce let na Ježíšův návrat?
Neskryji před jeho pohledem své rozbité tělo,
Aby mne nepřičetl k pacholkům smrti:
Neobřezaným.

P ř e d m ě s t í

Ruka s kartami padá
Do horkého písku,
Bledé slunce padá
Do horkého písku,

Felek má bank, Felek rozdá,
A paprsky se opírají o slepované listy.
Horký písek.

Zlámáný stín komína. Řídká tráva.
Dále město až na cihlu obnažené.
Červené trosky, na zastávkách zapletený drát.
Rezavé karoserii trčí žebro.
Svítí se za okny beze skel.

Kus papíru pohřbívá
Horký písek.
Kapka deště zkropila
Horký písek.

Janek má bank, Janek rozdá,
Hrajem a letí července a máje,
Rok druhý, rok čtvrtý, stále se hraje,
Přes černé karty paprsky padají
Do horkého písku.

Dále město až na cihlu obnažené.
Borovice za židovským domem.
Nejasné stopy plání na obzor.
Vápenný prach, vagony jedou,
A ve vagonech číší úpěnlivý nárek.

N á ř e k d a m z e s t a r ý c h č a s ů

Pro takové cesty nebyly naše skládané sukně,
Naše perly se až na dno příběhů potopily,
Rozedrané stuhý honí vítr po hladině,
Prsteny z našich prstů už dávno cizí lidé zpeněžili.

Naše účesy zdobné, do kterých zručnost mistra
Vplétala stříbrné hvězdy, květy, skvěstná pera,
Už dávno pohřbeny v temnotě leží popelem.

A když jitřenka ozářila moře jako jiskra,
Nahé bloudily jsme ve zdech nového Babylonu
A marně lovily vzpomínku pod zamračeným čelem.

Ú t ě k

Když jsme opouštěli hořící město,
Na první polní cestě, ohlížeje se zpět,
Pravil jsem: "Ať tráva vyrostе v našich stopách,
Nechť oheň umlčí hřímající proroky,
Ať mrtví mrtvým vyprávějí, co se stalo.
Musíme bystré, nové zrodit plémě.
Bez zla i štěstí, jež nás provázelo.
Pojďme." A mečem plamenným se rozvírala země.

1944, Goszyce

O s u d

Což je totéž kapraď a uhlí kamenné?
Což je totéž kapka a hradby mořských vln?
Což je totéž kov a prsten drahý?
Což je totéž žalud a dub ojíněný?
Proč se tedy ptáš na mé verše dávné
A dívek neznámých již divná jména?
Jakými chtějí cestami mohou mé verše chodit
A dívky kdysi moje jiným teď děti rodit.
Mně stačí uhlí, dub a prsten a na vlnách pěna.

1944, Goszyce

N e v á ž n ý h o v o r

- Má minulost je vesta hloupého motýla přes moře.
Má budoucnost je zahrada, kde kucharka podřezává kohouta.
Co s mou bolestí a vzpourou?

- Uchop jedinou chvíli, a když se otevře
Jako složené dlaně krásná mušle chvíle,
Co vidíš?

- Perlu, vteřinu.

- Na dne vteřiny, perly, růžové paprsky.
Na dne vteřiny, perly, co spatříš, zlatníku?
Snad odlesk požáru tvé oči přikoval?
Snad vzpomínka?

- Ne. Jen hvězda, okamžik.

- V tom okamžiku, hvězdě času vyrvané,
Co spatříš, když vítr proměn ustane?
- Zemi, nebe a moře, plné koráby,
Jara rosou vlahá a zámořské kraje.
Na tyto divy v mírné záři
Hledím a nebažím, neboť jsem šťastnen.

1944, Goszyce

R o z l o u č e n í

Hovořím k tobě po letech mlčení,
Můj synu. Není Verony.
V prstech rozetřený cihlový prach. Hle, co zbývá
Z veliké lásky k rodným místům.
Slyším tvůj smích v zahradě. A jaro básníků
Až ke mně mokrymi lístky voní.
Ke mně, který v nevíře ve spásnou noc
Přežil jiné i sám sebe.
Abys věděl, jaké to je se v noci
Náhle vzbouzet a tázat se
Vlastního bijícího srdce: Co ještě chceš,
Nenasycené? Jaro, slavík zpívá.
Dětský smích v zahradě. První hvězda jasná
Vychází nad Pěnu nerozkvetlých vrchů.
A znova se na má ústa vrací lehký zpěv
A jsem zase jako kdysi ve Veroně mlád.
Pryč. Pryč se vším. Takto ne.
Nebudu kráčet ani navracet se zpět.
Spěte, Romeo a Julie, na polštáři ze zlámaných per.
Nepozdvihnu z popela vaše spojené ruce.
Pusté katedrály ať navštěvují kočky,
Ať ve slepém oblouku uhnízdí se
Sova, jejíž zřítelnice svítí z oltářů.

Až v horoucím bílém poledni had uprostřed ruin
Hřeje se na lístcích podbělu a v tichu
Zářícím kruhem ovíjí marně zlato.
Nevrátím se. Chci poznat, co zbuďe
Po odvržení jara a mládí,
Po odvržení karminových úst,
Ze kterých do parné novi dýchá
Horký van.

Po odvržení písně a vůně vína,
Přísah i nářku a dýmantové noci
I křiku racků, jež následuje jas
Černého slunce.

Ze života, jablka, které roztěl plamenný nůž
Jaké se zachrání jádro.

Synu můj, věř mi, nezbude nic.
Jen práce mužného věku,
Čára osudu na dlani.
Jen práce,
Nic víc.

1945, Krakov

přeložil Václav B.
Olomouc 1982

TRI OTÁZKY

PRE

VÁCLAVA HAVLA

Toto interview sa uskutočnilo v máji 1983. Bolo to len niekoľko týždňov po prepustení Václava Havla z nemocničného ošetrovania. Ako je známe, Václav Havel bol v roku 1979 - spolu s piatimi ďalšími aktivistami - odsúdený v súvislosti s činnosťou VOSN-u k 4 1/2 roku väzenia a vo februári 1983 mu bol trest zo zdravotných príčin prerušený. V tom čase som už mal v rukách text interview s francúzskym novinárom Antoniom Spirom /viď 6. číslo Kontaktu/, v ktorom sa Václav Havel vyslovil k najaktuálnejším problémom a tak sa náš rozhovor mohol uberať iným smerom.

1. Esej Václava Havla Moc bezmocných - pôvodne zamýšľaná ako základný text pre širšiu československo-poľskú diskusiu - sa stala bezpochyby najdiskutovanejším príspevkom k analýze súčasnej československej skutočnosti a cennou štúdiou o postavení jedinca v modernej spoločnosti vôbec. Preklady do viacerých jazykov a početné zahraničné vydania ju zároveň povýšili na reprezentatívnu ukážku kritického myslenia v prestredí pražskej nekonformnej kultúry. Preto prvá otázka znela: Aký je tvoj názor Václava Havla, ako by esej napísal dnes? A ako na neho zapôsobili ohlasy na Moc bezmocných?

- Pokiaľ jde o tu esej Moc bezmocných, tak bych k tomu chtěl říct hned na začátku dvě věci: za prvé, byla psána dosti v rychlosti: jak možná vzpomínáš, stíhal jsem jakýsi termín, který jak se pak ukázalo, stejně neplatil, ale právě proto, že to měla být úvodní esej česko-poľského zborníku, tak jsem nechtěl věc zdržovat, psal jsem to rychle a už tehdy, když jsem ji dopsal, tak jsem cítil, že bych leccos v ní dokázal promyslet lépe, formulovat lépe, vyhnout se a priori některým ne-

bezpečím, které hrozí, falešné interpretace a podobně. Mezitím - to jsem napsal krátce před mým zatčením - se mnoho událo, mnoho Věcí změnilo, já jsem mnoho věcí zakusil, ta eseje mezitím vstoupila jaksi ve známost, byla různě komentovaná, a nyní s odstupem času a na pozadí svých zkušeností mám v podstatě k tomu tentýž vztah, jaký jsem měl hned po jejím napsání: totiž že za jejími základními myšlenkami stojím, ale chtělo by to napsat náh chytřeji, promyšleněji. Kdybych teda dnes stál před úkolem napsat něco podobného, tak bych asi napsal opět totéž, ale prostě líp. A pokud jde o ten konkrétní obsah té eseje, zjistil jsem, že jedna z těch ústředních myšlenek, totiž ta myšlenka o životě v pravdě - který má svou zvláštní, sprostředkovaně i politickou moc - zjistil jsem, že tato myšlenka se setkala se zajímavými ohlasy. Na jedné straně kritickými, kde mi bylo vytýkáno jakési moralizování, že já od svého zelináře žádám cosi, co na něm nelze žádat, že vlastně dnešní společnost, dnešní člověk má úplně jinou hierarchii hodnot a že je to příliš extrémní a radikální požadavek intelektuála a disidenta, který nemůže toho člověka oslovit a tudíž obecnější východiště nenabízí. To je jeden z kritických hlasů, který já přijímám i nepřijímám. Přijímám ho v tom smyslu, že jsem pravděpodobně měl daleko důrazněji v té eseji říci, že odpovědnost je cosi, co nelze kázat, ale pouze nést. Měl jsem daleko víc zdůraznit, že já od svého zelináře především vůbec nežádám, já pouze sleduju nebo popisuju, analyzuju určitéj postoj, o němž se domnívám, že může, ale také nemusí mít svou emanaci, to znamená může vyzařovat a působit jako eventuelní výzva k následování, ale také tak působit nemusí - je to prostě hra otevřená, hra vebank - a nicméně je to jakýsi klíč k pochopení těch takzvaných disidentských hnutí a nezávislých iniciativ, těch menšin, které se jakoby utrhy z toho obecného společenského konsensu. Tento postoj ale nikomu nehabízím, nikomu ho nenavrhuji, natož abych někoho žádal, aby touto cestou šel nebo ho dokonce k tomu nutil a káral za to, že po ní nejde; já jsem se snažil držet takového fenomenologického popisu těch věcí a pokud něco hodnotím a mluvím například o obecné demoralizaci související s krizí lidské identity - která zase souvisí a vyplývá ze stráty jistých metafyzických hodnot - tak to jsou tvrzení, která zastávám a která mnohu vyslovit, ale z nichž nikterak nevyplývá, že bych bezprostředně někoho vybízel, aby se stal disidentem, nebo podobně. To je prostě osobní věc každého.

Na druhé straně ovšem musím říct, že jsem se setkal s odezvou právě protichůdnou, neobyčejně pro mě zajímavou, totiž v roce 81 v létě v časopise Krytyka ve Varšavě vyšla diskuse mezi dvěma předáky Solidarity - Bujakem a Januszem - a dvěma členy KOR-u Lityńským a Michnikiem - to znamená mezi dvěma intelektuály na jedné straně a dvěma dělníky na druhé straně - právě o této mé eseji Moc bezmocných a byli to právě tito dělníci, kteří tam říkali, že ve chvílích, kdy stráceli víru ve smysl jakéhokoliv pokusu říkat pravdu, psát pravdu a dělat to, co dělali v té době KOR-ovci a polští disidenti, kdy měli pocit, že proti tomu všemocnému aparátu a proti té lhostejné společnosti může vlastně ničím jít a tím méně pouhým slovem, že v této chvíli si přečetli mou esej a ta jim otevřela oči, že ji vzali přímo jako návod ke své práci, že ji citovali na všech schůzích a prostě vzali to vyložene jako program ke své činnosti a začli otevřeně mluvit a z toho potom vznikly ty nezávislé odbory a tak. Adam Michnik na to říká, že já v té eseji píšu cosi, co už dřív psal Jacek Kuron, ovšem že já to říkám líp, protože jsem pisarz dobrej - no proč to celé říkám? Né proto, abych zdůraznil, že jsem to byl já, kdo vyvolal polské bouře, to samozřejmě tak není - i když to na mě jednou v Heřmanicích náčelník před celým lágrem řval, něco v tom smyslu, že jsem rozvrátil polské hospodářství - ani vůbec né kvůli své osobě, ale proto, abych dokumentoval, že je to opravdu hra otevřená, hra vabank, která za jistých okolností a v jisté situaci může někoho oslovit a někomu pomoci - jako těm dělníkům v Gdańsku zřejmě v jisté chvíli pomohla - ale zrovna tak nemusí a může to opravdu zůstat jen věcí takové zvláštní, výlučné menšiny, která jde donkichotsky hlavou proti zdi a která si posléze tu hlavu rozbije a zůstane zapomenuta a nepovšimnuta a společenským děním nijak nepohne. Ten hlavní důvod ale, proč děláme to, není kalkulace s tím, že to bude nebo nebude mít bezprostřední politický nebo společenský efekt, ten prapůvod toho konání je v podstatě mravní. A pokud se mě ptáš na ten můj pojem krize lidské identity, pak bych chtěl říct, že to je cosi, čím se zabývám víceméně celý život, že všechny mé hry jsou tak či onak hrami o krizi lidské identity a že jsem se tím zabýval nejen v Moci bezmocných, ale daleko podrobněji v jiných textech a především ve svých dopisech z vězení, kde vlastně téměř čtyři roky mou jedinou smysluplnou činností bylo psaní dopisů domů, což bylo jediný psaní, které mě tam bylo povoleno. V těchto dopisech jsem se znovu a znovu pokoušel -

překonáváje nekonečné překážky, jaké si asi umíš představit, v podobě cenzury a tak - z různých stran zamýšlet o problému lidské identity, odpovědnosti, o tom jak souvisí odpovědnost s identitou, k čemu vlastně jsme odpovědní a tak dále, Asi dva menší výbory z těch mejch dopisů už tady kolují a dřívě či později bude zpřístupněn čtenářům - byť samozřejmě omezenému okruhu - i větší komplet, těch dopisů jsem celkově napsal asi 165, a tam se o mých náhledech na tyto věci, o mém uvažování o nich dočteš daleko víc, než kolik jsem tady schopen teď v tuto chvíli říct.

2. Václav Havel stál při zrode Charty 77. a byl aj členom prvej, dnes už legendárnej trojice "mluvčích". Preto sa druhá, podobně špekulatívna otázka týkala Charty: Ako by vyzerala Charta 83?

- Především nutno říct, že taková různá "kdyby" jsou velmi problematická věc. Kdybych dneska například organizoval nebo dával dohromady Chartu, bylo by to na pozadí toho, co se stalo? - nebo na pozadí čeho by to bylo? To je věc, která se dá posuzovat vždycky jen v konkrétním kontextu a ten kontext je dnes jinej částečně díky té Chartě, která byla tehdy v roce 77 a stojím-li před otázkou, jak bych ji psal dnes, tak to samozřejmě musím nahlížet z té dnešní situace, ale jak to můžu z ní nhlížet, když už součástí té situace je ta Charta z tehdejší doby? Nicméně mám dojem, že v podstatě - pokud bych já tedy na to měl vliv a jak já bych si to představoval - by to asi bylo identické s tím, co bylo tehdy, že by se mělo vyjít a držet se týchž základních východisek, samozřejmě že v konkrétnostech by to bylo třeba jiné, možná že by to bylo formulováno tak, aby to celé bylo otevřenější a přijatelnější i více lidem z těch legálních struktur, u kterých bylo tehdy apriorně jasné, že se nemohou z opatrnosti nebo ze strachu a z existenčních důvodů s tím identifikovat. Podle mého pocitu, ale je to opravdu jenom pocit, by jsme sehnali víc podpisů než tehdy. Na tom základním principu ale, který Charta měla v roce 77, se mně nezdá, že by bylo co měnit. Už tehdy to bylo myšleno jako takový úkol na doživotí, něco o co lze bojovat stále a co nikdy vybojováno nebude: tak jako dějiny jsou provázány nepřetržitým úsilím aby svět byl lepší a přitom svět je vždy znovu v průseru, že ? - ale to nebrání tomu, aby znovu a znovu nevznikaly pokusy udělat ho lepším než je. Stejně tak si myslím, že Charta svým principem nebo svým

duchem je požadavek, který platí vždy a vlastně všude a je to svým způsobem program na celý život, s tím, že v různých dobách a v různých situacích se ten program jiným způsobem naplňuje nebo uskutečňuje. I za tu krátkou šestiletou dobu existence Charty je vidět, jak v různých dobách pracovala různými způsoby a pravděpodobně, kdyby dnes vznikalo něco analogické, tak by to zase volilo jiné způsoby práce, ale zdá se mi, že v tom základním není co měnit. Ten výchozí nárok je vždy stejný. Je to nárok na obranu člověka, na obranu života proti jeho manipulaci systémem, který je vyjadřován požadavkem lidských práv a svobod a to je cosi, co je aktuální pořád a vždycky.

3. Tretia otázka sa tiež týkala Charty 77. Ako vidí Václav Havel jej dnešnú situáciu a ako sa vyrovnal s krízou hnutia na jeseň roku 1981, v období hromadnej emigrácie, ku ktorej mnohých signatárov donútili orgány ŠTB stupňovanou represiou?

- No samozrejme, že Charta prechádzala rôznymi vývojovými fázami a samozrejme, že rôzni ľudia majú rôznou výdrž a nikdo predem nevíme, koľko toho vydržíme. Treba ja som vždy znovu opakoval, že nechci emigrovať, ale nikdy v živote som neřekl, že nebudu emigrovať, pretože ja nemohu predvídať, aké situácie môžu ešte nastat - a i kdybych chtěl, já nemohu ručit za to, jaký budu zítra a pozítří a za deset let, zda opravdu se mi to podaří - jaké situace budou naaranžovány kolem mne, že se se stane. To znamená, že pokud někteří třeba vyhlášovali, že nikdy emigrovat nebudou a že emigrace je zrada a podobně, bral jsem to s velkou rezervou a nechutí. Zhodou okolností pak často ti, kteří měli nejvíce takových proklamací, se nakonec sami mezi těmi emigranty ocitli. Člověk nemá nikdy dopředu nic zaručovat; to koľik nám bude dáno nést a koľik toho uneseme, to napřed nevíme, to nám teprve život sám ukáže a samozřejmě, že někteří mají delší výdrž někteří menší a každý má jinou osobní situaci a lidé jsou prostě v jistou chvíli už třeba unaveni, už to nemůžou vydržet, zvláště když se setkávají s ohrožením vlastního života a podobně. Tak to prostě chodí. Charta je otevřené společenství, každý to podpisuje sám sobě nebo svému svědomí, svému pánu bohu, nikdo to nepodepisuje ani Husákovi, ani Hájkovi nebo Havlovi, může to podepsat každý, nikdo ty signatáře nekádruje, není to organizace. Charta taky nebere ručení za ty členy a jejich podnikání, když nákej chartista třeba podpálí ČKD-Sokolovo, tak je to jeho věc a né

věc Charty; věcí Charty je vlastně jenom to, co podepíšou mluvčí. A v tomto ohledu se mi zdá, že zajisté mohou být okamžiky deprese, útlumu, únavy, zrovna tak jako naopak okamžiky vzepětí a hořečné aktivity a to se tak různě střídá a mění, ale v jádře to je jedno: na tom principu samém se nemůže nic změnit, tu Chartu dokonce ani nemůže nikdo nikdy zrušit, protože dokud existuje jediný signatář, který se rozhodne, že svůj podpis neodvolá, tak do té doby existuje i ta Charta. Samozřejmě, dnes je už situace lepší, než byla v roce 81 na podzim, kdy zřejmě byla opravdu taková krizová doba, dnes se objevují i určité další možnosti a perspektivy. Jistě, někteří lidé odcházejí, ale zase noví se objevují a nikdo není v podstatě nezastupitelný, takže nemohu říct, že bych byl v této věci skeptik. Lenin psal, musíme pracovat s lidmi takovými, jací jsou - a lidé jsou různí a mají různé nervy různou výdrž a různou pracovitost a s tím je třeba počítat. Já se totiž přiznám k tomu, že když vzniklo první prohlášení Charty, tak jsem měl obavu, že těch prvních 250 signatářů nepochopí, že se staly vlastně členy jakéhosi společenství, že to prostě podepíšou jako jednorázový manifest - jako se dělají různé petice, že někoho mají pustit z vězení nebo podobně - a že se budou domnívat, že tímto podpisem pro ně vše končí, že tím cosi řekli, vyjádřili a dál už se o to starat nebudou. A byl jsem ohromně a velmi dobře překvapen, když jsem zjistil, že nic takového se nestalo, že od první chvíle všichni svým chováním prozrazovali, že vědí, co podepsali, že ta Charta opravdu začla žít, pracovat, existovat jako trvalé společenství, což vůbec nebylo v těch prvních chvílích jasné. Vždyť tam nebylo vůbec jisté, jestli nezůstane u prvního dokumentu a dál třeba už ani nec nebude. A přitom ona existuje stále, po 6 letech pronásledování, což samo osebě mně vždy znovu tak mile překvapuje a zaráží a je mi dostatečným důvodem k radosti, že ty či ony problémy nebo projevy únavy, různé debaty, polemiky, hádky, emigrace to všechno neberu tak vážně a tragicky jako někteří. I kdyby ta Charta udělala jeden dokument za rok, ten dokument měl hlavu a patu, byl nějakým způsobem smysluplný, zajímavý, atraktivní, čtivý, měl náležitou publicitu, tak i tehdy ta Charta je, existuje, pracuje a má svůj smysl. Měřit význam Charty počtem vydaných sdělení, nebo dokumentů by bylo opravdu povrchní a nepřiměřené. Mně se zdá, že jeden závažný a do života společnosti zasahující, vstupující a obecnou pozornost probouzející dokument je důležitější než pět nákejších takovejších neurčitých, bezbarvých sdělení, která jistě mají svou

oprávněnost, ale zároveň nic nového třeba neříkají, žádný nový aspekt nezdůrazňují, která jsou třeba učiněna jen proto, aby se neřeklo, že Charta nic nedělá.

LEGENDA:

Solidarita - nezávislé, samosprávně organizované odborové hnutí v Polsku, po dlouhém období štrajkov a nepokojů legalizovaná varšavskou vládou v auguste 1980. Po vyhlásení výnimočného stavu v decembri 1981 bola táto temer 10-miliónová odborárska organizácia poľských robotníkov pozastavená a neskôr delegalizovaná. Pracuje ďalej v ilegalite.

KOR - Výbor na obranu robotníkov - organizácia poľských intelektuálov, ktorá sa po nepokojoch v r. 1976 ustanovila na obranu uväznených robotníkov. Neskôr rozšírila svoju pôsobnosť ako Výbor pre spoločenské sebeobranu /KSS-KOR/. Oficiálne ukončila svoju činnosť na jeseň 1981 na I. celopoľskom zjazde Solidarity.

Zbigniew Bujak - populárny predák varšavskej Solidarity, dnes jeden z vodcov jej ilegálneho vedenia.

Jacek Kuroń, Adam Michnik, Jan Lityński - poprední členovia KOR-u od roku 1980 spolupracujú so Solidaritou. Jacek Kuroń - jeden z vodcov študentských nepokojov v roku 1968 - bol osobným poradcom Lecha Walesu. Momentálne sú všetci traja vo väzbe, obvinení z konšpirácie proti štátu.

Charta 77 - nezávislá, iniciatíva, ktorá sa deklarovala 1.1.1977. Vznikla ako ohlas na proces s rockovou skupinou Plastic People of the Universe a neskôr sa rozrástla na hnutie na obranu ústavne zaručených ľudských a občianskych práv v Československu. Zasadzuje sa tiež o dodržiavanie práv zakotvených v Záverečnom akte, ktoré sa ČSSR zaviazalo rešpektovať podpisom v Helsinkách r. 1976. Tvrdé prenasledovaná bezpečnostnými orgánmi a justíciou.

VONS - Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných - samostatne pôsobiaca skupina, registrujúca prípady porušovania zákonostiv ČSSR. VONS je registrovaný pri UNESCO a Lige pre ľudské práva. Jeho medzinárodná prestíž vzrástla najmä po procese so 6 poprednými aktivistami Výboru na jeseň roku 1979.

Jiří Hájek - významný čs. politik, minister zahraničia v roku 1968. V roku 1977 tvoril spolu s prof. Patočkom a Václavom Havlom prvú trojicu mluvčích Charty 77.

Gustáv Husák - súčasný generálny tajomník ÚV KSČ a prezident ČSSR.

T.R.

ÚVAHA O SATURNOVI alebo
THERMIDOR ANDRZEJA WAJDU

T.Raw

Vychádzajúc z kina, má človek chuť zakričať: veď je to pravico-
vý film - nechal sa počuť Le Quotidien de Paris po parížskej
premiere posledného filmu Andrzeja Wajdu DANTON a režisér od-
povedal slovami Kazimierza Brandysa: "Až pri Poslednom súde
budeme vedieť, kto je po pravici a kto poľavici božej." A ne-
bol to jediný výrok, budiaci senzáciu: C'est la stupeur - na-
písal L'Express na adresu ministra kultúry Jacka Langa a jeho
kolegov, ktorí uvoľnili na realizáciu filmu 3 milióny frankov
a dodáva: "Čakali všetko, len nie takýto kontrarevolučný paš-
vil!" A naozaj, socialisti sú zarazení ohlasom aký vyvolalo
"reprezentatívne dielo mitterandovského socializmu". Ešte žiaden
film nemal toľko súkromných projekcií pre socialistických pre-
dákov: minister pre tlač a televíziu Georges Filliod: "Radšej
sa niečoho napíme!" Louis Mermaz, predseda Národného zhromažde-
nia: "Som zdezorientovaný." Jean Auroux, minister práce: "Je to
karikatúra!" A napokon, prezident Mitterand, ktorý film vzhlia-
dol v prítomnosti autora, "opustil premietacu sieň pred kon-
com projekcie, aby sa vyhol otázkam." "Ďakujeme, pán Wajda", ko-
mentuje celú situáciu pravica, menovite M. Poniatowski.

So svojou troškou do mlyna prišli i historici: Podvod! - na
písala Mme Girault de Coursac a Laurent Dispot dodáva: "Ani
slovo o tom, že Franciia viedla vojnu s celou Európou, ani slovo
o hebertistoch, dekristianizácii, o Klube jakobínov. Päťku
s výkričníkom by dostal každý žiak, ktorý by prejavil takéto
znanosti o Revolúcii!"

A napokon sa ozvali i tí, pre ktorých bolo od počiatku "jasné",
ako dopadne film, ktorý nakrúti "Poliak, člen Solidarity a osob-
ný priateľ Lecha Walesu", a ktorí teraz hľadajú mermou-mocou
čo najtrefnejšie analógie medzi nedávnymi udalosťami a "inotaj-
mi" v Dantonovi, i keď Wajda sa ohradil: "Išlo mi o všeobecný
model revolúcie." Ohradila sa i varšavská Polityka. V jej de-

siatom tohtoročnom čísle, v recenzii Zygmunta Kalužynskiego, čítame: "Doveďme vec ad absurdum. Robespierre potom bude Trocký, vášnivo žiadajúci svetovú revolúciu, zatiaľ čo Danton musí byť - Stalin..." Dodajme, že to nie je zvlášť trefná analógia ani v rámci dovádzania vecí ad absurdum a nieto nič ľahšieho ako ponúknuť redakcii Polityky pol tucta iných: Saint-Just, Robespierrov poradca, šedá eminencia celého diania, akýsi Berija 1794; zákulisné intrigy Výboru pre všeobecné blaho; scéna, v ktorej väzeň má možnosť napísať do tváre človeku, čo zriadil Revolučný tribunál a ktorý je t.č. jeho spoluväzňom; spôsob, akým Couthon vynúti priznanie o fiktívnom sprisahaní na dantonistovi Legendrovi; i to, že Lindet jediný nepodpísal zákerný obžalovávací dekrét Saint-Justov... alebo ona krásna scéna, keď väzeň Camille Desmoulins odmieta prijať Robespierrea, ktorého posol sa obáva: ale ako mu to mám oznámiť? - načo uväznení dantonisti prepuknú v spontánny smiech: povedz, že si ho nenašiel doma! - nemôže nepripomenúť ani krčovite oslobodzujúcu scénu v Costa-Gavrasovom Priznaní, kedy - počas procesu so Slánskym - vypočúvanému Šlingovi spadnú nohavice a všetci - obžalovaní, sudcovia, policajti - sa v tej chvíli idú urehotať...

Je však na čase nechať bokom politické emócie i rozjatrené rany francúzskej národnej hrdosti /"Wajda zo spontánneho národného hnutia urobil aféru zločinného tyrana"/ a pozrieť sa na film triezvo.

Myslím, že treba vychádzať predovšetkým z toho, že film je ekranizáciou literárneho diela, v tomto prípade drámy Stanislawy Przybyszewskej PRÍPAD DANTON /Sprawa Dantona/, ktorú Wajda predtým v Poľsku uviedol i v divadle. Na scenári filmovej adaptácie spolupracovali B. Michalek, ďalej Wajdova dlhoročná spolupracovníčka, autorka Provinčných hercov Agnieszka Holland a napokon Buñuelov "dvorný scenárista" Jean Claude Carriere. Vychádzajme tiež z toho, že Wajda dosiahol úspechy predovšetkým sfilmovaním významných literárnych diel a tieto adaptácie sú i jeho najväčšou láskou: istú dobu sa o Wajdovi ironicky písalo ako o režisérovi, ktorý "sa rozhodol previesť ~~xxxixixixix~~ do filmovej reči všetky obľúbené knihy svojho detstva". Dodajme, že vari iba Visconti vedel pristupovať k adaptovanému dielu tak úctivo a tvorivo zároveň, ako Wajda: spomeňme Popol a diamant, Popoly, Brezový háj, Svatbu, Zaslúbenú krajinu, Hranice tieňa, Slečny z Vlčian...

Je však treba hneď dodať, že - najmä v posledných piatich či šiestich rokoch - sa režisér bránil tomuto zaškatulkovaniu

a tvorca monumentálneho obrazu napoleonovskej epochy, epickej fresky kapitalistickej Lodže minulého storočia či citlivých Iwaszkiewiczovských variácií s oslobodzujúcou vervou siahol po aktuálnych - a povedzme rovno: politicky i umelecky vášnivo angažovaných a preto riskantných - námetoch zo súčasnosti - Človek z mramoru a Človek zo železa - z ktorých ten druhý je ušitý horúcejšou ihlou ako ne jeden dokument, a v dejinách fabulárneho filmu svojou promptnosťou a schopnosťou byť priamo, nesprostredkované v centre diania predstavuje naprostú výnimku, po zásluže ocenenú v Cannes 1981.

Napokon je nevyhnutné si uvedomiť - a tu možno dať čiastočne za pravdu oným pamfletistom a priateľom okamžitej senzácie - že Wajda podstatnú časť práce na filme previedol po 13. decembri 1981, v období ktoré nielen tvrdo poznačilo vlast' režiséra, ale v ktorom bol nejasný i budúci osud jeho samotného /vyhlásenie výnimočného stavu zastihlo Wajdu v Paríži; krátko na to tlač spustila proti nemu kampaň, film Človek zo železa stiahli s kín i z nominácie na Oskara, istú dobu sa hovorilo i o Wajdovej emigrácii atď./, nevraviac o uväznených priateľoch. To všetko nemohlo nevplývať na umelca tak citlivého, akým Wajda je... Tak sme sa dostali k jadrú problému a tým je fakt, že Wajdov film Danton zásadne mení charaktery oboch hlavných protagonistov dramatickej predlohy, a to v takej miere, že už citovaný Zygmunt Kalužynski si neodpustí svoje - bezpochyby prehnané - vtípkovanie: "Čo všetko literatúra vydrží! Či by nešlo adaptovať Hamleta tak, že on sám zabije otca alebo urobiť z Kráľa Leara nie blázna, ale racionalistu?" O čo vlastne ide? Autor má predsa právo interpretovať spracovávaný kus a najprírodzenejšia reakcie, ktorá človeka napadne je, že v tomto prípade ide o voľnú, tvorivú adaptáciu. Žiaľ, práve tento argument neobstoí. Nielen preto, že kompozične, radením scén, výberom prostredí a epizódnych postáv sa Wajda až úzkostlivo pridržiá predlohy; posun nastáva až akoby v druhom pláne, v jemnom zásahu do dialógov, v nenápadnom modelovaní divákových sympatií a - the last but not least - i v režijnom vedení hlavných predstaviteľov /Gerard Depardieu ako Danton, Wojciech Pszoniak ako Robespierre/; predovšetkým ale preto, že Wajdove úpravy nie sú obohatením, ale ochudobnením pôvodnej drámy, ústredný konflikt i psychológiu hrdinov zjednodušujú, sploš-
tujú, deformujú.

Prizríme sa stvárneniu oboch hlavných postáv:

Robespierre je vo Wajdovom poňatí práve oným "Stalinom", ktorého chceli mať z Dantona, chladným, nevzrušivým tyranom revolúcie.

Už fyzicky je odporný; nezdravá, bledá pleť - áno, je i nazele-
nalá, ako keby maskér bol povinne čítal Madame de Staël - tvár
nechutne napudrovaná, so zakaleným zrakom, chodiaca mŕtvola. Po-
liticky je to muž, ktorý sa obklopil donášačmi a teroristami a
a pragmaticky bojuje o udržanie svojej moci. Pravda, má momenty
triezvej sebareflexie - tam, kde sa nebolo možné úplne vyhnúť
textu Przybyszewskej - ale príslušné repliky prednáša nevierohod-
ne, nezúčastnene, akoby automaticky, takže hlucho a neorganicky
zanikajú v prúde jeho činov. Ťažko o ňom povedať čosi viac, Psy-
chologicky je to trpezlivosť, jednorozmený, zbavený vnútorného na-
pätia, odsúdený autorovou antipatiou k mechanizmu nie nepodob-
nému gilotíne.

Naproti tomu Robespierre Przybyszewskej je rozhodne zaujímavejší.
Prirodzene, tiež je to muž s právomocou nedeklarovaného diktáto-
ra a vládne krajine, ktorá sa - a on o tom vie - ocitla na prahu
bezuzdného teroru; je však zároveň revolucionárom - nech toto
slovo v tejto súvislosti znie akokoľvek výsmešne - fanatikom
cnosti, neúplatným. Je ochotný kedykoľvek platiť vlastnou hlavou -
a nie je to nabubrená fráza. Je macchiavelistom, ale macchiave-
listom "v najlepšom zmysle slova". Prirodzene, i u Przybyszew-
skej manipuluje pomocou svojich Ľudí Konvent i Revolučný tribu-
nál; ani na okamžik však nepochybuje o Dantonovej vine a svojom
práve potrestať ju. Nie je to lacný oportunista, ani lacný ty-
ran; je to jakobín, ktorý všetkými silami a všetkými prostried-
kami chce zachrániť revolúciu; a to nie niekoľkými verbalizmami
ako u Wajdu, ale celou vnútornou logikou svojich činov. Napokon,
celý "Prípád Danton" je predovšetkým "Prípád Robespierre"; v
máloktorej svetovej dráme je vyjadrená hlbšie dialektika osudu
osobnosti a dejinnej nevyhnutnosti. Wajdov Robespierre je pre-
dovšetkým praktický politik, bojujúci o udržanie moci; Robes-
pierre Przybyszewskej však zároveň i tým, kto je "za prvé: ab-
solútne poctivý a za druhé: dopúšťa sa pomerne najmenšieho počtu
omylov." Vo Wajdovom filme, robustný, životaplý Danton zrazí
parochňu mumifikovnému Robespierrovi a zvolá: Ty vôbec nevieš,
čo je to Ľud! - a celé kino tomu verí, cíti v Dantonovi zteles-
nenie prírody a vášne, zatiaľ čo v Robespierrovi vetrí iba úbo-
hého byrokrata, ktorý nikdy nesúložil ženu, ako Wajdov Danton
hneď na to šťavnato dodá; ale v dráme Przybyszewskej na tomto
mieste vraví Danton Robespierrovi: "Ľud! Duša Ľudu! Vy, ktorí na
nich hráte ako na organe, ich poznáte lepšie ako ja..." Keď
Wajdov Robespierre váha, či udrieť na Dantona, všetci v tom vi-

dia len ďalšie politické chytračenie; neostal celuloid pre Przybyszewskiej hlboký povzdych Neúplatného: "Prenasledovať a ničiť vodcov revolúcie, priateľa - to znamená ničiť revolúciu v samotnom jadre jej existencie: v ľudských dušiach. Vtedy totiž ľudia strácajú vieru..." Najradikálnejšie sa však ukáže rozdielnosť poňatia v závere filmu: dajme slovo znova Polityke: "Konštatovanie úpadku Revolúcie je - opäť v rozpore s elementárnou psychologickou pravdou - vložené do úst samotného Robespiera, ktorý vraví: Revolúcia ide zlou cestou - a predpovedá vlastný koniec, čím pripomína oné postavy reakcionárov z čias Nebohého Jozefa /Pilsudského? alebo Františka Jozefa? - pozn. T.R./, ktoré deklarovali: Som zradca odsúdený k záhube. Iba sugestívna hra Pszonika zachraňuje finále a aj to len tak-tak."

V tomto prípade - nech je mi inak akokoľvek nesympatická - nemožno s recenziou polemizovať. Je to tak: scéna je to efektná, najmä keď vzápätí vstúpi šesťročný brat Robespierrovej družky, aby slávnostne odmemoroval Saint-Justovu Deklaráciu ľudských práv, čo Robespierre sleduje s vytreštenými očami a my priam fyzicky cítime, ako ho hryzie svedomie /škoda, že prezident Mitterand si nechal túto scénu ujsť/, ale o čo hlbšie je táto scéna spracovaná u Przybyszewskiej, kde Robespierre má tiež pochyby o správnosti riešenia prípadu Danton a tiež predvída neúspech Revolúcie, ale nie preto, že by pochyboval o Dantonovej vine: "My sme Dantona nezabili. My sme ho rozmnožili/.../Je nemožné Dantona zabiť. Danton je kolos života, prvorođený syn prírody - nesmrteľná beštia v človeku. Pokiaľ človek neprekoná túto beštiu v sebe, bude sa znovu a znovu zbytočne búriť. Revolúcia nedosiahne cieľ. Dantonova korupcia, Dantonove lži budú mať vždy prevahu..."

Tým sme sa dostali k stvárneniu hlavnej postavy. Danton Stanislawy Przybyszewskiej je naozaj robustným, požívачným "prvorođeným synom prírody"; je však - a to nás v rámci danej problematiky musí zaujímať najviac - jednoznačne vinný. Je to skorumpovaný hedonista, ktorému sú ukradnuté záujmy ľudu a za svoje bývalé činy /"Muž 10. augusta"/ sa skrýva ako za ochranný štít. Podporoval Revolúciu, pokiaľ v nej videl prostriedok k vybitiu svojej nespútanej energie a naplneniu svojich velikášskych ambícií; teraz zbohatol a chce nerušene užívať, bez prísneho dohľadu fanatikarčnosti a chudoby." Je možno géniom, ale géniom rozvratu, ktorý nepozná zábrany; je to naozaj "druhý Mirabeau", ako ho nazval Victor Hugo. Danton Przybyszewskiej koketuje s aristokraciou a je

pripravený tajne vyjednávať s Angličanmi;^x je zapletený v škandáloch Indickej spoločnosti; po zatknutí naozaj organizuje tzv. sprisahanie väzňov za pomoci Lucille Desmoulinsovej; v súkromnom živote tento Danton si podmaňuje svoju suitu priateľov a narába s nimi ako s bezduchými bábkami; týra a ponižuje svoju manželku, ktorá ho nenávidí; predovšetkým ale Danton u Przybyszewskej je politický dobrodruh, totálny megaloman a frázista, ktorý beznádejne pohŕda ľuďom. Zďaleka mu nie je cudzia myšlienka na štátny prevrat ani na vlastnú, dantonovskú diktatúru: "Za osem dní bude mať Paríž na výber medzi posledným súdom na zemi - a mnou." Nenávidí Robespiera: do poslednej chvíle verí vo zvrät, v to, že "hlavy Robespiera a Saint Justa sa uložia k spánku v nehasenom vápne." Dantonovi Przybyszewskej nie sú cudzie ani antisemitské výpady: "Francie, dožila si sa dňa, kedy najmocnejšie stĺpy slobody pomiešali s odpornou švábskou a židovskou čvargou!" Svoj prípad prezentuje politicky, pretože "niečo iné sú zločiny ideologické a niečo iné...finančné." Demagog Danton.

Danton vo filme Andrzeja Wajdu je naopak jednoznačnou obeťou svojich politických ideálov; nepohodlný demokrat, ktorý by sa mohol postaviť proti Robespierovi a jeho klike. Pravda, nie je demokratom od narodenia; nejasne priznáva chyby z minulosti, kedy bol jedným z krstných otcov teroru; dnes však už nemá pochyb: je treba ukončiť obdobie teroru, zriadiť Výbor pre milosrdenstvo, rozšíriť slobodu tlače, obmedziť moc jakobínskych Výborov i všadeprítomnej polície; Wajdou Danton navyše nemá ambície vládnuť: chce len napraviť vinu, ktorú spáchal organizovaním Revolučných tribunálov a potom ustúpiť do úradia; je už unavený politikou. Pobúrenie odmieta Westermannove narážky na možnosť štátneho prevratu, škandál s Indickou spoločnosťou sa vo filme len spomenie, ku konkrétnym obvineniam pred Wajdovým tribunálom ani nedôjde; sprisahanie väzňov je zákernou intrigou Couthona a Saint-Justa; tak ostáva len

^x Nejde teraz o to, že vzhľadom na historického Dantona Przybyszewska pravdepodobne tiež preháňa, súčasný historický výskum pochybuje o Dantonových stykoch s Angličanmi resp. emigrantmi a za vykonštruované považuje i tzv. sprisahanie väzňov, na druhej strane nezabavuje Dantona viny za korupciu, protiprávne obohacovanie sa, obchodné machinácie - i v súvislosti s Indickou spoločnosťou - a i keď pripúšťa Dantonove snahy o zmierenie teroru, nepriznáva mu Wajdovské ušlechtilé motívy.

Danton, miláčik ľudu, ktorého robespierrovci násilne a nespravodlivo privedú pod gilotínu...

Vari najplastickejšie vidno rozdiely v poňatí Dantona v jednej scéne, v ktorej sa oba "motory revolúcie" stretnú tvárou v tvár na večeri, pri ktorej Danton hostí Robespierra. Pre Wajdovho Dantona je to príležitosť presvedčať, že je ^{ne}výhnutné nastúpiť cestu miernosti a politických slobôd; u Przybyszewskej Danton hovorí: "Vy trestáte krádeže a korupciu - a to sú predsa prirodzené potreby, bez ktorých štát zahynie!" Wajdov Danton vášnivo horuje za ľud; jej Danton ľuďom pohŕda: "Keby pre tú čvargu nebolo večná drina živlom, dávno by zdochla miesto aby sa rozmnožovala horšie ako červy." Wajdov Danton Robespierra vysmieva - i za pomoci už zmieneného argumentu o pranicte - Przybyszewskej Danton Robespierrovi pochlebuje: "Obdivujem Vás, zbožňujem /.../ Som pripravený zložiť Vám hold poďdaného ako jedinému človeku na svete /.../ Ja, ktorý som luhal kráľom a ministrom - tebe a len tebe zachovám vernosť." Wajdov Danton Robespierrovi vyčíta, že nerozumie ľudu; Przybyszewskej Danton mu vyčíta zas to, že sa príliš opiera o čvargu a nabáda ho, aby sa oprel o neho - o dantonovcov - o ELITU. Wajdov Danton varuje pre terorom; Przybyszewskej Danton ponúka Robespierrovi cisársku korunu; ten prvý je mučedníkom, ten druhý Danton je úbožiak. Wajdov Danton vrhá Robespierrovi do tváre: "Radšej dám gilotínovať seba, ako by som gilotinoval iných!"^x Przybyszewskej Danton vraví: "Nejde mi o tie tupé hlavy - naozaj, o tie mi nejde." A dodáva: "O, áno - túžil som po úlohe vodcu. Čo iného nás, geniálnych ľudí, tiež môže lákať tu, na tejto úbohej zemi? Ale nechal som to. Vládať týmto sviniam? Škoda života." Podobne vyznieva i scéna pri súde, u Wajdu nádherná a patetická

^x Mimočodom, veta z Büchnerovej Dantonovej smrti. Celkove možno povedať, že Wajdov Danton je tak na polceste medzi Dantom Przybyszewskw a Büchnerovým. Nie je to prirodzene onen skeptický veľduch hodný najlepších antických tradícií, ale, ako sme práve videli, ani mirabeauovský "génus príležitostí" ako u Przybyszewskej.

- keď Danton strháva na svoju stranu zúčastnený parížsky ľud a len vojenský zásah robespierrovcov zabráni jeho spontánnemu oslobodeniu - pravý triumf slobodného ducha tvárou v tvár násiliu; u Przybyszewskiej plná Dantonových vytáčiek a demagogie - i keď - a práve v tom je SPRAWA DANTONA silnejšia - aj vinný Danton je napokon odsúdený spôsobom, ktorý je vzdialený akémukoľvek pojmu spravodlivosti: o všetkom sa rozhoduje v zákulisí, predsedovi tribunálu Fouquier-Tinville Robespierre nadiktuje rozsudok dávno pred ukončením procesu. U Przybyszewskiej nieta postavy, ktorá by nemala špinavé ruky.

Paradoxné je len to, že vari najkrajšia - a historicky dochovaná - Dantonova veta, onen povzdych /keď ho priatelia prišli varovať a nabádajú ho k emigrácii/: "Vari si možno vlast odniesť na podrážkach topánok?" / odznieva v dráme, nie však vo filme.

Ostáva posledná otázka: Prečo Wajda - oproti dramatickej predlohe o ktorú sa opiera - postavy deformoval? Vzpieram sa uveriť tomu, že režisér Wajdovho formátu si chcel zjednodušiť prácu alebo dokonca nezvládol adaptáciu. Taktiež nepripúšťam, že chcel vyhovieť hostiteľskej krajine tým, že sa jednoznačne pridal k istej interpretácii dantonovskej, resp. robespierrovskej tradície. Napokon ohlas sám naznačil, že v takomto prípade sa akákoľvek jednoznačnosť nevypláca. Prečo potom je ale konflikt Danton-Robespierre tak čierne-biely? Prečo je Danton idealizovaný?^x

^x I keď, ako som už napísal, viac mi vadí zjednodušenie postavy Robespierrea, absencia jeho vnútorného konfliktu, ktorý Przybyszewska tak skvele zvládla; podobne ako Danton je potom idealizovaná i postava novinára-dantonovca Camilla Desmoulinsa, u Przybyszewskiej vari najtrápnejšia postava hry: zženštelý, chorobne závislý, ješitný, sentimentálny; narcisisticky sa opájajúci vlastným talentom, patetik, frázista, neschopný dostať slovu, poletujúci ako ping-pongová loptička medzi Robespierrom a Dantom; taktiež jeho manželka, Lucille, vo Wajdovom filme bezpochyby najdojímavejšia postava, je u Przybyszewskiej tuctová intrigánka, ktorá sa dokonca pokúsi zorganizovať na Robespierrea atentát.

Nachádzam jediná odpoveď; myslím, že Wajda ju naznačil, keď hovoril o tom, že mu šlo o "všeobecný model revolúcie". Vo vrcholnej scéne filmu, keď Danton chrlí sudcom do tváre slová obhajoby a obžaloby zároveň, preruší tento prúd vzdoru a výsmechu a potichu akoby sám pre seba, melancholicky a udivene povie: "Revolúcia! Si ako Saturn, požieraš vlastné deti!" /opäť Büchner/. Je nemožné aby ste si v tú chvíľu nespomenuli na bolševikov zlikvidovaných Stalinom, maoistov prenasledovaných Kuomintang a Bandu štyroch prenasledovaných Tengom, na Castra a Che Guevaru alebo, ak chceme ostať doma, Martina Húsku upáleného Žiškou, či - ak chceme príklad najčerstvejší - na popraveného iránskeho ministra zahraničných vecí. Wajda chcel a musel vyjadriť stanovisko k revolúcii ako takej, ukázať Thermidor nezačína vtedy, keď Robespierre vstúpi pod gilotínu, ale dávno predtým, vtedy, keď dal popraviť prvého nevinného, aby si udržal či upevnil alebo iba neohrozil svoju moc, či pre ktorúkoľvek inú dejinnú nevyhnutnosť. Uvažoval nie v konkrétnych Francúzskej revolúcie, nech by už podklad pre ne bral z Przybyszewskej, Micheleta, Soboulla alebo Mathieza, uvažoval o Saturnovi. Wajda chcel a musel vytvoriť hymnus na demokraciu; odmietnuť Saturna v akejkoľvek podobe.

V tomto sa pred Wajdom hlboko skláňam.

Saturnovým protihráčom sa stal Danton; lebo nie o Robespierrea tu ide, tak ako nejde o Couffinwa, Billauda či Saint Justa; vtedy však - žiaľ - nejde ani o Dantona, Ide o samotnú ideu revolúcie, o revolučné násilie, do ktorého zákonite vyústí, o diktatúru v mene toho či onoho ideálu, tej či onej triedy, ide o požieranie detí. A verím, že nie iba detí revolúcie. Wajda bráni demokraciu Dantom; to spôsobilo toľko nedorozumenia. Viacerí kritici to vycítili: "Veď stačilo po vzore Paula Valéryho nazvať film *Môj Danton*" napísal jeden z nich. K tomu len malá poznámka. Počas debát na chodbách Konventu, v domácom väzení v Luxemburskom paláci, neskôr na súde a napokon i vo väzení Conciergerie a pod gilotínou sprevádza Dantona postava nezávislého poslanca Philippeauxa. Je to pokojný, premýšľajúci človek, demokrat a idealista, možno jediný z nich naozaj nevinný, bez mocenských ambícií, ktorý presne zhodnotí svoju situáciu /"Je to politický proces a politiku riadu nedotknuteľný zákon mechaniky"/ a preto sa viac ňou nedá rozčúliť, počas procesu nereční ako Danton ani nefňuká ako Desmoulin, sedí bokom a číta si knihu. Pod gilotínou neprednesie posledné slová a vôbec pôsobí dojmom, akoby tam bol len do počtu.

Nemohol Wajda radšej nakrútiť film o Philippeauxovi? Asi nie... možno už preto nie, že v takom prípade by mu Jack Lang setva vyplatil tri milióny. V pamäti národa predsa pretrvávajú len Dantonovia a Robespierrovia...

Alebo sa mýlim?

PS. A ešte dúška pre kinomanov, pre ktorých bol tento článok pôvodne určený. Gerard Depardieu hrá ako malý pánboh; videl som všeličo, ale toto už dlho nie. Škoda, že u nás sme ho mali možnosť vidieť iba v polostupídnom filme "Cesta Rím-Neapol neprechodná." Pszoniak je o poznanie ľahší; ten, kto ho videl v Zaslúbenej krajine, bude ^{urpbený} ~~placnený~~. Ale i jeho kreácia má svetlé momenty. Film je výborne spravený po výtvarnej stránke, ani stopy po "kasovej" výprave typickej pre historické filmy. Miestami cítiť ateliérom, ale pri celkovej koncepcii "divadelného" filmu to nevedí. Kvalitná hudba. V Československu film asi neuvidíme. V Poľsku ho premietajú.

M A T Ě J K R Č M A
Č T Y Ř I S T R A N Y

Z e n o n K o s i d o w s k i : Č o r o z p r á v a l i p r o r o c i

Základní údaje o výrobci knihy chybí - autor se narodil 29.6. 1898, v roce 1951 se vrátil z emigrace v USA nazpět do Polska, což je faktem víc než pozoruhodným.

"Když se heroism zdá groteskní, muší trus stává se slavným." Z citované věty od L. Bloy můžeme vyjít: mušince v podobě jedné tlusté knihy, jejíž III. vydání promptně je opět mezi námi, v čase kdy již 15 let nevychází žádná teologická literatura. Objevy tohoto polského učenice jsou tohoto rázu: Job je postava smyšlená, jeho příhody prožil dávno předtím jakýsi sumerský občan. Základní motto knihy: všechno bylo jinak.

Počínání Kosidowského připomíná lékaře, který by nepodal léku bez svého znamenitého výkladu, že tento nepochází z Ameriky ale z NDR. Bibli koupit nelze, zato "upřesnění" tohoto učeného tlusotkožce. Pro milovníky přibližných rekonstrukcí a relativních pravd je kniha pravým pokladem.

Zvláštní pozornost upoutává kvalita barevných reprodukcí proslulých malířských děl: snad tiskařský uředník dřímá a tak se stalo, že všichni ti vandýckové a breughelové jsou jak vytažení ze silného červeného guláše.

J u l i o C o r t á z a r : S o l e n t i n a m s k á a p o k a l y p s a

Solentinamské do zajisté je, ale apokalypsa nikoliv, anebo jen taková, jaká se stane v srbské restauraci po dojezení ražničí. Výbor krátkých povídek pana Cortázara ale i tak ukazuje přednosti i slabiny umění. Charakteristickým znakem je úzkostnost: napětí, kterého původ je trochu záhadný, očekávání tragedie. Znakem vnějším je žánrový způsob psaní připomínající filmové scénáře a tam autor neodolatelně tíhne.

Cortázar rád ukazuje jak dokáže člověka potrápit i to staré z freudovské podvědomí a jeho představy, ale i to staří klasikové znali,

i když v podání typu: "chlapče, na ženský pozor, s těma sou jen a jen patálie."

Kniha nestrhující a - zdá se - že tak trochu zbytečná, protože na krátké domácí úkoly z úzkosti už není čas.

Výtvarný doprovod Daniela Fischera je výborný. Hodil by se ale víc k Borgesovi, protože tam je víc skutečného tajemství a jeho prolínání v rovinách a čase.

I s a c A s i m o v : Okruhliak na oblohe

Taková díla opravňují existenci i velikost literatury sci-fi - k jejímž autorům se počítá Asimov od začátků. Té totiž nejde o jakési fantazírování s technikou, ale kladení otázek a odpovědí vidání na ně, tak jak to dávno dělá teologie a filosofie: o podstatě zla, o moci a souvislostech s technikou a civilizací. Asimov to v dílku "Okruhliak na oblohe" bravurně předvádí a nic nevadí, že kniha vyšla již roku 1950. Bylo to ostatně v čase Orwellova "1984", díla základního především pro spisovatele sci-fi. Fikce autorů sci-fi nejsou již dávno fikcemi a jejich varovné úvahy - co když se k moci dostanou šílenci a blbci - jsou řadu let žity se všemi důsledky.

L u d v í k S o u č e k : Bohové Atlantidy

Kniha vyšla s pozůstalostí po domácím přeslvaném spisovateli, kterého obec čtenářů a věrných milovala nezřízeně, jako mahatmu, znalce největších tajemství. Tím ale Souček nebyl a už vůbec nebyl velkým spisovatelem. Právě tato kniha to dovede - čí kdykoliv. Součkovi neupřel nikdo nesmírnou pracovitost, snad i sečtenost - ale to je tak asi všechno. Scénáře pro televizi

a Barrandov a odkrývání tajemství to je duchovní konkubinát a kurevnictví neobyčejné. Přečtete si ten úplatný příběh sami. Jedná se o cestu stroje času se startem v Mariánských Lázních - do minulosti. Jak by jinak. Budoucnost je pro sporádané socialistické autory sci-fi příliš jasnou - a příliš tabu. V minulosti nic nepokazíš, to budiž heslo pro každého snaživce v tomto žánru. Je to však zároveň odstrašující příklad literatury sci-fi, která si apriori dává náhubek a tak tedy: jakápak fantasie, o umění ani nemluvě!

A l e x a n d r K l i m e n t : B a s i c L o v e

Kniha vydaná coby strojopis, 277 stran to už je slušný rozsah - a přece není možné přečíst text bez rozpaků: k čemu to všechno? Zrnka moudrosti v Klimentově knize jsou beznadějně pohřbené pod papírovou horou mudrování a pod tím, čemu se říká jalovost. Aferistický způsob psaní /"Kromě Pána Boha je v Čechách všechno státní"/ vystřídá o pár řádků dál způsob hodně lyrický /"Měsíc barvy čajového másla se skládá za černou horu.."/ aby o kus dál byl prostor pro věčné pravdy typu: "Než začne svítat, bude teď chvíli úplná tma."

Fixní ideou knihy je ocílka, - řeznický nástroj - a fascinace tímto slovem je rázu trvalého. Kliment uvažuje: "Ocílka hřeje. Prostě řežeš do prasete, můžeš řezat do člověka...."

Postavou románu je kuchař /a řezník/, který ovšem myslí při své práci velice velice nábožensky; buď řeznický katechismus anebo aspoň představa fary musí prostě být: "Roštěnka proklepaná jako futro farských dveří.... Syrové maso.. sestupuje do pekel hniloby ještě budiž posvěceno bílou solí.... na pánvi se odehrává zázrak proměňování....." A tak dále, a tak dále.

Takovéto náboženské rozjitření z roštěnky rádi přenechejme Alexandru Klimentovi. Jeho kniha je neobyčejně nudná a nepotřebná.

Jára Cimrman ležící, spící

Referováním o filmu ukončeme defilé, je to navíc uváděno jako vysloveně humorná záležitost.

Opravdového humoru není ve filmu víc jak čtvrt hodiny. Ten čas vám vrátí investované koruny za lístek. Co zbývá je nuda - asi na prání patřičných ideových referentů je vložena do filmu pasáž o habsburcích a válce a to je nejen konec sradny ale i obvyklý postup jak se z komédie stává tragédie, česká a filmová, jak ji známe už roky. Cimrman je v této rozhodující části jen jako trpěná postava na plátně. Zdá se však, že nebylo větší příležitosti natočit opravdovou srandu, legraci a nic víc. Herec Abrahám je i v tomto díle nezbytný, bez tohoto obročníka se nespraví dnes ani škrt. Příště bude za jisté nutná přítomnost Horníčka nebo Menšíka. Podobně scéna se zající oblečených do jakéhosi textilu napovídá, že hodně blízko musel být i Jiří Sequens či podobný monarcha režie. I tak: sluší se poděkovat i za to málo.

TISÍCROČNÁ VČELA :

Slovensko v službách Jakubiska

Bolo to vraj tak: Jury benátskeho filmového festivalu prichádza, aby oznámila svoje rozhodnutie, tvár 53-ročného Jean-Lue Godarda - toho, ktorý pred pätnástimi rokmi kričal, že nikto nemá právo filmy hodnotiť, ktorý rozbil Cannes 68 a prívrženci ktorého dosiahli, že práve Benátky sa na dlhé roky stali nesúťažným festivalom - sa zachvela od nervozity, spýtavý pohľad do očí predsedu poroty, až je to napokon Bertolucciho nebadané gesto, ktoré upokojuje ex-kontestátora. Ruka je v rukáve, Zlatého leva 1983 práve získal Jean Lue Godard za film Carmen. Inému filmu - horúcemu favoritovi kuloárov a predčasne vytipovanému víťazovi - Tisícročnej včela Juraja Jakubiska, neostalo, než sa spokojiť s cenou za kameru a výtvarné riešenie. Verme však, že benátsky spleen, nostalgia klenutých mostov, sentiment gondolierov a desivo špinavé more, bezstarostne ničiace jedno z "nesmrteľných" miest planéty, odplavili na druhý deň pocity sklamania či resentimentu a prizrime sa na Včelu bez oparu slávy, ktorá bola na dosah ruky, prozaicky, ako keby sa už premietala v kine Slovan.

Povedzme si predovšetkým, akým filmom Tisícročná včela nie je.

Nie je epickým spevom o Slovákoch, pokusom o národnú epopeju, ako to naznačil v ktoromsi interview autor románovej predlohy a spoluscenárista Peter Jaroš. "Vytiahnuť na svetlo božie pred tvár národa ... národné povedomie, národnú hrdosť". O Slovákov vo filme vôbec nejde, a ak áno, nesmierne povrchné. Nehraďte slovenské kulisy kulisami maďarskej, holendskej alebo francúzskej dediny a nič podstatné sa nezmení. Ľudia budú naďalej žiť a umierať, milovať sa a odopierať si nevesty, nasadzovať si parohy a vybiť zuby, báť sa neúrody a zlého počasia, budú múdri i poverčiví, šťastní i nešťastní, sedliacki synkovia budú robiť kariéru a zabúdať na dievčatá z ľudu a poškuľovať po panských dcérmach... Tri generácie rodiny Pichandovcov nemôžu "zastúpiť slovenskú históriu" /Dušan Kužel/.

História sa vo filme o celuloid sotva obtrie, prvá svetová príde rovnako fatálne ako predčasné mrazy alebo guľový blesk, jej príčiny unikajú /"už sú na vojnu peniaze, peneži, peníze"/ a aj epizódy z nej sú poňaté natoľko všeobecne - či všeludsky? - že by nebolo ťažké rok 1914 zameniť trebárz za rok 1848 /ak by šlo o maďarskú/ alebo za rok 1870 /ak by šlo o francúzsku dedinu/. Tisícročná včela nie je Sibiriádou.

Tisícročná včela však zároveň - ako by sa z predchádzajúcich riadkov mohlo zdať - nie je ani akási nadčasová oslava vidieckeho života, slávnostný a pokorný hymnus na spoločenstvo nezbavené koreňov, naplno žijúce a zachovávané si svoj vnútorný zmysel a harmóniu, ako ním bol napr. neopakovateľne vynikajúci Olmiho Strom na dreváky. Na to sú Jakubiskovo epizódy príliš vypointované, príliš anekdotické, príliš bažiacce po divákovej priazni. Absencia etickej naliehavosti a pevného duchovného zázemia sa v tomto prípade vypomstila.

Dobre - môže niekto namietnuť - ale film ukazuje triedne uvedomovanie slovenského proletára. Zaiste, na to sa zdanlivo nedá nič namietat, veď sociálne dozrievanie Sama Pichandu tvorí jadro celej druhej časti filmu. A predsa: z akých banálnych podnetov toto uvedomovanie vzniká /stretnutie so štrajkujúcimi murármi/, ako povrchne sa vyvíja /nemasné-neslané rozhovory o soc. dem./, aké groteskné situácie ho sprevádzajú /schôdza rozohnaná búrkou/, z akých ťažkých diel sa musí strieľať, aby sa aspoň trochu hodnoverne upevnilo /smrť Pichandovho synčeka/ a napokon do akej prehnane patetickej formy vyústi /zamurovávanie tunelov a Samova smrť/. Vnútorný prerod hrdinu, prerod, ktorý nemohol byť ťažký, zdĺhavý a plný napätia - čiže psychologicky nesmierne zaujímavý, ale i náročný na spracovanie - autori zverili epizódam naprosto neadekvátnym. Opäť sa nezdržím zlozvyku porovnávania a predkladania vzorov: 20 storočie Bernarda Bertolucciho a Padre Padrone bratov Tavianovcov.

Akým filmom teda Tisícročná včela je?

Dajme odpoveď hneď na začiatku: dobrým. Napriek všetkému, čo som doteraz napísal, radím Tisícročnú včelu k aktívam súčasnej kolíbskej produkcie.^x Je tu len treba sústrediť sa na jeho silnú

^x V kontexte slovenskej filmovej tvorby aspoň voľne sprieznenej tematikou kladiem Jakubiskov film nepomerne vyššie ako - napriek

obrovskej diváckej návštevnosti - temer idiotsky, svojou plytkosťou zarážajúci film Pásla kone na betóne; nie som si však už istý, či ho možno nadradit' aj ambíciami síce skromnejšiemu, no o to - v rámci vytýčenej latky - sústredenejšie vytvorenému, dramaticky zovretejšiemu, umelecky čistejšiemu a mne osobne i sympatickejšiemu Záhonovmu filmu Pomocník.

stránku a pokiaľ možno ignorovať - pripúšťam, že to nepôjde ľahko - tie časti, v ktorých sa film iba na niečo hraje, či je do nich vmanévrovaný. Nezveličovať chcené, ale ťažko dokumentovateľné interpretácie a nehladať vo filme to, čo v ňom nie je, alebo je iba nasilu. Oddeliť zrno od kúkoľ - ak vám to niezní príliš naivne, vyťažiť onen gram poézie z tony hlušiny - ak dávate prednosť Majakovskému.

A čo je silnou stránkou Tisícročnej včely?

Práve poetika. Už Jarošova kniha vzdialene upomínala na Márqueza, ktorý "oficiálne" možno písal dejiny Kolumbie zobrazené na osudoch jedného rodu, a predsa mu to nebránilo nechať prešúpiť svoju knihu legendami a zjaveniami, rozohrať naplno predstavivosť a rozšíriť svoj príbeh trebárs o dedinku zamorenú chorobou zabúdania či o iné, bizarchné a neuveriteľné epizódy. Podobne Jaroš: Vízia Tisícročnej včely, lákajúcej Sama k súložiu, starý Pichanda v bruchu veľryby, mŕtvola, ktorá v truhle narastie - to sú tie momenty, ktoré robia knihu čitateľnou a "vykupujú" povrchne zhistorizované, deklamatívne revolučné či banálne zideologizované stránky románu, stránky, ktoré - po hriechu - zdedil i film. Jakubisko však Jarošovu "marquezovskú" paletu ďalej doťvára: invázia netopierov, pád meteoru, farebné dažde a napršané ^{zaby} ~~dažde~~, groteskný zjav pošťára smrti, guľový blesk blúdiaci dedinou alebo nádherná scéna s madagaskarskými Slovákmi - to sú pravé extrakty jakubiskovskej poetiky, v ktorých film presahuje svoju politicky, či nacionálne či inak interpretovateľnú rovinu a stáva sa výlučným... umením: tak, ako je film slabý, neúprimný priam ateliérovo gýčovú v široko komponovaných masových scénach /zákopy I. svetovej vojny, tábory ľudu, manifestácie/, tak je silný v detaile, vizuálnej skratke, bizarchnej nadsázke a vôbec v celom tom imaginárnom mikrosvete jarošovsko-jakubiskovských postavičiek, človek má temer chuť povedať: existujúcich mimo priestor a čas...

Tak, ako už mnohokrát, aj teraz se realita stala pre Jakubiska iba odrazovým mostikom, zámienkou v najlepšom zmysle slova pre rozohranie odvážnej hry s fantáziou; režisér nestojí v službe Slovenska, Slovensko vstúpilo do služieb Jakubiska. Presnejšie: Jakubiskovho poetického svetonázoru.

Tisícročná včela je ďalším dôkazom, že Jakubisko, podobne ako Dušan Hanák, je predovšetkým majstrom obrazotvornosti, básnikom par excellence. Myslím, že uvedomiť si to a poskytnúť mu možnosti a priestor pre plné a nekompromisné vyjadrenie - tu mám na mysli budúcich režisérových "schvaľovačov" a dramaturgov - je jediný spôsob, ako sa zmysluplne vyrovnáť s talentom, ktorý v Jakubiskovej osobe naše kinematografia má. Chcieť z neho mať realistu, psychológa, agitačné stredisko, dejpravca či národného buditeľa je omylom.

Na to zopár scén s maďarónom Pál Szoholikom nestačí, ani keď ho zahrá Jiří Cieslar. Napokon aj proces Samovho "uvedomovania" vrcholí veľmi nematerialisticky, zvrchovane poetickou víziou zjavenia sa starého Pichandu.

Myslite na to všetko, až si pôjdete pozrieť Tisícročnú včelu.

T. RAW

INTERVIEW

CHICK COREA

Improvizácia s Chickom Coreom :

And together we make a performance .

UŽ niekoľko dní hlásali plagáty a' la Svetový jazz v Bratislave! že na záver tohtoročných BJD /Bratislavských Jazzových dní/ vystúpia v športovej hale na Pasienkoch Chick Corea a Gary Burton keď som neočakávane dostal návrh interviewovať toho prvého z nich. Ihneď som si uvedomil, že to bude musieť byť obrovská improvizácia, nielen preto, že rozhovor bude už na druhý deň a ja si už nebudem mať čas vypočuť ani len okyptený Crystal Silence + The duet, ktorý Supraphon vydal pred rokom či dvoma ako profilový album Gary Burтона, ale najmä preto, že i keď prirodzene i mňa zasiahla v zrelej puberte /na počiatku 70-tych rokov/ jazz-rocková eufória, kedy sa povinne chodilo s mahavišňáckym alebo zawinuľovským albumom pod pazuchou, nikdy som sa necítil byť fundovaný v tejto hudbe a nikdy mi neprirástla úplne k srdcu. Po eliminovaní najlapidárnejšieho - a najrzejšieho - riešenia typu "bude ako bude, pokecám s Chickom o fusion", ostali len dve možnosti. Obmedziť rozhovor na nehudobné témy, alebo prizvať si niekoho na pomoc. Po krátkej úvahe som zvolil druhú možnosť. Vyhľadal som priateľa, ktorého som podľa stavu jeho diskotéky pokladal za znalca /a ktorý navyše ako jediný vlastnil mini-mini kazetový nahrávač - viď foto/ a požiadal ho, aby cez noc pripravil zopár otázok pre Chicka Coreu.

Na druhý deň som ho našiel nevyspatého, ale s pol tuctom rafinovaných otázok na stole, z ktorých najzáľadnejšia znela: Austrálske kmene alebo tibetskí mnísi produkujú hudbu, založenú na jednom jedinom dlhom tóne. Myslíte, že táto jednoduchosť by mohla inšpirovať i našu prekombinovanú hudbu, aby sa mohlo začať odznovu? Koniec citátu. /Priznám sa, že napokon som nenašiel odvahu túto otázku Chickovi položiť/. Zatváril som sa nemastno-neslano, pripojil som otázky ku svojim, nad ktorými som tiež strávil kus noci a pobrali sme sa /i s nahrávačom/ do hotela Kyjev, kde sme hudobníkov očakávali. Ukázalo sa, že nie len my.

Vo vestibule hotela, ktorý je inak doménou bratislavskej zlatej mládeže, miestnych gigolov a im zodpovedajúcich protajškov, vládla nervózna nálada, striedavo v prevedení zástupcov Slov-koncertu, TV a jazz-rockovej skupiny Jazz Q. Oneskorenie džezme-now /prichádzali z Budapešti/ akoby vzrastalo priamo úmerne s nervozitou... O pol šiestej napokon dorazilo auto, z ktorého vystúpila impozantná postava Gary Burtona, okamžite osvietená televizáckymi reflektormi, voči ktorým sa rázne ohradil. Keď k nemu vzápätí pristúpil Martin Kratochvíl a čosi mu pripomenul /Berklí? alebo Lucernu 78?/, sústredil na seba G.B. všeobecnú pozornosť. Iba ja som sa nechal oklamať a bedlivo som pozoroval malého, zhrbeného - a navyše oholeného - chlapíka, ovešaného taškami ako kablonosič, ktorý sa nenápadne sunul k recepcii. Nič mu to nepomohlo, o chvíľu na neho tiež zaútočil celý tým TV, ktorý sa rôznymi domyselnými spotlightmi snažil i vyhovieť pria-niu hudobníkov /"nesvietiť, prosím, nesvietiť!" / i natočiť aspoň kus ako-tak použiteľného záznamu /"aby šéf videl, že sme tam bo-li"/. Ničmenej po pár minútach hurhaj okolo Chicka trochu opadol a vtedy prišla moja chvíľa. Dokonale som ho zmiatol, keď som sa mu pomaly, vážne, celým menom predstavil, podal ruku /počítajúc v hlave mu medzitým vyhodnotil who is who či skôr whom do I know in Czechoslovakia - pochopiteľne úplne negatívne/ a požiadal o rozhovor. Taktika sa ukázala správnou a Corea slúbil, že mi po koncerte venuje chvíľku.: Príďte za mnou do šatne!

Po koncerte, ktorý z horeuvedených príčin odmietam hodnotiť inak, ako že sa mi páčil /zasvätené recenzie si určite prečítate v Melodii od - tipujem - Lubomíra Dorůžku a v Populári od - tipu-jem - Richarda Müllera/ som za Chickom do šatne resp. do akejsi klubovne i s patričným budovateľským heslom /viď foto vpravo hore/ naozaj zašiel.

Chicka práve interviewoval Peter Lipa /myslím že pre NDR T.V./ a i keď z cudzieho kradnúť sa nesluší, nedá mi, aby som neodcito-val jednu šermiarsku lahôdku:

Lipa: Pociťujete hranice medzi jazzom a vážnou hudbou?

Corea: Nie.

Lipa: Vôbec nie?

Corea: Nie.

Lipa: Znamená to teda, že jazz a vážna hudba sú to isté?

Corea: Nie.

Potom Chick vysvetľoval svoj voľný vzťah k hudobníkom^x /vyzval

som ich a oni našťastie mali čas a tak sme si mohli dopriať túto hudbu a toto dobrodružstvo"/ a na opakované otázky Petra Lipu, ktorý mal zrejme ešte v živej pamäti, ako dlho dával dohromady svoj Blues Band a preto ho nemieni len tak rozpustiť, vytrvalo potvrdzoval, že "každý nový hudobník je pre neho zdroj nového zážitku, každý má čosi nové, čo môže ponúknuť. Takže keď pracuje s novými mnohými hudobníkmi, je to vždy nová radosť, a poznávanie nových pocitov. Nová hudba - to sú noví muzikanti."

x Okrem Ch.C. a G.B. účinkovalo i sláčikové kvarteto.

/Ale to zase kradnem. Nuž ale, do tretice./

Lipa: Cítite sa byť viac pianistom alebo skladateľom?

Corea: To závisí od toho, čo práve robím. Keď hrám na klavíri, tak pianistom, keď komponujem, tak skladateľom.

Potom si Chick usrkol trochu horúceho čaju a vzápätí odpovedal do ďalšieho mikrofónu. Nakoniec prišiel rad i na mňa, i keď som sa o Chicka musel deliť s akýmsi nadšencom z NDR. Zdvorilo som mu dal prednosť, a pokútno som ho nahrával. On si robil zápisky do notýsku.

MDR-ák: Aké sú Vaše najbližšie plány?

Corea: V nasledujúcich týždňoch odchádzam i s touto skupinou do Japonska, kde máme predviesť zo desať koncertov. Mojim ďalším plánom je potom dlhšie obdobie odpočinku, hry na klavír a komponovanie.

NDR-ák: Koho považujete za najtalentovanejšieho mladého klaviristu?

Corea: Oh, je veľa mladých talentovaných klaviristov.

NDR-ák: Čítal som kdesi v časopise, že ste sa uchádzal o miesto vyučujúceho na hudobnej škole...

Corea: To ste čítal v časopise?!

NDR-ák: Áno.

Corea: Tak to musia byť nejaké drby, nie? Jediné, čím som zasiahel do vyučovacieho procesu, bola moja kniha poézie, nazvaná Music poetry a to je čosi ako pokus vyjadriť svoje názory na hudbu a umenie, pretože často ma o to žiadali - i o to, aby som dal k lepšiemu pár lekcií hudobnej techniky - a ja som zistil, že sa o tom dá hovoriť pomocou poézie.

Tým sa Nemcova reportárska invencia vyčerpala a ja som mal Chicka Coreu iba pre seba. Pravda, i to len hypoteticky, pretože v miestnosti bol strašný randál, vo dverách švitorili dievčatká žiadostivé autogramov, televízaci si overovali kvalitu nahrávky, Lipa sa bavil s Burtonom, usporiadatelia servírovali občerstvenie, z tribúny dorazil medzitým i môj priateľ a fotil a mladý, ambiciózny biológ, ktorý sa tiež vdal dnu, kradol Slovkoncertu obložené chlebičky.

Najprv som položil Chickovi otázky môjho priateľa:

- 60-te roky končili neznesiteľným free-jazzom. Potom ste našťastie prišiel Vy, Hancock, Zawinul, Mahavishnu - nastala éra jazz-rocku a fusion. Ale 70-te roky uplynuli. Poznáte niekoho, kto teraz prichádza s niečím novým?

Corea: To beztak zistíte, až keď je po všetkom. Nové? Čo ja viem? Punk-rock?

- V jazze?!

Corea: Myslím, že dnes jazz obsahuje veľmi veľa prúdov. Všetko sa nazýva jazz. Preto po svete blúdi toľko bezdomovcov. Príliš veľa vecí sa nazýva tak isto. Naozaj neviem. Myslím, že ľudia napokon ocenia to, čo je kvalitné! Bez ohľadu na štýl.

- U väčšiny jazzových hudobníkov pozorujeme ústup od umeleckej individuality v prospech technickej virtuozity. Myslíte, že to je trend?

Corea: To má byť čosi ako kritika? Myslíte, že to je trend? Ja nevidím žiaden trend.

- Tvoríte i v inej oblasti umeleckej aktivity? Spomínal ste svoje básne. Maľujete tiež?

Corea: Áno, urobil som zopár skíc tušom - japonským tušom. Ale pravdu povediac, väčšinu môjho času zaberá hudba. A najmä komponovanie. Moja relaxácia sa nazýva - hra na klavír.

Konečne som sa dostal k svojim otázkam.

- Čo je pre vás rozhodujúce pri tvorbe novej kompozície?

Corea: Dostatok času a vhodné prostredie.

- Impulz? Inšpirácia?

Corea: Myslím, že sa robí priveľa záhad okolo impulzu a inšpirácie. Myslím, že keď človek si dokáže vytvoriť pokojné a bezpečné prostredie, tak ani nepotrebuje inšpiráciu, pretože je šťastný. A veľmi ľahko môže tvoriť. Myslím, že

keď vaše prostredie je nepokojné, dajme tomu trochu nebezpečné, myseľ sa len ťažko môže sústrediť a potom sa tvorí ťažko. Čiže môj názor na inšpiráciu je: mať dosť síl a vytvoriť si pokojné prostredie. Je to samozrejme závažná otázka, ktorá sa netýka len hudobníkov, ale aj rodín a miest a krajín.

- Z akého duchovného zázemia vyrastá vaša tvorba?

Corea: Well. Študoval som v živote mnoho filozofií. Filozofia ma veľmi zaujímala. Spočiatku som sa zaoberal najmä rannými indickými a vôbec východnými náboženstvami, počnúc Buddhizmom. Neskôr to bol Aron Habrid/?/ kto pre mňa znamenal vrcholnú filozofickú inšpiráciu. Čítal som jeho práce a mnohé som pochopil vďaka jeho tvorbe. Naučil som sa ale vytvárať i svoju vlastnú filozofiu, pretože filozofia nie je len pre filozofov, tak ako náboženstvo nie je len pre kňazov.

- Aký podiel má improvizácia vo Vašom vystúpení?

Corea: Myslím, že je dobre, keď vznikne kombinácia medzi mojím zámerom, mojím okamžitým rozhodnutím a reakciou publika. Spolu vytvárame predstavenie.

- Moja posledná otázka: čo považujete za naozaj dôležité? Teraz!

Corea: Myslíte vo svete?

- Všeobecne.

Corea: Je to stále to samo a to isté. Nemení sa to už tisíce rokov. Dôležité je to, aby sa ľudia naučili spolunažívať s inými ľuďmi. A to sme sa dosiaľ nenaučili. Ale dúfam, že raz sa naučíme. Áno, dúfam. Keby som nedúfal, zahynul by som. Musíte mať nejakú nádej. Ako umelec. Ako umelci máme právo snívať a mať predstavy a túžiť po lepšom svete. Túžiť vytvoriť lepší svet. A to je najdôležitejšie. To súžitie s ľuďmi. Je to ťažké, ale nie je to možné obísť.

- Ďakujem za rozhovor.

O pár minút neskôr nás všetkých vyhnali do studenej noci, Chicka a Garyho odviezli do Devína na večeru a my ostatní sme sa pomaly porozchádzali.

Chick Corea je nesmierne sústredená, integrovaná osobnosť, akých som v živote veľa nestretol. Som mu vďačný za toto poznanie i za tento zážitok, možno ešte viac než za jeho hudbu. Ten si totiž nie je možné kúpiť na platni.

P.S. Redakcia Kontaktu prosí čitateľov o akúkoľvek informáciu ohľadne Arona Habrida. Bez irónie.

Bratislava, 2.11.1983

KNÍŽNICA
OLEGANA
PISTIERA

I C E K M E R J E T

V E R Š E

K o n t r o l a o b ě a n s k ý c h
p r ů k a z ů v e 23"

Příšera za šera
našla si Abela
Kaina si zapsala
na mně se vybila

Potvora příšera
na mně se vybila
do chládku do šera
k sobě mne pozvala

x x x

S l i b y

Nic
svěřil jsem spořitelně
na čtyřprocentní úrok.
Čekám, až se mi okotí.

Všechna ta nic,
která jste mi kdy dali,
dostala roční výpovědní lhůty.
Prý se to mně
i Vám vyplatí.

Ptali se
páni úředníci,
ptali se:

"Co budete s tím množstvím dělat?"

"Kam investujete?"

"Jeďte k moři?"

Jen se nestarejte
drábové psacích strojů
a vyplněných kolonek.
Mám příliš známých
a těm mnoho dlužím.

Vždyť proto
nic svěřil jsem spořitelně.
Teď čekám jen
až sliby se okotí.

x x x

Š e s t n á c t í l e t é

Dva kamínky do živůtku
Přibal milá sobě
Abys mohla nakrmiti
Naše malé robě

Jeden kámen pro štěstí
Druhý pro potřebu

Nedej holka na lidi
Drž si svoji Víru

x x x

Zabili

/již pokolikáté?/

dnešní noc jsme utloukli.

Nedostavily se disko holky

/nevěděly o mém podnájmu,

o této chvíli,

ani o rumu v umývadle/.

Nedostavily se paničky

/ty vědí,

jak se co dělá.

věděly

a nemají studu

ni strachu.

většinou chodí v páru,

snad ze slušnosti,

aby se neřeklo/.

Nedostavili se sedmnáctiletí pivaři

/mohlo se pozovat/.

Všichni šli

/někteří ještě jdou,

ale co s nimi?/

spokojeni, že padla.

Obratně kličkují mezi kalužemi,

odměřují poslední kráky

ke svým domovním dveřím.

Zabili

dnešní noc jsme utloukli:

není posluchače,

kterému by se kapelník zavděčil.

Nikdo se nenavíz k meditaci,

a ten jediný

měl se mnou pít.

Jen tak na zemi

u lahve rumu poslouchat,

jak to krásně tříská

do skla, do okeních rámu.

Recitál orchestru Pana Deště

Roberta WEINEROVÁ

NÁMET

Keď sa Tim definitívne rozhodol pre útek na Západ a pre rýchly pretekársky čln, navštívil ma v skleníku - v lete horúcom a v zime neznesiteľne studenom - ktorý sme nazvali "ateliér".

Našiel ma v polohe, ktorú celkom neočakával.

Cvičila som sa v umení lukostrelby, sústredene, mlčky a ľahko som vypúšťala jeden šíp za druhým do stredu slameného terča.

Šípy lietali v uličke medzi zaprášenými sochami, nemohla, ani nechcela som zakrývať, že mramoru sádre sa nevenujem už dlhú dobu.

"Vidím, že sa nudiš," povedal, "prišiel som ti čosi navrhnúť."

"Nemudím sa, Tim," povedala som s úsmevom.

Pristúpil ku mne, nenásilne mi odobral masívne, ale pružné drevo luku a oprel o stenu.

"Odpusť, myslel som to v najlepšom zmysle slova."

Obaja sme sa usmiali a ja som sa spýtala:

"Je nejaký rozdiel medzi dokončením sochy a šípom v strede cieľa?"

Odpovedal nepriamo: "Napriek tomu som ťa prišiel požiadať o vymodelovanie sochy."

"Nič zvláštne," dodal. "Z duralových tyčí a plátne vymodeluješ lietadlo s krídlami. Z polystyrenu vybrúsiš figurínu v životnej veľkosti a tá socha, to je vlastne všetko, čo od teba chcem."

Prikývla som.

"A v noci, alebo ráno naštartujem čln a pokúsím sa dostať šikmou dráhou k rakúskemu brehu. V momente, keď začuješ rev motora a bude to príšerný rev, vypustíš dublerku. De facto lietadlo odpúta pozornosť, guľometná sprška sa zameria na oblohu."

"Uznávam, riziko je veľké," zamyslel sa, "ale i slasť."

"Slasť z rozstrieľaného tela?"

"Som epikutejec," usmial sa. "Iný už nebudem."

Moja útlá ruka s perfektnou manikúrou, mätko zabrusenými nechťami, pre toto ráno nalakovanými lakom Dodge no 23 brilliant Red, sa rýchlo pohybuje pri dotahovaní duralových matiek.

Pevne stískam malý francúzsky kľúč z chromvanadia.

Do prvého vyhúpnutia slnka za orbit zostáva ešte hodina, dve, ale ranný svit je už dostatočne silný, aby polkruhové rýchle pohyby červených nechťov sa intenzívne vynímali nad duralovými tyčami, bielym dacronovým poťahom a lesklým kľúčom.

Pod každú duralovú matku dávam pružnú oceľovú podložku a zaisťujem poistnou matkou, ktorú dotahujem so stisnutými zubami.

Fotereportér z Vogue by sa zameral na oranžovú plet štíhlych prstov zakončených jasným červeným akcentom s bielymi mesiačikmi a duralovú konštrukciu letúňa by decentne rozostřil, neskôr, vo svojej parížskej redakcii by s uspokojením skúmal svoj farebný inverzný Eastman, reportér New Artu, tekavý, nesústredený Talian, podľa oblečenia podpriemerný študent, lyžiar, odmietnutý básnik, alebo docent biológie by skoro bez záujmu, s istým odporom fotografoval svojim motorickým Asahi Pentax na čiernobiely negatív svoju sériu rozmazaných záberov.

Dotiahnem poslednú, ôsmu matku a prekonštrolujem zvyšné matky na zadnej výškovej ploche v tvare V, a na všetkých príchytkách napínacích lán.

Letún spočíva na štyroch ľahkých bicyklových kolesách, z riedkych listnatých stromov vytrča stredová pevná duralová tyč, oje celého vehiklu, biele, žiarivé dlhé krídla vypnuté oceľovými lankami, môj nos a moja tvár, čo pozoruje situáciu dole, v údolí.

V mohutných záhyboch sa lenivo vlečie oceľovošedá rieka, v jej strede, hlboko spod dna až do ionosféry stúpa monumentálna, podnecujúca, úzkostná železná opona. Oveľa bližšie k môjmu pozorovateľskému stanovisku preteká menšia, tmavšia rieka, nenáhľivo a rezignovane vteká do hlavného toku a mieša sa s ním.

Mňa však nezaujíma hlavný tok, ani dvojité drôtené oplotenie, čo lemuje ľavý breh oboch riek a zalamuje sa v miernom uhle práve v ich sútoku, ani kotvište hraničných strážnych člnov v stálej pohotovosti, ani strážne veže v oplotení stĺčené z drevených trámov ešte niekedy v nostalgických päťdesiatych rokoch, ani vojaci so samopalmi a štyrmi plnými zásobníkmi, ani prázdna asfaltová cesta, ktorá obopína rieku a je prerušená veľkým parkoviskom a výletnou krčmou, ani chladná rosa, ani prebúdžajúce sa kosatce, chránené na tomto vzácnom svahu.

Z plátna vybalujem polystyrénovú sochu. Vymodelovala som ju v polohe v sede z jedného veľkého monolitu surového polystyrénu.

Napodobňovala som svoju vlastnú postavu. Štíhle nohy, štíhle boky, úzky driek, nevelké prsia, no široké ramená, asi od plávania.

Hmatám polystyrén a mám pocit, že hladkám biele myšky.

Bez námahy posadím dvojníčku do ťažiska vehiklu, do spleti duralových rúr. Zostáva roztláčiť letún a sledovať jeho odpútanie.

Na strážnej veži badám pohyb. Vojak sa prechádza, vykláňa hlavu na všetky strany, pozoruje les i kreviská pod sebou, mŕtne vlny Dunaja a ďalekohľadom i náprotivnú stranu, kde sa už dá rozoznať cesta, vzdialené stavenia, meličké auto, trblietanie vzduchu.

V kroví a medzi stromami sa povalujú pláténé obaly stiahnuté z krídel ešte za úplnej tmy. V tráve sa zaligoce francúzsky kľúč, tam som ho odhodila, keď som dotiahla poslednú matku. Zapadne v zemi a tráve, keď splnil svoju úlohu.

Blíži sa svit i štart celého projektu. O niekoľko kilometrov nižšie sa chúlí v malom člne Tim a čaká na vhodný okamih. S tichým vzrušením si pretieram oči po driemotách a prebdenej noci.

Vytiahnem úzky pláténý obal, posledný, ktorý ešte nevydal svoje jadro a vytiahnem - luk.

Ukazovák si prejdem po špičke nosa a cítim záres, čo vyhlbila tetiva po dlhom tréningu. Zošpúlím pery a skúsím si nehmatáť priehlb^{en}inu na vrchnej pere.

Les sa pomaly prebúdzá, stromy sa pohupujú v miernom výkyve, ľahostajné k času, alebo ľudským potrebám. Ich život je na celkom nízkej úrovni. Zahĺbené v transcendentálnej meditácii sprádaajú svoje rastlinné sny. Od Dunaja, po svahu, až k mojím vlhkým perám stúpa mierny vánok.

Zastrihávam ušami a zdvihnem hlavu. Zachytávam zvuk. Celá moja pozornosť sa upriami na dolný tok rieky, na veľkú zákrutu Dunaja, do priestoru, kde čoraz intenzívnejšie svitá. Hluk je už celkom zreteľný a prudko narastá.

Reflexívne konám inak, ako som plánovala.

Oboma rukami šchmatnem sochu a vytrhnem ju von zo sedadla. Skôr, ako polystyrén dopadne na zem, intuitívne zovriem luk a prehodím si ho cez chrbát. Do pravej ruky sa mi dostáva už len jeden šíp, ale času mám málo!

Rozbieham sa zrovne s vehiklom, v pohybe naskakujem do sedla

namiesto dublerky ja sama!

Stroj prekvapene pruží a silne nadhadzuje na nerovnostiach a chumáčoch trávy. Nohy pevne vzopriem do spodku rúrok, vehikel sa dostáva pred kraj zrázu, prudko nabera rýchlosť, už tak ne-nadhadzuje, zdá sa, že sa vznesie, že neskončím v prepadlisku, v motanici rúrok, údov a umelého plátna.

Tesne pred okrajom symetricky vyvážim telo. Stroj sa vyhúpne ponad skalú, klesne viac ako o meter, celé krídla kovovo zapraskajú a napokon sa ustáli v letovej hladine. Smerujeme kolmo k rieke, výška je dost atočná, vďaka dlhým krídlam veľmi neklesám.

Cítim, že nadletím riekú. Napokon, ťnemám ako ovplyvniť letúň. Nemám žiadnu možnosť riadiť. So zámenou som nepočítala. Ale, som, úprimná? Naozaj nepočítala?

Do strážneho člna sa náhlia postavy. Niektorí vnútri sa pokúša naštartovať motor. Slnko ešte stále nevyšlo. Môj let je zdanlivo predčasný.

Muži na vežiach snímajú samopaly, až ku mne dolieha krutý cvakot záverov.

Hluk narastá, mení sa v ohlušujúci rev. Spoza zákruty vyráža pretekársky čln na plný plyn. Tim pozrie hore, kývne mi, teda schvaľuje môj manéver. Môj letúň a jeho čln sa križujú v dvoch priestorových rovinách. Ide o požehnanie historického súťoku?

V tom zlomku sekundy vojak stláča spúšť automatickej zbrane. Voda pred Timovým člnom sa prederaví a zdá sa, že čosi schyťal i Tim. Pohraničník neuvoľňuje spúšť, mieni vystreľiť celú dávku, tridsaťšesť nábojov.

Paľba k ľavému boku nedovoľuje skrútiť čln k rakúskemu brehu. Čo je všetko stratené?

Prudko sa vztyčím a pokúsim sa o nemožné. Chodidlá zohnem do tvaru obráteného U, vzopriem sa pevne na duralovej šúrke, z celej sily zatiahnem za lanko a extrémne vyhnem koniec krídla.

Viem dobre, že toto núdzové šialené manévrovanie môže spôsobiť roztrhnutie lana, zničenie celého systému vzpier, rozpadnutie letúňa a pád na tvrdú hladinu rieky.

Lietadlo však neberá ostrý oblúk, napomáham silným naklonením, tela, súčasne snímam luk a v priamom lete mierim bez zakolísania na stred prs nemysliaceho a nevinného samopalníka.

Hlas jeho samopalu teraz dominuje v obrovskom priestore. Vtáci vyplašene lietajú ponad porast, krákajú, chcú zastaviť smrťacu spršku.

Niekoľko rýb udivene obhliada malé, oblé kúsky kovu, tie sponad hladiny prebehnú pomedzi ne, líznu šupiny a v zápätí sa zavrtajú do štrkového dna.

Moje dve chodidlá a členky sú pevne vklebinené medzi šikmými vzperami. Vypla som sa do skvostného oblúka, len veľmi ťažko vyvažujem lietajúci stroj, ťažisko je teraz neprirodzene vysoko, vlasy mi vejú pod náporom vzduchu, luk a ja tvoríme jedinou tetivu.

Vyseko nadomnou, v priehľadných oblakoch, sa usmeje Artemis i Antiopa, Sieng Ti vážne kývne hlavou a vyjadrí tak najvyššie uznanie a keď sa mi oči stretnú s pohľadom samopalníka, reflexívne uvoľním tetivu.

Luk sa prudko rozozvučí v tóne Jobimovej One note samba.

Šíp nekompromisne smeruje tam, kde som ho chcela mať. Vnára sa tesne pod kľúčnu kosť zmäteného samopalníka a pribíja ho o drevený trám veže.

Samopal mu okamžite vypadáva z rúk.

Prstami sa dotknem pier a posielam bozk k jeho vytrešteným očiам, môj letún s prudkým svišťaním bokom míňa vežu.

Stratila som priveľa výšky. Natáčam znovu letún k rakúskemu brehu. Strácam výšku a kľžem sa už len tri metre nad hladinou.

Naproti naráža o breh malý športový čln. Je prázdny. Tim je buď v húštine, alebo sa bezvládne prevažuje na dne mútnej rieky.

Polystyrénová socha smutne pozoruje moje pilotné manévry.

Roztrieštenie o skalnatý breh je pravdepodobné, topole, ktoré som mala preletieť, vysoko pnú, letún dosahuje zem v minimálnej výške, ale veľkej rýchlosti, krídla trú o vrcholce húštia, topole sa intenzívne približujú, vysoko dvíham nohy, dostávam sa medzi dva hrubé stromy, krídla sa lámu so suchým praskotom kovu, trhajú sa na tranforce, pokúšam sa zmieriť náraz pevným vzopretím rúk i nôh. o os predných kolies, odľahčený vehikel sa silnou doprednou rýchlosťou vrúti do krovísk, vyráža von, dopadá na všetky štyri pružné kolesá, urobí niekoľko skokov v pozdĺžnych brázdach oráčiny a nečujne zastaví.

V hustých voďnatých krovískach sme sa skrývali s Timom až do neskorej noci. Nevyšli sme von, ani keď sme počuli autá a mnohé hlasy.

"Priklincovala som samopalníka, Tim, stihol si to zazrieť?"

"Modelovala si lukom..."

"Modeluj ma rukou. A nič viac nechcem,"

Tim mierne, ticho, rýchlo prikyvuje, neponáhľa sa odpovedať.

Pohládza ma po dlhých vlasoch a bruškami prstov zotiera dva prúdy, čo sa mi derú spod privretých mihalníc.

V Tijocá som sa s ním stretla pred dvomi rokmi. Modeloval sám v piesku čudné útvary, ktoré pripomínali raz splývanie piesočných dún inokedy dve mäkké postavy ležiace v rôznych polohách a tiež aj vchádzanie hranostaja do brlohu. Niekedy sa mi zdalo, že útvary sú veľmi plastické a nevedela som, kto ich vlastne vymodeloval, či Tim, alebo vlny prílivu.

Rozprávali sme sa o architektúre, čínskej dynastii Wej, jednoduchosti ľudských vzťahov a stálosti sveta.

Ešte v tú noc mi odchádzalo lietadlo z Belém do Buenos Aires a nemohla som sa zdržať viac dní. Celkom dobre som mu nerozunela, keď sa spýtal: "Čo nového v Porto?," a mala som pocit, že celý čas ani nevie, že som s ním.

Keď som sa tam vlni zastavila, jeho chtarč bola celkom rozpadnutá a ľudia z okolia mi nevedeli nič povedať. Prešla som sa niekoľko kilometrov a napokon som si trochu zaplávala.

Večer v bistre som si objednala kávu a chcela som sa ešte raz spýtať na Tima. Speza chrómového pultu mi ju podával mladý černošský chlapec a zavadil rukou o páku presso prístroja.

Zatvorila som na okamih obe oči a keď som ich roztvorila, zostalo už len pri vdýchnutí, úsmeve a opatrnom hlte kávy.

Roberta Weinerová

P Á N T A Y L O R

Otvorím oči a siahnem po ľahkej obálke. V slabom októbrovom brieždení, vo vizuálnej temnote sa chveje a žiari obdialník s červeno bielo modre pruhovanými okrajmi. Nevstávam, ani nemienim otvoriť zalepený list. Jeho obsah? Vyjadrenie malej newyorskej galérie Taylor Furnace, ktorá mi predbežne slúbila štipendium a osemmesačný pobyt. Predošlé listy končili sympatickou výzvou - if in the future you should emigrate to the United States - we shall be more than happy - we do appreciate your interest in Taylor Furnace - .

V pravej ruke držím Taylorov list, skláňam sa nad gramofónom Akai a zľahka nasúvam nenasívny tanier Ellingtonovu nahrávku z roku 1931. Prenosku nastavím na dve posledné veci, Mood indigo a Rockin' in rhythm. V zadnej izbe odsuniem telefón, na uvoľnené miesto položím obálku. Sadnem si symetricky k stolíku, vystriem nohy a pohodlne sa opriem. Sedím tak i keď doznie hudba, prenoska sa vráti a všetko vypne.

Mienim otvoriť list v úplnom tichu. Pravú ruku natiahnem dopredu, otvorím škatuľu od cigár a zpomedzi ceruziek, pier, tyčiek a iných drobných predmetov vyberiem lesklý nožík, ktorý som si určila na otváranie listov.

Stačí rozrezať desať centimetrov papiera.

S úsmevom, o ktorom viem len ja, prijmem kompromis, alebo odsuniem rozhodnutie s tichou poznámkou: "List si musím zaslúžiť."

Ubráním sa znepokojujúcej spomienke na tmavú a nie najčistejšiu chodbu poschodového domu, a priateľku, ako pri schránkach náhlivo otvára svoj list. Nepamätám sa, či roztrhla obálku prstami, kľúčom, alebo sponkou. Konala bezstarostne a viem, že ma udivila jej odvaha.

Čaká ma práca v zanedbanej búde s presklenou prednou stenou, cez ktorú neprestajne preniká chlad. Často o nej hoverím, ako o svojom sochárskom ateliéri. Namiesto nutných opráv venujem sa cararskému mramoru, sádre a kresbám uhlom.

Chúlim sa v chladnom vzduchu, napokon prejdem úzkou bránou a chodbou, ktorú naprestajne osvetľuje 25 Wattová žiarovka, zavesená na dvoch drôtoch. Kľúče vyberiem pred dverami s tabuľkami skla polepenými leukoplastom a starými kresbami.

Po mnohých dňoch a hodinách práce obieham mramor, zdá sa, že ruky som urobila pritenké. Pokúsim sa vec napraviť, stenším trup i boky. Už by som mala najradšej sochu na kolenách a flanelovou handrou dolešťovala oblé formy. Skúmam proporcie trupu, rúk a veľkej hlavy. Krk je hrubý. Vyberiem ostré dláto a zoštíhlím krk. Urobím niekoľko úderov. Hlava sa láme, zgúľa sa pod stôl.

Popravila som sochu. Zdvihnem hlavu sochy, prikladám na odlomené miesto. Potom ju znovu hodím na zem.

Vkĺznem rukou do vrečka a vyberiem Taylorov list. Váham iba niekoľko sekúnd. List zasuniem nazpät', utriem si ksicht, poskladám náradie a vyjdem von.

Bolo bezvetrie, ale v záhrade za ateliérom sa začne hýbať suchá tráva a zopár lístkov zavíri vzduchom. Slnko osvetľuje terén pod veľmi šikmým uhlom, vyberiem list, obídem drôtené oplotenie, zakrádam sa do blízkych krovísk a čupnem si. Po chvíli zvedavo vytrčam hlavu, aby som sa presvedčila, že v okolí nie sú ľudia. Nielen ruky, ale celé telo sa mi chveje, vzduch, ktorý dýcham sa mi zdá mokry, roztrhnem obálku a zakrúti sa mi hlava.

Správa je stručná, galéria mi potvrdzuje štipendium a pobyt.

Mokrú tričko mi zastudí chrbát, kroviská sa nervézne a nesúhlasne zmietajú, sklánam hlavu a terén počuje moju jasne vyslovenú vetu:

"Nie som ťa hodna, mr. Taylor."

ROCKOVÁ POÉZIA

1976 - 1983

+++++

Príručné kompjútry chlapcov zo zédéešky
naďalej dávajú našu budúcnosť

14 poschodový dom na vidieku

- pani Nováková viac nepotrebuje

Coitus interruptus - o bránu ďalej sa strhla bitka -

očista narychlo - výpadok elektriny -

- dieťa kričiacie zo sna

A plánovači predstierajú rozpaky
keď ich plány nevychádzajú

- a iné texty skupiny JAM, ako aj skupín CLASH,
SEX PISTOLS, STRANGLERS, JETHRO TULL,
TALKING HEADS a ďalších

- ICH vízia civilizácie KRÁSNEHO NOVÉHO SVETA

- V mimoriadnom NOVOROČNOM čísle KONTAKTU

ROCKOVÁ POÉZIA 1976 - 1983

+++++

++++
++++
++++
P A N D A P Á N E K

Z knihy vzpomínek prof. MUDr. Vondráčka DrSc.

Když Pelnář potřeboval peníze
přeložil tedy "Puď pohlavní"
a s tím pak sjezdil Evropu...

Hugo Bondy byl démonický Žid
prevý příslušník kmene sefardim,
k jeho znencování došlo stylem
na I. sexuologickém kongresu

snad kolem roku 1934 - -

kde se objevil jak šťastný předseda
i "papa Hirschfeld" -

petron homosexuality se svým tajemníkem
jenž prý nosil krátké kalhoty.

II.

Osudy mnoha členů Purkyňovy společnosti
byly strašně tragické a dramatické
Bondy hyne sebevraždou morfiem a barbituráty
někteří zemřeli předčasně
několik mladých v koncentráku

paní Ráza Bondyová patrně v Osvětimi
Nevole podřezáním

Teussig v plynové komoře

Kafka a Gjurich na popravišti

Procházka zastřelen schizofrenikem

Bruckner přejel rychlíkem

Petráň umírá otravou CO

nešťastnou náhodou

++++
Od budoucího čísla začne KONTAKT uverejňovať dlhodobý seriál
BÁSNICI PRAŽSKÉHO PODZEMIA

EGON BONDY - PANDA PÁNEK - MILAN KOCH - JIMI ČERT - MAGOR -
NEPREHLIADNITE!!! NEPREHLIADNITE !!! NEPREHLIADNITE !!!

P.F.

P.F.

P.F.

Reflexcia KONTAKTU praje

všetkým svým čtenatelům

Veselé Vánoce

• Šťastný Nový Rok

•

P.F.

P.F.

P.F.

NOVEMBER 28, 1983

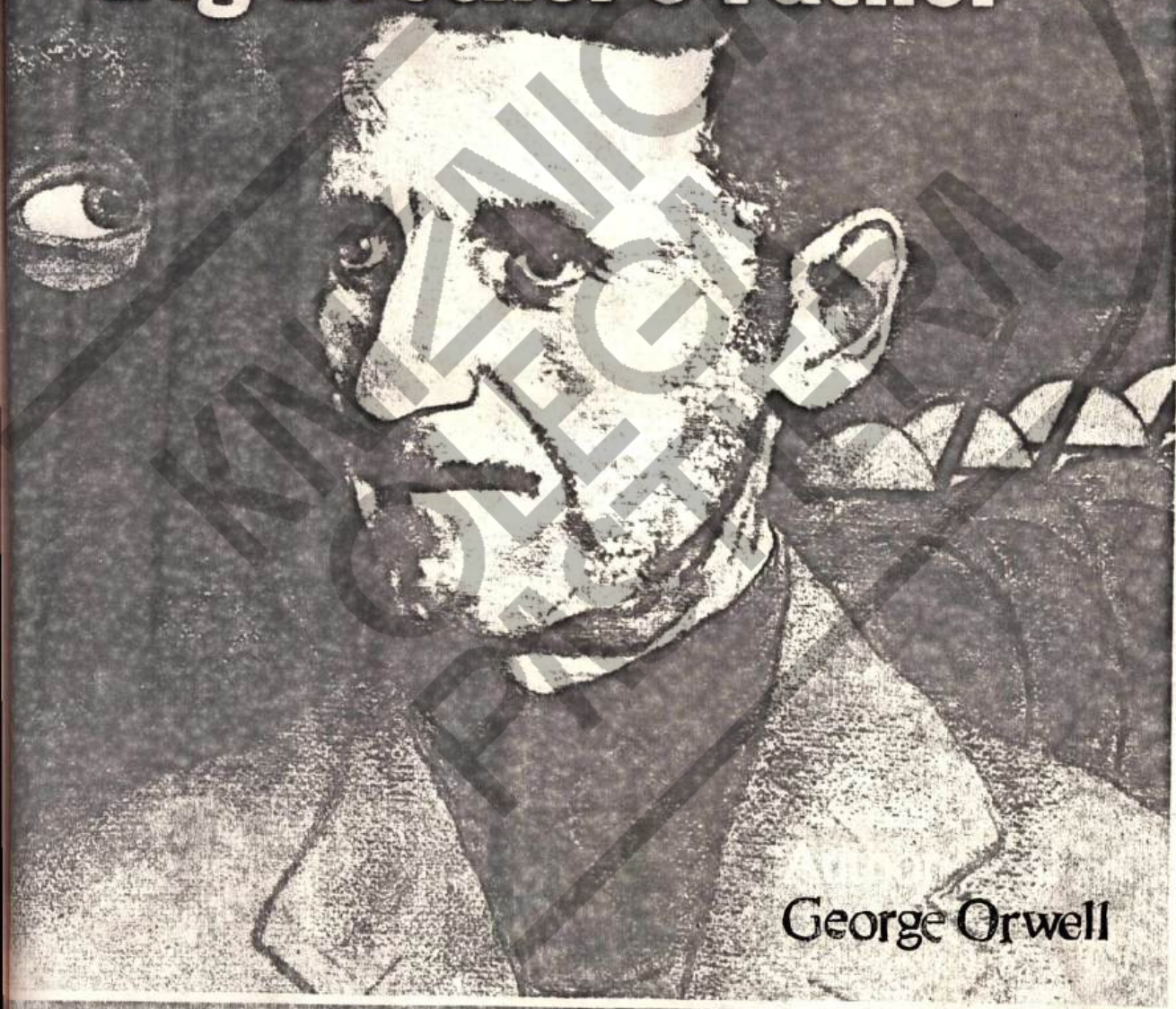
No. 48

NUCLEAR ARMS
Troubled Talks
And Angry
Protests

TIME

1984

Big Brother's Father

George Orwell

53¢
F75
Plus 175
¥11.00
¥10.00

FRANCE F11.00
GERMANY DM 4.30
GIBRALTAR \$1.10
GREECE Dr 1.40
ICELAND (incl. tax) Kr 40.00

IRELAND (incl. tax) £1.10
ISRAEL (incl. tax) \$110.00
ITALY Lit 2200
LUXEMBOURG F 80
NETHERLANDS F14.25

NORWAY Kr 11.60
PORTUGAL Esc 150
SPAIN Plus 175
SWEDEN Kr 12.00

SWITZERLAND F3.80
UNITED KINGDOM 90p
U.S. ARMED FORCES \$1.75
YUGOSLAVIA RD 130
WEEKLY

2620 MAX

PODLAHA

[illegible][illegible]

T 1450 A

VAŇOVÝ

T 500	1/2	X100
T 500	1/2	X100

1/20x150

ing: 100%

organizational

10. *Chrysomelidae*

Çakır

výchoň

apple pie

teraglio

pregledjka

akavame

Product

práce

 z_{HV}

Shirley

49.51